

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 339

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

53 tomas

2010 m. gruodžio 14 d.

<u>Pranešimo Nr.</u>	Turinys	Puslapis
I	<i>Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės</i>	
	NUOMONĖS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	459-oji plenarinė sesija, 2010 m. sausio 20 d. ir 21 d.	
2010/C 339/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vaiko priežiūros ir ugdymo (nuomonė savo iniciatyva)	1
2010/C 339/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tvaraus pakrančių zonų vystymo (nuomonė savo iniciatyva)	7
III	<i>Parengiamieji aktai</i>	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	459-oji plenarinė sesija, 2010 m. sausio 20 d. ir 21 d.	
2010/C 339/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl laiko tarpinių paskirstymo Bendrijos oro uostuose bendrųjų taisyklių (kodifikuota redakcija) COM(2009) 634 galutinis – 2009/0176 (COD)	13
2010/C 339/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos Žemės stebėjimo programos (GMES) ir jos pradinių praktinių veiksmų (2011–2013 m.) COM(2009) 223 galutinis – 2009/0070(COD)	14
2010/C 339/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl suderintos vartotojų skundų ir pasetiravimų klasifikavimo ir pranešimo sistemos metodikos COM(2009) 346 galutinis	20

LT

Kaina: 4 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

2010/C 339/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią direktyvų 2006/48/EB ir 2006/49/EB nuostatas, susijusias su kapitalo poreikiu prekybos knygai ir pakartotiniam pakeitimui vertybiniais popieriais, taip pat su atlyginimų nustatymo politikos priežiūriniu tikrinimu COM(2009) 362 galutinis – 2009/0099 (COD)	24
2010/C 339/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijos COM(2009) 248 galutinis	29
2010/C 339/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Bendrijos finansų sistemos makrolygio rizikos ribojimo priežiūros ir Europos sisteminės rizikos valdybos steigimo COM(2009) 499 galutinis – 2009/0140 (COD) Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiama Europos bankininkystės institucija COM(2009) 501 galutinis – 2009/0142 (COD), Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiama Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija COM(2009) 502 galutinis – 2009/0143 (COD), Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiama Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija COM(2009) 503 galutinis – 2009/0144 (COD)	34
2010/C 339/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 2006/112/EB nuostatas dėl atvirkštinio apmokestinimo sistemos neprivalomo ir laikino taikymo tam tikroms prekėms ir paslaugoms, kurias tiekiant (teikiant) gali būti sukčiaujama COM (2009) 511 galutinis – 2009/0139 (CNS)	41
2010/C 339/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl žemės ūkio produktų kokybės politikos COM(2009) 234 galutinis	45
2010/C 339/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Direktyva 2004/67/EB COM(2009) 363 galutinis – 2009/0108 (COD)	49
2010/C 339/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Indėlis į tvarų vystimąsi. Sąžiningos prekybos ir su prekyba susijusių nevalstybinių tvarumo užtikrinimo programų vaidmuo“ COM(2009) 215 galutinis	53

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

459-oji PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. SAUSIO 20 D. IR 21 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vaiko priežiūros ir ugdymo

(Nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 339/01)

Pranešėja **Mária HERCZOG**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 14 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Vaiko priežiūros ir ugdymo

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. gruodžio 4 d. priėmė savo nuomonę.

459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (2010 m. sausio 20 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 194 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

Preambulė

Valstybės narės yra atsakingos už visų vaikų priežiūrą ir ugdymą savo šalyje. Ugdymo ir priežiūros formos skiriasi, per pastaruosius 15 metų pasikeitė ir jų pavadinimai, turinys bei tikslai. Keitėsi ir ikimokyklinės vaiko priežiūros sąvokos apibrėžtis ir formuluotė. Vaikų priežiūra ir ugdymas reiškia ne tik saugią vaiko aplinką, bet ir jam reikalingą priežiūrą ir ugdymą, suteikiant būtiną psichologinę, fizinę, socialinę ir pedagoginę paramą, kad atsiskleistų ir vystytųsi jo gebėjimai. Vaiko priežiūra ir ugdymas – tai plataus spektro paslaugos, teikiamos vaikams nuo gimimo iki

pat mokyklinio amžiaus. Popamokinė priežiūra – tai visos paslaugos, teikiamos mokyklinio amžiaus vaikams ne pamokų metu, t.y. popietėmis, savaitgaliais ir per mokyklines atostogas.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas pripažįsta Europos Komisijos ir valstybių narių pastangas plėtojant ir stiprinant aukštos kokybės, įperkamas ir prieinamas vaiko priežiūros paslaugas, įskaitant vaikų ugdymo ir priežiūros įstaigas, ir remia šias pastangas. Tačiau dar reikia daug nuveikti stengiantis užtikrinti, kad šios paslaugos būtų teikiamos visiems vaikams.

1.2 Komitetas pripažįsta visybinio ir plataus požiūrio į vaikų priežiūros klausimus svarbą, nes toks požiūris leis geriau suprasti tarpusavyje susijusias procedūras ir užtikrins visuomenės, ekonominę ir socialinę pažangą. Valstybės narės turi sudaryti galimybes pavieniams asmenims ir šeimoms rinktis, priimti sprendimus ir išdėstyti pagedavimus dėl jų vaikų priežiūros formos ir trukmės. Todėl politikais turėtų atsižvelgti į skirtingus poreikius, konkuruojančias vertybes ir interesus šiose srityse:

- vaiko interesai ⁽¹⁾,
- parama tėvams, tėvų švietimas, jų įgalinimas,
- demografiniai klausimai (įskaitant mažą gimstamumą ir visuomenės senėjimą),
- darbo rinkos poreikiai,
- švietimas ir mokymasis visą gyvenimą,
- moterų ir vyrų lygios galimybės,
- skirtumai pagal geografinį pasiskirstymą (miestai, kaimai, atokios vietovės),
- profesinio, šeiminio ir asmeninio gyvenimo derinimas,
- prieinamas, įperkamas ir aukštos kokybės vaikų ugdymas ir priežiūra
- aktyvus pilietiškumas,
- kartų solidarumas,
- kova su skurdu ir socialine atskirtimi.

1.3 Komitetas pripažįsta, kad valstybių narių šeimos politika skiriasi, todėl skiriasi ir vaiko priežiūros politika. Vis dėlto Barcelonos Europos Vadovų Tarybos išvadose ir kituose atitinkamuose ES dokumentuose užsibrėžiami gana universalūs tikslai ⁽²⁾.

1.4 Komitetas pabrėžia, kad būtina daugiau dėmesio skirti ypatingoms vaikų grupėms, visų pirma specialiuoju poreikiu turinčioms pažeidžiamiausioms vaikų grupėms (neįgaliesiems, migrantams, etninėms mažumoms, socialiai atskirtiems ir be tėvų gyvenantiems vaikams), kuriems priežiūra yra labai svarbi rengiantis mokyklai ir norint joje pasiekti gerų rezultatų. Tam prireiks papildomos paramos šių vaikų grupių tėvams.

(1) Pagal Komisijos strategiją dėl vaiko teisių strategijos kūrimo, paskelbtą 2006 m. liepos 4 d. (žr. <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r12555.htm>).

(2) 2002 m. kovo mėn. Barcelonos Europos Vadovų Taryba pripažino vaikų priežiūros svarbą augimo ir lygių galimybių požiūriu ir paragino valstybes nars pašalinti kliūtis moterims dalyvauti darbo rinkoje ir, atsižvelgiant į vaikų priežiūros paslaugų poreikį bei nacionalines tokių paslaugų teikimo sistemas, iki 2010 m. suteikti priežiūrą ne mažiau kaip 90 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus ir ne mažiau kaip 33 proc. vaikų iki trejų metų amžiaus.

1.5 Komitetas, atsižvelgdamas į socialinę darbotvarkę ir kitus susijusius strateginius dokumentus, aukštos kokybės vaiko priežiūrą vertina kaip galimybę pagerinti gyvenimo kokybę ir padėti suderinti profesinį, šeiminių ir asmeninį gyvenimą visiems šeimos nariams, sudaryti palankesnes sąlygas moterims įsilieti į darbo rinką ir šeimai užtikrinti didesnes pajamas.

1.6 Komitetas palankiai vertina tai, kad yra įvairių vaiko priežiūros formų ir paslaugų, skirtų įvairioms amžiaus grupėms: ne tik ikimokyklinio, bet ir mokyklinio amžiaus vaikams organizuojama popamokinė bei laisvalaikio veikla ir sudaromos neformaliojo ugdymo galimybės. Prieinamos, įperkamos ir aukštos kokybės paslaugos turi būti teikiamos visiems vaikams.

1.7 Vaiko priežiūros sektorius sparčiai auga. Vis dėlto reikėtų gerinti formaliojo ir ypač neformaliojo ugdymo sistemose dirbančiųjų ir vaiko priežiūros paslaugas teikiančiųjų kvalifikaciją ir jos pripažinimą, lyčių pusiausvyrą, didinti prestižą ir atlyginimus, taip pat reikėtų jiems padėti teikti įvairesnes paslaugas atsižvelgiant į poreikių įvairovę. Kadangi tikslas – teikti ugdymo ir priežiūros paslaugas visiems vaikams, reikėtų priminti, kad būtina laikytis lankstaus, tvaraus ir jautraus požiūrio, norint kad paslaugos atitektų įvairių vaikų grupių poreikius ir teises.

1.8 Reikėtų geriau ir įvairesniais būdais tenkinti šeimų ir vaikų, gyvenančių nepalankiose ir atokiose vietovėse bei regionuose, poreikius, įtraukti į šia veiklą bendruomenę ir skirti jai valstybės paramą. Paslaugų formų įvairovė – kompleksinės paslaugos, namuose teikiamos paslaugos, pagalba tėvams ir t. t. – gali tenkinti įvairius vaikų ir jų šeimų poreikius.

1.9 Komitetas pritaria, jog reikia pripažinti, kad atsakomybė už vaiko priežiūrą tenka valstybėms narėms, o socialiniai partneriai turi prisiimti didesnius išpareigojimus gerinti visuotinio lankstaus ugdymo bei priežiūros galimybes visiems vaikams ir visas įmanomais būdais didinti šių paslaugų pasiūlą ir teigiamą poveikį. Darbdaviai gali patys teikti vaiko priežiūros paslaugas ar jas finansuoti, tuo tarpu profesinės sąjungos ir pilietinės visuomenės organizacijos gali padėti suvokti jų svarbą ir padėti atlikti jų vertinimą. Valstybės narės gali numatyti mokestines paskatas darbdaviams, teikiantiems ugdymo ir priežiūros paslaugas vaikams.

1.10 Komiteto nuomone, laikantis bendrųjų darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros ir mokymosi visą gyvenimą principų, pasiūlymą reikėtų svarstyti plačiau, atsižvelgiant į sunkumus, susijusius su vaikų iki trejų metų ir tik pradėjusių lankyti mokyklą priežiūros poreikiais. Kaip parodė praktika, vaikų turintiems dirbantiems taikomas lankstus darbo laikas, dėl kurio iš anksto visi socialiniai partneriai susitaria, pasiteisino.

1.11 Socialiniai partneriai atlieka svarbų vaidmenį padėdami valstybėms narėms įgyvendinti vaiko ugdymo ir priežiūros politiką ir taikyti visapusią požiūrį.

2. Padėties apžvalga

2.1 Tarybos rekomendacija dėl vaikų priežiūros (92/241/EEB), kuria siekiama nustatyti kriterijus vaiko priežiūros paslaugų kokybei apibrėžti, jau 1992 m. parodė vaiko priežiūros paslaugų svarbą; vis dėlto nuo to laiko labai pasikeitė vaiko priežiūros mastai ir galimybės. 1996 m. Europos Komisijos vaiko priežiūros tinklas didžiausią dėmesį skyrė mažamečiams vaikams teikiamų paslaugų kokybės rodikliams, o ne ikimokyklinės vaiko priežiūros ir ugdymo įstaigas lankančių vaikų skaičiui ar procentinei daliai.

2.2 25 valstybių narių Europos Sąjungoje ⁽³⁾ buvo apie 30 mln. vaikų iki privalomojo mokyklinio amžiaus. Iš jų formaliojo švietimo ir priežiūros įstaigas lankė mažiau nei 25 proc. vaikų iki 3 metų ir daugiau nei 80 proc. vaikų nuo **3 metų amžiaus iki mokyklinio amžiaus**. Padėtis valstybėse narėse labai skyrėsi dėl nacionalinės politikos, tėvystės ir motinystės atostogų sistemų, tradicijų ir vertybių. Taip pat iš esmės skiriasi priežiūros formos ir kokybė bei priežiūros įstaigose praleidžiamas laikas ir dienų skaičius.

2.3 Vaiko priežiūros ir ugdymo paslaugų vystymosi etapai ES valstybėse narėse šiuo metu yra skirtingi ir toliau išlieka viena greičiausiai augančių paslaugų rinkų Europoje. Iš dalies taip yra dėl Barcelonos tikslų, tačiau norint užtikrinti galimybę visiems vaikams ir šeimoms gauti įvairių priežiūrą, atitinkančią jų socialinę padėtį ir poreikius, būtina parodyti didesnę ryžtą.

2.4 Europos Vadovų Taryba ir Europos Komisija pabrėžė, kad aukštos kokybės vaiko priežiūros paslaugų teikimas yra pagrindinis veiksnys siekiant lyčių lygybės ir didinant dirbančių moterų skaičių, ir 2002 m. tai buvo traukta į Barcelonos tikslus. Apie vaiko priežiūros paslaugų teikimą kalbama ir 2000 m. bei 2008 m. Lisabonos strategijoje. Komisijos ataskaitoje dėl Barcelonos tikslų, susijusių su ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūros įstaigomis, įgyvendinimo analizuojami pasiekti rezultatai ir būsimi uždaviniai šioje srityje. „Valstybės narės turėtų pašalinti kliūtis moterims dalyvauti darbo rinkoje ir, atsižvelgiant į vaikų priežiūros paslaugų poreikį bei nacionalines tokių paslaugų teikimo sistemas, iki 2010 m. suteikti priežiūrą mažiausiai 90 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus ir mažiausiai 33 proc.

vaikų iki trejų metų amžiaus ⁽⁴⁾“. Kai kuriose šalyse reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų įdiegtos šiam tikslui pasiekti būtinos priemonės.

2.5 Europos Komisijos komunikate dėl demografinių pokyčių nurodomi prie Europos senėjimo prisidedantys veiksniai: žemi vaisingumo rodikliai, lemiantys darbo jėgos mažėjimą, didėjantis spaudimas viešosioms išlaidoms ⁽⁵⁾. 2006 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba pabrėžė būtinybę geriau derinti profesinį ir asmeninį gyvenimą siekiant ekonomikos augimo, gerovės ir konkurencingumo ir patvirtino Europos lyčių lygybės paktą ⁽⁶⁾. Antrajame Komisijos komunikate dėl kartų solidarumo skatinimo sprendžiamas demografinių ir socialinių pokyčių klausimas, įskaitant ir galimus sunkumus finansuojant ir teikiant prekes ir paslaugas, taip pat ir vaiko priežiūrą ⁽⁷⁾.

2.6 Piliečių ir pilietinės visuomenės atstovai, su kuriais konsultavosi Komisija, išreiškė savo susirūpinimą dėl to, kad vaikų turėjimas daro gerokai didesnę neigiamą poveikį moterų darbo perspektyvoms, nei vyrų. Moterų, turinčių vaikų, užimtumas siekia tik 65 proc., o vyrų – 91,7 proc. Moterys susiduria su stereotipinio požiūrio į jų pareigas namuose ir jų tinkamumą darbui pasekmėmis ⁽⁸⁾. Dėl to gali nutikti taip, kad vis mažiau vaikų susilaukusių moterų sugrįš į darbo rinką.

2.7 Sumažinti vaikų skurdą Europoje ⁽⁹⁾ ir užtikrinti, kad visoje ES būtų įgyvendinta JTVTK ⁽¹⁰⁾ yra pagrindiniai tikslai, kadangi, kaip Komisija pabrėžia savo komunikate, tėvų skurdas ir socialinė atskirtis labai riboja vaikų galimybes pakeisti savo gyvenimą; todėl gyvybiškai svarbu nutraukti skurdo ciklą ⁽¹¹⁾.

⁽³⁾ „Vaikų priežiūra ES 2006 m.“, Eurostat/08/172. Bulgarija ir Rumunija į ES įstojo 2007 m. sausio 1 d., todėl jiems nebuvo taikomas reikalavimas rinkti šiuos duomenis.

⁽⁴⁾ „Barcelonos tikslų, susijusių su ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūros paslaugomis, įgyvendinimas“ COM(2008) 638, Briuselis.

⁽⁵⁾ EK „Europos demografijos ateitis - iššūkių paversti galimybe“, COM(2006) 571 galutinis.

⁽⁶⁾ Žr. 2006 m. kovo 23–24 d. Briuselio Europos Vadovų Tarybai pirmininkavusios valstybės narės išvadų II priedą http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/89013.pdf.

⁽⁷⁾ EK „Skatinti kartų solidarumą“, COM(2007) 244 galutinis.

⁽⁸⁾ Komisijos komunikatas „Piliečių ataskaita – geresnės motinystės atostogų sąlygos, skatinančios tinkamiau suderinti šeimos gyvenimą ir darbą“ (ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=611&langId=en); 2009 m. sausį Socialinės platformos parengta Bendra pozicija dėl 1996 m. birželio 3 d. Tarybos direktyvos 96/34/EB dėl Bendrojo sutarimo dėl tėvystės atostogų pakartotinio svarstymo.

⁽⁹⁾ „EK ataskaita apie vaikų skurdą ir gerovę ES. Dabartinė padėtis ir tolesni veiksmai“, Liuksemburgas, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2008 m.

⁽¹⁰⁾ Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija.

⁽¹¹⁾ EK komunikatas „ES vaiko teisių strategijos kūrimas“ COM(2006) 367 galutinis.

2.8 1986–1996 m. Komisija buvo įsteigusi tarptautinę Vaiko priežiūros tinklo grupę, kuri svarstė tris pagrindinius klausimus: paslaugos vaikams, vaiko priežiūros atostogos ir galimybės vyrams teikti vaiko priežiūros paslaugas. Tinklas išskėlė 40 tikslų, kurie sudaro ateities politikos veiksmų planą. Tai politinis ES įsipareigojimas gerinti vaiko priežiūros paslaugas ir su ja susijusius tikslus.

2.9 Atlikta nemažai tyrimų, parengta strateginių dokumentų ir analizių, kurių tikslas buvo išsiaiškinti vaikų ir šeimų poreikius ir išnagrinėti dabartines ir ateities perspektyvas⁽¹²⁾. Sprendžiant iš Europos Komisijos ir jos agentūrų dokumentų, pastaraisiais metais vaiko ugdymo ir priežiūros klausimai aptarti ir išnagrinėti įvairiais požiūriais. Šie požiūriai apima vaiko teises⁽¹³⁾, ugdymą⁽¹⁴⁾, dabartinę vaiko priežiūros paslaugų padėtį ir jų ateitį ES⁽¹⁵⁾, simpoziumo dėl būtinybės tobulinti ikimokyklinės vaiko priežiūros ir ugdymo įstaigas išvadas,⁽¹⁶⁾ pažeidžiamiausių vaikų grupių skurdo ir socialinės atskirties problemų, kurios sudaro socialinės politikos dalį, sprendimą ir mokslinius tyrimus bei projektų vertinimą⁽¹⁷⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1 2006 m. komunikate⁽¹⁸⁾ Komisija konstatavo, kad vaikų teisės yra ES prioritetas ir kad valstybės narės privalo laikytis JT VTK ir jos neprivalomų protokolų, taip pat Tūkstantmečio

plėtros tikslų. 2006 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba paprašė valstybių narių „imtis būtinų priemonių greitai ir pastebimai sumažinti vaikų skurdą suteikiant lygias galimybes visiems vaikams neatsižvelgiant į jų socialinę kilmę“⁽¹⁹⁾. Šios nuomonės kontekste tai reiškia, kad reikėtų visiems vaikams suteikti galimybę gauti deramas ikimokyklinio ir popamokinio ugdymo ir priežiūros paslaugas atsižvelgiant į jų vystymosi poreikius ir šeimos padėtį, naudotis prieinamų, įperkamų ir aukštos kokybės vaiko priežiūros ir ugdymo įstaigų paslaugomis ne trumpiau kaip iki 14 metų.

3.2 Vaiko priežiūros įstaigų plėtra suteikia tėvams daugiau galimybių suderinti profesinį, asmeninį ir šeiminių gyvenimą. Tai visų pirma pasakytina apie moteris, kurios, iškilus dilemai dėl vaiko priežiūros, verčiau nusprendžia atsisakyti darbo ar negali pasinaudoti tinkamesnėmis darbo sąlygomis. Tai neleidžia joms visapusiškai realizuoti savo potencialo ir apsaugoti šeimą nuo skurdo. Tai glaudžiai susiję su demografinėmis problemomis, kadangi profesinio ir šeiminių gyvenimo suderinimo klausimai lemia gimstamumo mažėjimą.

3.3 Europos teisinę bazę sudarančios priemonės draudžia lyčių diskriminaciją. Vis dėlto moterys dažniau trumpina savo darbo valandas ar ima ilgesnes atostogas, kad galėtų rūpintis vaikais. Dėl to jos gauna mažesnę atlyginimą ir mažesnę pensiją, patiria „dirbančiųjų skurdą“, ypač nepilnos ar daugiavaikės šeimos. Nors trumpesnis darbo laikas – asmeninis pasirinkimas, jis, be kita ko, gali būti susijęs su tinkamų vaiko priežiūros paslaugų stoka.

3.4 Tėvams turėtų būti suteikta galimybė lanksčiai rinktis, kada imti tėvystės atostogas ir kada jas derinti, kai įmanoma, su tinkamomis vaiko priežiūros galimybėmis. Vis dėlto šiuo klausimu reikėtų atsižvelgti ir į nacionalinę politiką, prioritetus, įmonių poreikius, socialinį spaudimą ir vaikų poreikius, o prieš taikant konkrečias priemones, būtina gerai pagalvoti apie jų pasekmes.

3.5 Visoje ES daugiau nei 6 mln. 25–49 metų amžiaus moterų teigia, kad yra priverstos nedirbti arba gali dirbti tik ne visą darbo laiką dėl šeiminių priežasčių, o daugiau nei ketvirtis jų – dėl vaiko priežiūros įstaigų trūkumo ar jų paslaugų kainų⁽²⁰⁾.

⁽¹²⁾ *Starting Strong*, OECD, 2001 m.; *Childcare services in Europe*, 2009 m.; *Families and childcare services*, Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, 2009 m.; *Early Childhood Education and Care key lessons from research and policy makers*, NESSE, 2009 m.; *The Provision of childcare services*, lyginamasis 30 Europos šalių tyrimas, Europos Komisija, 2009 m.; *Child Poverty and well being in the EU*, Europos Komisija, 2008 m.; *Changing Childhood in a Changing Europe*, Europos socialinis fondas, 2009 m.; *Babies and Bosses*, OECD, 2007 m.; *Education Today*, OECD perspektyva, 2009 m.; *Tackling Social and Cultural Inequalities through Early Childhood Education and Care in Europe*, Eurydice, 2009 m.; *Out of school care services for school aged children*, Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, 2007 m.; *Employment developments in childcare services for school-aged children*, Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, 2006 m.; UNICEF Report Card 8, *The Childcare Transition*, Florencija, 2008 m.; *Early Matters*, Briuselis, 2008 m.

⁽¹³⁾ ES vaiko teisių strategijos kūrimas, 2006 m.

⁽¹⁴⁾ EK komunikatas „Europos švietimo ir mokymo sistemų veiksmingumas ir teisingumas“, COM(2006) 481 galutinis.

⁽¹⁵⁾ „Vaiko priežiūros paslaugų ateitis ES“ (*Childcare services in the EU- what future?*), Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas.

⁽¹⁶⁾ *Early matters*, ikimokyklinės vaiko priežiūros ir ugdymo įstaigų simpoziumas, 2008 m. spalio, Briuselis.

⁽¹⁷⁾ *Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care in Europe*, Eurydice, 2009 m.; *Early Childhood education and care – key lessons for policy makers*, NESSE, 2009 m.

⁽¹⁸⁾ „ES vaiko teisių strategijos kūrimas“, COM(2006) 367 galutinis.

⁽¹⁹⁾ Žr. Europos Vadovų Tarybai 2006 m. kovo 23–24 d. pirmininkavusios valstybės narės išvadų 72 straipsnį (nuoroda pateikta 6 išnašoje).

⁽²⁰⁾ *Childcare Services in Europe*, Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, Dublinas, 2009 m., p. 9, www.eurofound.europa.eu.

3.6 Prieiga prie aukštos kokybės, prieinamų ir įperkamų vaiko priežiūros ir ugdymo bei popamokinės veiklos paslaugų ne tik užtikrina, kad vaikai leidžia laiką tinkamoje aplinkoje, atitinkančioje jų vystymosi poreikius, bet ir sudaro sąlygas tėvams (visų pirma moterims) dirbti. Kokybiška vaiko priežiūra turi įtakos vaikų, tėvų, šeimų ir visuomenės gyvenimo kokybei ir ateičiai.

3.7 Įvairius ES tikslus, susijusius su Lisabonos strategijos įgyvendinimu, Barselonos ir kitus tikslus, taip pat demografinės padėties, kartų solidarumo, moterų ir vyrų lygių galimybių bei geresnės profesinio ir šeiminio gyvenimo pusiausvyros strategijų tikslus iš dalies galima pasiekti sprendžiant vaiko priežiūros klausimus. Reikia dėti daugiau pastangų, norint užtikrinti, kad šios galimybės būtų grindžiamos vaiko interesais.

3.8 Sparčiai augantis paslaugų vaikams sektorius taip pat leidžia kurti vis daugiau naujų darbo vietų ne tik moterims, bet ir vyrams⁽²¹⁾, kadangi šiame sektoriuje auga išsilavinimo ir kvalifikacijos reikalavimai, didėja prestižas ir atlyginimai.

3.9 Daugelis valstybių narių parengė priemones, skirtas padėti derinti profesinį, šeiminių ir asmeninį gyvenimą. Tos priemonės atspindi skirtingus darbo rinkos poreikius valstybėse narėse ir Europos tradicijų bei kultūrų įvairovę. Plati vaiko priežiūros paslaugų pasiūla ir formų lankstumas yra platesnės koncepcijos dalis kartu su kitomis šioje srityje taikomomis priemonėmis. Tai apima socialinės aprėpties programas, lankstų darbo grafiką, vaiko priežiūros ir kitokio pobūdžio atostogas, kad būtų galima derinti šeiminių, asmeninių ir profesinį gyvenimą, atsižvelgti į vaiko teises ir taip skatinti ES šalių ekonominį ir socialinį vystymąsi.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Vaiko priežiūra ES yra sparčiai auganti ir greitai besivystanti pramonės sritis, kuriai nustatyti būtiniausi standartai. Atsižvelgti į vaiko poreikius svarbiausiais pirmaisiais jo gyvenimo metais, paslaugų teikimą vertinti kaip investiciją į rengimąsi mokyklai, geras rezultatus joje ir vėliau jaunystėje ir tolesniame gyvenime, yra santykinai nauja koncepcija, pirmiausia tarnaujanti vaiko interesams, bet taip pat reikalinga visai bendruomenei ir visuomenei⁽²²⁾.

4.2 Dar visai neseniai didžioji vaiko priežiūrai numatytų valstybės išlaidų dalis dažnai buvo skiriama vaikų grupei nuo 3 metų iki mokyklinio amžiaus, kad jie galėtų pasiręsti mokyklai. Vis dėlto investuoti reikia į jaunesnių ir mokyklinio amžiaus vaikų iki 14 metų priežiūrą. Tai reiškia ne tik geresnę priežiūrą dienos metu, kai tėvai dirba, bet ir tai, kad užsiėmimai, popamokinė veikla, ugdymo ir laisvalaikio paslaugos siūlomos visiems. Įrodyta, kad tai

labai veiksminga priemonė vaikams rengiantis suaugusiųjų gyvenimui, kadangi jie leidžia laiką saugiai ir linksmai.

4.3 Socializacija ir vertybių puoselėjimas yra pagrindiniai auklėjimo šeimoje komponentai, kuriuos papildoma formalusis ikimokyklinis ugdymas ir priežiūra. Neformaliojo ugdymo paslaugas teikia ir kiti veiklos vykdytojai: nevyriausybinės vaikų ir jaunimo organizacijos, vaikų priežiūros ir jaunimo centrai, padedantys įgyti praktinių žinių ir atliekantys svarbų vaidmenį mokymosi visą gyvenimą procese. 70 proc. mūsų žinių ir įgūdžių įgyjama per savivietę. Reikėtų pripažinti ir remti visas įmanomas ugdymo formas.

4.4 Tam tikrais konkrečiais atvejais (vaikai su negalia, migrantų vaikai, tėvai turi psichikos sveikatos problemų ir t.t.) vaiko priežiūra gali suteikti galimybę vaikams likti šeimose, o ne būti atskirtiems nuo tėvų. Įvairių vaiko priežiūros formų pasiūla yra gyvybiškai svarbi socialiniam ir ekonominiam vystymuisi, jos vaidmuo ypač svarbus nepalankiose vietovėse gyvenančioms visuomenės grupėms bei šeimoms ir nepalankioje padėtyje esančioms šeimoms, gyvenančioms palankesnėse vietovėse. Vaiko priežiūros paslaugų teikimas gali padėti išspręsti socialines, ekonomines ir sveikatos problemas, išskylančias nepalankioje padėtyje esančioms šeimoms, ir prisidėti prie atskirtų visuomenės grupių socialinės integracijos.

4.5 Atsižvelgdama į Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją⁽²³⁾, Komisija turėtų atlikti paralelinį tyrimą ir išnagrinėti pasiūlytų priemonių poveikį vaikams. Vaikai turi būti tinkamai ugdomi ir reikia užtikrinti jų asmeninę gerovę. Šiuo labai reikšmingu gyvenimo etapu nepaprastai svarbūs yra ne tik vaikų gerovė ir vaikystė. Vaikai taip pat yra ateities darbo jėga ir dėl nepakankamos priežiūros ir rūpinimosi jie gali patirti nesėkmių mokykloje ir vėliau integruodamiesi į visuomenę.

4.6 Vaiko priežiūros paslaugas tradiciškai teikia daugiausia moterys, bet būtų pageidautina siekti lyčių lygybės priimant į tokias darbo vietas didesnę vyrų skaičių ir sukurti mišrius darbo kolektyvus. Aukštos kokybės rengimas ir profesinis mokymas, kontrolė, didesnis prestižas ir didesni atlyginimai užtikrina, kad paslaugos bus teikiamos geriau ir skatinama darbo jėgos lyčių pusiausvyra.

(21) Visų pirma įgyvendinant pirmiau minėtą Lisabonos ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategiją.

(22) P. Reid, D. White *Out of school care services for children living in disadvantaged areas*, Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, Liuksemburgas, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2007 m.

(23) 1989 m. lapkričio 20 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija 44/25 priimta ir pagal 49 straipsnį 1990 m. rugsėjo 2 d. įsigaliojusi Vaiko teisių konvencija. Žr. <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>.

4.7 Pagal Barcelonos tikslus numatoma pasiekti, kad iki 2010 m. vaikų dienos priežiūros įstaigose bent jau 33 proc. vietų būtų mažesniems nei 3 metų vaikams ir 90 proc. – vaikams, priklausantiems grupei nuo 3 metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus. Reikia skubiai sukurti Europos platformą, kuri padėtų klasifikuoti ir gerinti šias įstaigas remiantis kokybės, lankstumo, įperkamumo ir prieinamumo principais. Išlieka klausimas, ką daryti su vaikais, kuriems trūksta vietų vaikų priežiūros įstaigos, nepaisant to, kad priežiūra yra būtina? Šiam klausimui nuodugniau spręsti ir galimiems sprendimams rasti reikia išsamesnių duomenų ir tyrimų.

4.8 Vaiko priežiūros kokybės klausimu labai mažai informacijos apie neoficialias vaiko priežiūros paslaugas, teikiamas namuose. Dauguma šių paslaugų teikėjų yra nekvalifikuoti, oficialiai

neužregistruoti ir nepatenka į pripažintas kontrolės sistemas. Šie darbuotojai nepriklauso oficialioms užimtumo struktūroms, todėl neturi jokių garantijų darbo vietoje. Valstybės narės ir vietos valdžios institucijos turi dėti visas pastangas, kad būtų užtikrinta visų priežiūros formų kokybė. Šios neoficialios vaiko priežiūros paslaugos gali kelti pavojų ir vaikams. Socialiniai partneriai turėtų reikalauti laikytis nustatytų taisyklių ir skaidrumo ne tik profesionalios vaikų priežiūros įstaigose, bet ir visais kitais priežiūros namų sąlygomis ir neoficialios priežiūros atvejais ir remti profesinį mokymą bei priežiūrą. Mokesčių paskatos turėtų padėti sukurti daugiau aukštos kokybės vaikų priežiūros įstaigų. Atsižvelgiant į tai, kad vaiko priežiūros srityje dirba daugiausia moterys, darbo sąlygų gerinimas ir kvalifikacijos kėlimas šiame sektoriuje padėtų įgyvendinti bendrą ES vaikų priežiūros strategiją ⁽²⁴⁾.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽²⁴⁾ EESRK nuomonė, OL C 277, 2009 11 17, p. 102.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Tvaraus pakrančių zonų vystymo

(nuomonė savo iniciatyva)

(2010/C 339/02)

Pranešėjas **Stéphane BUFFETAUT**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. vasario 26 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Tvarus pakrančių zonų vystymo

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. spalio 13 d. priėmė savo nuomonę.

459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (sausio 20 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 138 nariams balsavus už ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pabrėžia, kad 136 000 kilometrų pakrančių – tai didelis Europos Sąjungos turtas, tačiau demografinės, žemės nuosavybės, žemės ūkio, ekonomikos ir turizmo problemos gali turėti labai neigiamos įtakos bendram jų patrauklumui ir jų ateičiai. Tik tvaraus vystymo principu pagrįsta ekonomikos, socialinė ir aplinkos politika gali užtikrinti pakrančių zonų išsaugojimą.

1.2 EESRK norėtų pateikti keletą su tuo susijusių rekomendacijų:

1.2.1 Aplinkos apsauga

- sukurti saugomų jūrų rajonų valdytojų tinklą ir šiems rajonams skirtą Europos emblemą,
- valstybėms narėms bendradarbiaujant sukurti Europos duomenų banką, kuriame būtų sukaupti valstybių narių teisėkūros ir reglamentavimo gerosios patirtos pakrančių zonų paveldo apsaugos srityje pavyzdžiai,
- skirti didelį dėmesį dažnai nepaisytam pajūrio zonų intensyvaus naudojimo klausimui (išskyrus atvejus, kai įrenginiai skirti gamtos, istorijos ir kultūros paveldo apsaugai bei pačiai žmonių egzistencijai) ir jūrų tyrimų laboratorijų pagrindu sukurti Europos tinklą įrenginių, pastatytų ant iš jūros atkovotos žemės, poveikiui stebėti,
- įsteigti jūrų regionų mokslo ir technikos komitetą, kuris numatytų ir pasiūlytų sprendimus jūros lygio kilimo padariniams įveikti, o poliariniams regionams – kaip apsisaugoti nuo poliarinių ledo kepurinių tirpimo pasekmių,
- rengti ir skleisti informaciją apie jūrų aplinką.

1.2.2 Transportas

EESRK dar kartą reiškia pritarimą transeuropinio transporto tinklo programai, kurios įgyvendinimas būtų parama Europos ekonomikai. Komitetas atkreipia dėmesį į tvariam pakrančių zonų vystymui svarbius projektus: jūros greitkeliai (Baltijos jūros, Atlanto lanko, Pietryčių Europos ir Viduržemio jūros vakarinės dalies vandenyse), geležinkelio ašis „Rail Baltica“, įvairiarūšio transporto koridoriaus geležinkelio ašis, jungianti Adrijos ir Jonijos jūras. Iškilus būtinybė tinkamai tvarkyti su šiuo jūrų ir geležinkelio transporto augimu susijusią taršą.

1.2.3 Pakrančių zonų ekonominės veiklos sunkumai

EESRK mano, kad būtina skirti Europos socialinio fondo, Europos regioninės plėtros fondo ir Europos žuvininkystės fondo paramą su ypatingais sunkumais susiduriantiems pakrančių regionams ir sudaryti šioms zonoms palankesnes sąlygas pereiti prie naujų ekonominės veiklos rūšių.

1.2.4 Turizmas

EESRK siūlo reguliariai organizuoti Europos konferenciją tausiojo pajūrio kurortų turizmo klausimais. Šią iniciatyvą galėtų bendrai įgyvendinti Regionų komitetas ir EESRK, tokio pobūdžio renginys – tai galimybė valstybėms narėms pasidalyti gerąja praktika.

Komitetas taip pat pritaria idėjai nustatyti bendrus pajūrio kurortų, uostų ir priplaukų kokybės kriterijus, taikomus visoje Europos Sąjungoje.

1.2.5 Klimato kaita

EESRK siūlo pradėti Europos bendradarbiavimo programą, skirtą moksliniams tyrimams, kurių tikslas ieškoti būdų, kaip pakrančių zonoms prisitaikyti prie kylančio jūros lygio, taip pat sukurti mokslinių tyrimų centrų tarpusavio informavimo tinklą, įsteigti specialų Europos mokslo ir technikos komitetą, kuriam būtų pavesta iš anksto numatyti ir planuoti konkrečius kylančio vandens lygio problemų sprendimus.

1.2.6 Informavimas apie jūrų aplinką

Komitetas rekomenduoja plėtoti veiklą, skirtą informuoti apie jūrų aplinką ir su tuo susijusius uždavinius, kuriuos reikės spręsti siekiant užtikrinti dabartinių ir būsimų kartų gerovę. Ši veikla turėtų būti visų pirma orientuota į mokyklas ir plačiąją visuomenę, galėtų būti organizuojama pakrančių regionuose atostogų laikotarpiu.

2. Išanga

2.1 21-ojo amžiaus gyventojai keliai jūros link. Tai bendra tendencija ir kai kurie didieji miestai, pavyzdžiui, Šanchajus, Tokijas, Osaka ir Honkongas, vystosi vandenynų pakrantėse ir ypač sekluose vandenyse. Prognozuojama, kad šis reiškinys plis visuose žemynuose.

2.2 ES taip pat susiduria su šiuo reiškiniu, todėl privalo tam skirti dėmesio, juo labiau kad ji turi net 136 000 kilometrų pakrančių, o ES jūrų regionai sukuria apie 40 proc. BVP, juose gyvena 40 proc. ES gyventojų.

2.3 Pakrančių zonos ne tik prisideda prie ekonomikos klestėjimo, bet ir yra gyvenimo kokybės bei socialinės gerovės šaltinis. Nepaisant pakrančių zonų patrauklumo, mažose ir ribotose erdvėse sukonzentruota labai įvairi veikla: turizmas, žvejyba, žemės ūkis, uostų ir oro uostų veikla, plečiami miestai, įvairi ekonominė veikla, kuriama transporto infrastruktūra ir kt. Visos šios veiklos rūšys kartais daro didelį poveikį ekosistemoms. Pakrančių zonose vykdoma įvairias reikmes tenkinanti žmogaus veikla. Biologinės įvairovės požiūriu seklūs pakrantės vandenys yra pačios turtingiausios jūrų ekosistemos.

2.4 Žmogaus veikla sutelkta natūraliai ribotuose pakrančių ruožuose, todėl joms visų pirma iškyla kylančio jūros lygio ir erozijos grėsmė. Kartu gali nukentėti gyvenimo kokybė, gamta, sausumos ir jūrų ekosistemos.

ES negali nepaisyti tokios padėties ir su tuo susijusių ekonomikos, socialinių ir aplinkosaugos uždavinių.

2.5 2000 m. Komisijai paskelbus komunikatą dėl integruoto pakrančių valdymo Europoje (IPZV), 2002 m. gegužės 30 d. Europos Parlamentas ir Taryba paskelbė rekomendaciją dėl integruoto pakrančių zonos valdymo strategijos įgyvendinimo Europoje. 2007 m. birželio mėn. Komisija pateikė IPZV įvertinimą, kurio išvadose teigiama, kad nors ES rekomendacija davė teigiamų rezultatų, šiai strategijai būtinas naujas postūmis.

2.6 ES ėmėsi ir kitų veiksmų šioje srityje: 2007 m. Komisija paskelbė komunikatą dėl integruotos jūrų politikos Europos Sąjungai.

2.7 Galiausiai, 2008 m. buvo priimta Jūrų strategijos pagrindų direktyva. Šiuo teisės aktu kiekviena valstybė narė įpareigojama bendradarbiauti su kitomis valstybėmis narėmis bei su ES nepriklausančiomis kaimyninėmis šalimis ir vystyti joms priklausančių jūros vandenų strategiją. Direktyvos tikslas – užtikrinti nuolatinę jūrų aplinkos apsaugą ir išsaugojimą, užkirsti kelią tolesniam jos blogėjimui ir pasiekti gerą Bendrijos jūrų aplinkos būklę ne vėliau kaip 2021 m.

2.8 Pritardamas šiems tikslams, 2008 m. lapkričio mėn. Europos Parlamentas priėmė atskirą rezoliuciją dėl turizmo poveikio pakrančių regionuose regioninės plėtros aspektų.

2.9 Kaip matome, yra daug su pakrančių zonomis susijusių ES dokumentų ir iniciatyvų, kurių įgyvendinimas tenka valstybėms narėms ir suinteresuotoms vietos ir regionų valdžios institucijoms.

2.10 Be to, reikėtų atkreipti dėmesį į bendrosios žuvininkystės politikos poveikį pakrančių zonų ekonominiam ir socialiniam gyvenimui.

2.11 Pakrančių zonų tvaraus vystymo politika turi apimti kitų sektorių politiką (pavyzdžiui, bendrąją žemės ūkio politiką) ir suderintas koncepcijas. Tai nelengva užduotis turint omenyje galimus skirtingus pakrančių sausumos ir jūrų teritorijų interesus ir problemas.

2.12 ES pakrančių zonų politika remiasi penkiomis priemonėmis:

1) integruotas pakrančių zonų valdymas (IPZV) – tai Bendrijos priemonė, kurios pagrindą sudaro Tarybos ir Parlamento rekomendacija (2002 m.). IPZV skatina tvarų vystymą, o valstybes nares – pradėti vykdyti nacionalines strategijas. Ši priemonė taip pat nustato gerąją praktiką ir projektus bei skatina jais keistis,

2) integruota jūrų politika Europos Sąjungai. Tai konkretnė priemonė su tiksliai apibrėžtomis ypač svarbiomis veiklos sritimis:

— jūrų transporto erdvės be kliūčių,

— Europos jūrų mokslinių tyrimų strategija,

- integruota valstybių narių jūrų politika,
 - Europos jūrų laivybos priežiūros tinklas,
 - valstybių narių jūrų erdvių planavimo veiksmų planas,
 - klimato kaitos padarinių pakrančių zonoms mažinimo strategija,
 - taršos iš laivų mažinimas,
 - kova su neteisėta žvejyba ir žuvies išteklių naikinimu,
 - Europos jūrų sektoriaus įmonių grupių tinklas,
 - laivybos ir žvejybos sektoriams taikoma ES darbo teisė.
- 3) Europos žuvininkystės politika ir jos akivaizdus poveikis kai kurių pakrančių zonų ekonominiam ir socialiniam gyvenimui,
- 4) jūrų aplinkos srityje taikoma buveinių direktyva (Natura 2000),
- 5) Jūrų strategijos pagrindų direktyva.

2.13 Vis dėlto reikėtų turėti omenyje, kad kiekviena pakrantės teritorija susiduria su specifinėmis problemomis, todėl būtina, kad joms skirtoje politikoje būtų atsižvelgta į skirtingus fizinius-geografinius ypatumus, būdingus giliavandenėms ar sekliesioms jūroms, potvynių ir atoslūgių jūroms, vidutiniam arba arktiniam pakrančių klimatui, statiems, nuožulniems, olėtiems arba smėlėtiems jūros krantams ir pan. Peršasi išvada, kad galima apibrėžti bendrus tikslus, tačiau neįmanoma parengti visoms pakrančių zonoms tinkančios vienos bendros politikos ir nustatyti aplinkybes, kuriomis ji bus įgyvendinama.

3. Sausumos ir jūrų natūralių buveinių išsaugojimas

3.1 Pakrančių zonų tvaraus vystymo uždaviniai susiję su keletu ypač opių klausimų:

3.2 Dėl žemės trūkumo kai kurios valstybės narės rėmė arba ėmėsi pakrančių žemės išsaugojimo iniciatyvų, pavyzdžiui, *National trust* programa Didžioje Britanijoje, *Conservatoire du littoral* (pakrančių apsauga) Prancūzijoje, arba įsteigė pajūrio teritorijose gamtos parkus ir pan. Reikėtų pagalvoti apie platesnį šio pobūdžio iniciatyvų, kuriomis siekiama užtikrinti pažeidžiamiausių, išnykimo grėsmę patiriančių ir žymiausių gamtos objektų priežiūrą, panaudojimą ir sudaryti galimybę vyriausybėms išpirkti iš privačių žemės savininkų šias teritorijas, kai tai būtina visuomenės labui. Todėl reikėtų kai kurias vietas priskirti nacionaliniam paveldui, kaip tai padaryta su istoriniais paminklais arba muziejuose sukauptais meno kūriniiais.

3.3 Trumpai vadinama Buveinių direktyva 92/43/EEB susijusi su natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsauga. Pagal šią direktyvą kai kurios valstybės narės į Natura 2000 saugomų teritorijų tinklą įtraukia ir jūros buveines. Kyla klausimas, ar šios apsaugos priemonės taikymas visada yra naudingas (ypač abejojama, ar pagrįstai saugomi dideli giliavandenių jūrų plotai, apie kurių biologinę įvairovę ir rizikos faktorius dažniausiai nėra žinoma).

3.4 Siekis apsaugoti jūros pakrančių teritorijų biologinę įvairovę ir išsaugoti žuvų išteklius paskatino kai kurias valstybes plėtoti saugomų jūrų rajonų tinklus (*Marine Protected Areas*). Teigiamas šių iniciatyvų poveikis būtų dar didesnis, jei jose dalyvautų visos jūrų pakrantes turinčios valstybės. Reikėtų šiuos saugomus jūrų rajonus apjungti į tinklą, jį koordinuoti ir viešinti. Todėl toks tinklas ir Europos ženklas būtų naudingi saugomų jūrų rajonų valdytojams.

3.5 Labai sparti pakrančių teritorijų urbanizacija, per daug intensyvi žemdirbystė ir sūraus vandens patekimas į pakrančių požeminį vandenį – ypatingo dėmesio reikalaujantys klausimai, siekiant užtikrinti pakrančių gyventojams ilgalaikę galimybę varuoti kokybišką gėlą vandenį.

4. Taršos prevencija ir valdymas

4.1 Visų pirma iškyla jau tapusių klasikinėmis problemų – į jūrą tiesiogiai išmetamos atliekos, tarša iš upių ir upelių, jau nekalbant apie iš uostų vandenų patenkančius teršalus ir jūrų transporto taršą – sprendimas.

4.2 Dalis minėtų problemų sprendžiamos ES teisės aktuose, visų pirma Vandens pagrindų direktyvoje ir su ja susijusiose papildomose direktyvose. 2007 m. Komisija išreiškė apgailestavimą dėl vangaus šių dokumentų nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę ir nepakankamo tarptautinio bendradarbiavimo. Pastebėta, kad labai vėluojama įgyvendinti Vandens direktyvos nuostatas. 2010 m. valstybės narės privalo paskelbti upių baseinų valdymo planus, į kuriuos turi būti įtrauktos priemonės, skirtos apsaugoti vandens išteklius ar prireikus atkurti jų kokybę. Būtina koordinuoti bendrus ES valstybių narių ir jai nepriklausančių šalių vandens išteklių valdymo veiksmus. Įvairaus pobūdžio vandens taršos poveikis turėtų būti tiksliau įvertintas. Turėtų būti atskirai kalbama apie poveikį (žmogui – jo sveikatai, namų ūkiui ir gerovei ar jūrinėms rūšims), ir apie laiką, būtiną ištaisyti buveinėms ir rūšims padarytą žalą, ar žalos negrįžtamą pobūdį.

4.3 Jūrų strategijos pagrindų direktyvoje skiriamas ypatingas dėmesys būtinybei išsaugoti ir pagerinti jūrų vandens kokybę, joje nurodyti jūrų regionai bei subregionai ir prašoma valstybių narių parengti jūrų strategijas ir nustatyti aplinkos apsaugos tikslus.

4.4 Jūrų taršos iš laivų klausimas spręstas rengiant įvairias Erika programas.

4.5 Dažnai neįvertinamas aplinkai daromos žalos pobūdis, pavyzdžiui, nepataisomai niokojamos seklių buveinės ir ekosistemos, kadangi pakrančių plotai pernelyg dažnai eksploatuojami nepaisant nei gyventojų saugumo, nei paveldo apsaugos. Europos pakrančių teritorijų naudojimas įvairiems jūros įrenginiams – prieplaukoms, uostams, taip pat įrenginiams, kurie būtini apsaugoti pakrantes nuo kylančio jūros vandens lygio, – turi būti svarsdomas Bendrijos lygiu (sekant MEDAM observatorijos⁽¹⁾ pavyzdžiu, kuri vykdo visų įrenginių, pastatytų Prancūzijos teritorijoje esančiose Viduržemio jūros pakrantėse, stebėseną). Didelio masto pakrančių teritorijų naudojimas įrenginiams prieštarauja tvaraus vystymo principui. Pakrančių ir seklių autentiškumo išsaugojimas turėtų tapti vienas svarbiausių uždavinių. ES šis klausimas jau iš dalies sprendžiamas. Pavyzdžiui, Kamargo regione prisitaikymas prie kylančio vandens lygio vykdomas nukreipiant jūros vandenį į tas zonas, į kurias jis jau nebepatenka. Italijoje, Maremoje (Toskanos pakrantė) buvo sprendžiamas jachtų uostų klausimas sumažinant aikštelių jachtų laikymui žiemos metu plėtimą ir kruopščiai valdant uosto pajėgumus.

5. Transportas pakrančių zonose

5.1 Pakrančių kelių tinklai dažnai yra pernelyg apkrauti. Tokia padėtis skatina nesaugų eismą, CO₂ ir kitų teršalų išmetimą bei ekonominius nuostolius. ES jau seniai siekia kelių eismo srauto dalį perkelti į geležinkelius ir jūrų greitkelius, kol bus pasiekta akivaizdžių rezultatų. Komitetas norėtų pateikti keletą pastabų:

- gamtos ir aplinkos apsaugos judėjimo dalyviai ne visada nuoseklūs ir dažnai priešinasi infrastruktūros kūrimui (substabdytas geležinkelio linijos, jungiančios Lijoną ir Turiną, tiesimas, nepritarta uostų plėtimo iniciatyvoms, kaip antai, Havras 2000 ar Roterdamo uosto plėtra, priešinamasi Reino–Ronos kanalo statybai), nors plėtojamose alternatyvios transporto rūšys leistų sumažinti kelių eismo intensyvumą,
- ES Krovinių vežimo geležinkeliais politika patiria problemų nepaisant pastarųjų metų Komisijos iniciatyvų (2007 m. komunikatas dėl į krovinių vežimą orientuoto geležinkelių tinklo, 2009 m. reglamentas dėl konkurencingo krovinių vežimo Europos geležinkeliais tinklo). Sunkumus lemia kultūrinės priežastys, t. y. tradiciškai teikiama pirmenybė keleiviniams traukiniams, ir, žinoma, prekybos kultūros stoka.

5.2 Nepaisant sunkumų, tik perkėlus dalį kelių eismo į geležinkelius ar jūrų greitkelius, pavyks sumažinti pakrančių regionų kelių tinklų apkrovą. Viskas priklausys nuo to, kaip pavyks ekonominių ir socialinių vystymą suderinti su aplinkos apsauga.

6. Tvaraus jūrų pakrančių turizmo link

6.1 Turizmas pernelyg dažnai pateikiamas kaip galimybė įveikti pakrančių zonų sunkumus. Tačiau turizmo sezonas dažnai per trumpas, todėl negali būti alternatyvus sumažėjusio ekonominio aktyvumo problemos sprendimas. Ši „stebuklinga išėitis“ gali paskatinti pernelyg intensyviai naudoti pakrančių teritorijas ir tokiu būdu padaryti nepataisomą žalą aplinkai, o ne padėti tvariai spręsti ekonominių problemų. Be to, pernelyg intensyvus teritorijų naudojimas turizmo tikslais gali duoti ir priešingų nei tikėtasi rezultatų, t. y. nuniokoti pakrančių vietas. Akivaizdu, kad reikėtų vystyti tvaresnį turizmą, todėl siekdamos šio tikslo valdžios institucijos ir nevyriausybinės organizacijos jau pradėjo įgyvendinti keletą iniciatyvų.

6.2 Siekiant kovoti su statybomis pakrančių teritorijose, 1986 m. Prancūzijoje priimtas įstatymas dėl pakrančių įrenginių, apsaugos ir naudojimo. Šio teisės akto tikslas – išsaugoti biologinę ir ekologinę pusiausvyrą, apsaugoti vietas ir kraštovaizdį, tačiau kartu išlaikyti ir vystyti su vandeniu glaudžiai susijusią ekonominę veiklą (žvejyba, akvakultūra, uostų veikla ir kt.). Įstatymas skirtas pakrančių komunoms, o jo pagrindinėmis nuostatomis už miestų planavimą atsakingi subjektai įpareigojami saugoti žymius gamtos objektus ir draudžia statybas 100 km atstumu nuo miesto teritorijose esančių pakrančių. Praėjus dvidešimčiai metų nuo įstatymo įsigaliojimo, rezultatus galima vertinti teigiamai. Miestų ir pakrančių teritorijų planavimas nepriklauso ES kompetencijos sričiai, tačiau ji galėtų bent jau skatinti valstybes nares pasidalyti gerąja teisėkūros ir reglamentavimo praktika.

6.3 1985 m. Aplinkosauginio švietimo fondas sukūrė ekologinę ženklą „Mėlynoji vėliava“. Nuo to laiko ir yra naudojama Europos mėlynoji vėliava. Mėlynoji vėliava skiriama pakrančių savivaldybėms ir uostams. Ji pakrantės zonai suteikiama tuo atveju, jei laikomasi tam tikrų kriterijų: informuojama apie aplinkos apsaugą, užtikrinamas saugumas, švara ir paslaugos paplūdimiuose, tvarkomos atliekos, vykdoma vandentvarka, užtikrinamas kokybiškas maudyklų vanduo, yra valymo įrenginiai ir kt. Jachtų uostams taikomi specialūs kriterijai. Nors akivaizdu, jog šios iniciatyvos tikslas vystyti turizmą, tačiau negalima neigti, kad ji turi ir privalumų.

6.4 Ekologinis arba tausasis turizmas vis daugiau vystomas visoje Europoje, jį taip pat skatina vietos ir regionų valdžios institucijos. Agrarinis turizmas – tai papildomas pakrančių regionų žemdirbių pajamų šaltinis.

⁽¹⁾ <http://www.medam.org>.

7. Europos žuvininkystės politika

7.1 Žuvininkystės valdymas priklauso Komisijos kompetencijai. Tvari Europos žuvininkystės politika verčia suabejoti kai kuriais šio sektoriaus ekonomikos modeliais, kurie turi sunkių ekonominių ir socialinių padarinių. Sprendžiant tvarios žuvininkystės klausimus, būtinos gilesnės mokslinės žinios, be kurių neįmanomas ilgalaikis išteklių valdymas. Todėl kiekviename jūriniame regione reikėtų atskirti žvejybą tarptautiniuose ir teritoriniuose vandenyse užtikrinant tinkamą subsidijų panaudojimą, tačiau visų pirma turi būti užtikrintas veiksmingas išteklių valdymas.

7.2 Be to reikėtų atskirti smulkiąją ir stambiają žvejybą. Smulkiai žvejybai būtų naudinga sukurti Europos saugomų jūros rajonų tinklą, kuris leistų geriau valdyti pakrančių vandenų žuvų išteklius užtikrinant šių zonų nežvejybiniuose plotuose natūraliai didelį populiacijų tankumą ir tinkamą žuvų patinų ir patelių santykį, sudarantį geras sąlygas mailiaus ir žuvų jauniklių veisimuisi. Be to, būtų naudinga skatinti žvejus steigti žuvininkystės organizacijas (pavyzdžiui, kai kuriose šalyse kuriami kooperatyvai, asociacijos, žvejybos specialieji teismai, regioninės konsultacinės tarybos ir pan.), kuriose dalyvautų mokslo pasaulio atstovai. Tai leistų geriau valdyti jūros pakrančių žvejybos zonas, įskaitant šiuo metu valdomas įvairaus masto zonas (uosto teritorijos, savivaldybei priklausančios pakrantės ar kitos administracinės ir istorinės apylinkės), ir apjungti ekologiniu požiūriu vienodas teritorijas. Skatinant keistis gerą patirtimi ir praktika, galima numatyti sukurti šių žuvininkystės organizacijų tinklą.

7.3 Reikėtų taip pat svarstyti (mėgėjiškos) laisvalaikio žvejybos klausimą, kadangi nėra šios veiklos apribojimų (daugelyje šalių mėgėjiškos žvejybos jūroje taisyklės nėra griežtos), ar ekonominių suvaržymų (kai kurių žvejų mėgėjų išteklių neatitinka sugautos žuvies vertės), nors ši veikla daro didelį poveikį kai kurioms rūšims.

8. Pakrančių ekonominė veikla

8.1 Visoje Europoje nuo seno plėtojama jūrų pakrančių ekonominė veikla: uostai, laivų statyba, žuvininkystė. Nors vieni didžiausių pasaulio uostų yra ES teritorijoje, laivų statybos ir žuvininkystės sektoriai susiduria su dideliais struktūriniais sunkumais.

8.2 Nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos Europos laivų statytojai turi konkuruoti su Azijos šalių laivų statytojais. Dėl šios konkurencijos Europos laivų statytojai turėjo restruktūrizuoti ir specializuoti savo įmones. Tokia padėtis reikalauja didelių darbuotojų perkėlimo į kitas darbo vietas perkvalifikavimo pastangų ir ne tik Lenkijoje.

8.3 Europa taip pat sukūrė vieną stipriausių pasaulyje pramonę pramonės sektorių. Prieš prasidedant krizei, šiam sektoriui priklausė per 37 000 įmonių, kuriose dirbo daugiau kaip 270 000 darbuotojų. Tačiau šis sektorius patyrė didelį nuosmukį, o jame dirbančių darbuotojų padėtis yra labai sunki. Būtinai šio sektoriaus darbuotojų perkvalifikavimas ir mokymas, o šis sektorius ir toliau turėtų išlikti vienas svarbiausių Europos pramonėje.

8.4 Kaip jau minėta pirmiau, išieškoti žuvų išteklių, kai kurių žvejybos metodų draudimas (ne tik ne ES šalyse) ir išteklių perieikvojimas privertė ES laikytis žuvininkystės politikos, kuri labai nepalanki šiam sektoriui, susiduriančiam su būtinybe juos mokytį ir perkvalifikuoti.

8.5 Akvakultūra – tai nauja veikla, kurios tikslas patenkinti didėjančią žuvies paklausą. Tačiau reikėtų pripažinti, kad akvakultūra tai visiškai skirtinga veikla palyginti su žuvininkyste ir veikia yra artimesnė gyvulininkystei. Be to, vykdamas šia veiklą būtinos atsargumo priemonės sveikatos ir aplinkos apsaugos srityse.

8.6 Tvariam pakrančių zonų vystymui būtina išlaikyti veiklos rūšis, atitinkančias jų geografinę padėtį. Jūrų pakrančių aplinką tausojantis žemės ūkis naudingas visoms pakrantės zonose vykdomoms veiklos rūšims. Turizmas nebus vienintelė išeitis visiems ieškantiems naujų darbo vietų, be to, kai kurie turizmo infrastruktūros projektai gali padaryti žalos pakrančių kraštovaizdžiui. ES turi ypač atidžiai įvertinti šioje specifinėje ir trapijoje ekonominėje erdvėje įgyvendinamos politikos ekonomines ir socialines pasekmes.

9. Informavimas apie jūrų aplinką

9.1 ES turi 136 000 km jūros pakrančių, šiose vietovėse gyvena 40 proc. Europos gyventojų, jos taip pat pritraukia didžiausius turistų srautus. Reikėtų geriau pažinti turtingą, tačiau didelę grėsmę dėl gyventojų tankumo patiriančią jūrų aplinką. Reikėtų parengti informavimo apie jūrų aplinką programą atsižvelgiant į kiekvieno jūrų regiono padėtį, remiantis jūrų strategijoje pateiktu regionų ir subregionų suskirstymu, arba skiriant dėmesį ES krantų skalaujančioms jūroms ir vandenynui (Baltijos, Šiaurės, Viduržemio ir Juodoji jūra bei Atlanto vandenynas). Tokia programa leistų geriau suprasti ir pagrįsti jūrų aplinkos apsaugos priemones, skirtas kovoti su tarša, išteklių perieikvojimu ir pakrančių niokejimu statybomis. Todėl labai svarbu parengti daugiau informacijos, skirtos mokykloms ir jūrų pakrančių regionų vietos valdžios institucijoms.

10. Pasaulio klimato kaita ir kylantis vandens lygis

10.1 Dėl klimato atšilimo pakils bendras jūrų vandens lygis ir vis labiau stiprės stichinės nelaimės (audros, uraganai, tornadai ir kt.). Šių reiškinių padariniai (su kuriais jau susiduria kai kurios šalys) – pakrančių erozija, paplūdimių nykimas, taip pat išskyla būtinybė sustiprinti pakrančių apsaugos įrenginius. Ši problema nevienodai palies Europos šalis ir regionus, tačiau su ja neišvengiamai susidurs visos urbanizuotos pakrančių zonos, visų pirma, uostų ir poilsio zonų infrastruktūra. Kai kurios valstybės narės jau pradėjo įgyvendinti didelio masto projektus: po 1953 m. Nyderlandus nusiaubusio potvynio priimtas Delta planas, Italijoje įgyvendinamas Venecijos gelbėjimo planas „Možė“. Turėtų būti

parengtos Bendrijos gairės, kurios padėtų geriau pasirengti šiems žinomiems ir negrįžtamiems procesams atsižvelgiant į ekonominius ir aplinkos interesus.

10.2 Siekdama kovoti su klimato kaitos padariniais, ES turi ne tik imtis atsargumo priemonių, bet ir pradėti kartu su valstybėmis narėmis didelio masto mokslinių tyrimų ir plėtros programą, pagrįstą mokslinių tyrimų centrų bendradarbiavimu ir bendrų rezultatų siekimu. Tokio pobūdžio iniciatyva parodytų glaudaus Europos bendradarbiavimo šioje srityje vertę, o kartu ir būtinybę.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

459-oji PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. SAUSIO 20 D. IR 21 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl laiko tarpinių paskirstymo Bendrijos oro uostuose bendrųjų taisyklių (kodifikuota redakcija)

COM(2009) 634 galutinis – 2009/0176 (COD)

(2010/C 339/03)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 100 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. gruodžio 21 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Laiko tarpinių paskirstymo Bendrijos oro uostuose bendrųjų taisyklių (Kodifikuota redakcija)

COM(2009) 634 galutinis – 2009/0176 (COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra [visiškai] priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (sausio 20 d. posėdis), 185 nariams balsavus už ir 6 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos Žemės stebėjimo programos (GMES) ir jos pradinių praktinių veiksmų (2011–2013 m.)

COM(2009) 223 galutinis – 2009/0070(COD)

(2010/C 339/04)

Pranešėjas **Joost VAN IERSEL**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 157 straipsnio 3 dalimi, 2009 m. birželio 30 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos Žemės stebėjimo programos (GMES) ir jos pradinių praktinių veiksmų (2011–2013 m.)

COM(2009) 223 galutinis – 2009/0070(COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. sausio 5 d. priėmė savo nuomonę..

459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (sausio 20 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 184 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK palankiai vertina Reglamentą dėl Europos Žemės stebėjimo programos (GMES) ir jos pradinių praktinių veiksmų, nes tai strateginis žingsnis rengiant naują sistemą, kuria remiantis bus kuriama brandi Europos kosmoso politika.

1.2 EESRK mano, kad šiomis aplinkybėmis būtų labai naudinga įgyvendinti esamą ES politiką ir kurti naują, intensyviau teikti pažangias ir specialiai Europai ir kitoms šalims parengtas paslaugas ir stiprinti ES poziciją tarptautinėse derybose.

1.3 Visuomenei ir piliečiams teikiama nauda tolydžio didės, nes kosmoso paslaugos apima platų itin aktualių klausimų spektrą: klimato kaitą, ekstremalias situacijas, su aplinka ir sveikata susijusius klausimus, pavyzdžiui, vandens ir oro kokybę (užterštumą), žemės ūkį ir miškininkystę, gamtos išteklių išekvojimą, teritorinio planavimo klausimus bei visuomenės saugumo temas ir gyvybės klausimus.

1.4 Būtina užtikrinti aukštą kosmoso ir *in situ* komponentų kokybę, bei jų interaktyviasias funkcijas ir. Kosmine įranga teikiamos paslaugos gerokai papildys žemėje ir jūroje esančia įranga teikiamas paslaugas ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Kosmine įranga teikiamomis paslaugomis bus galima, pavyzdžiui, užtikinti galimybę anksčiau pasinaudoti svarbia informacija, taip paliekant daugiau laiko priimti sprendimui ir parengti atsakomas priemones. Be to, jos suteiks galimybę lengviau pasaulio ir regionų lygiu paaiškinti įvykius ir staigius nukrypimus nuo normos.

1.5 Europos agentūros ir valstybių narių viešosios tarnybos yra pagrindinės kosmoso paslaugų tikslinės grupės. Jos bus naudingos ir privačiam sektoriui. Vystantis rinkai viešajam ir privačiam sektoriui naudingų paslaugų asortimentas didės. Ypatingo dėmesio ir finansavimo reikia pasroviniam paslaugų sektoriui, kurio svarbiausias elementas yra mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ).

1.6 Ypatingas vaidmuo tenka valdymui. Tarp svarbiausių elementų yra šie:

- koordinavimas ir nuoseklumas – turi būti pripažinta, kad „kosmosas“ – kompleksinė ES tema, o visi Europos Komisijos generaliniai direktoratai ir Europos agentūros, atsakingi už su kosmosu susijusią politiką ir veiklą, turi visiškai šiam reikalui atsiduoti,
- Komisijos ir valstybių narių viešųjų subjektų veiklos koordinavimas,
- Komisijos kaupiamos praktinės žinios, kaip valdyti į naudotojų poreikius orientuotą sektorių,
- pakankamos pagrindinės sąlygos privačioms investicijoms skatinti.

1.7 Visapusiški, patikimi ir tęstiniai duomenys gali būti užtikrinti tik esant veiksmingai sąveikai tarp kosmoso bei jūroje ir žemėje esančios infrastruktūros. Norint išvengti konkurencijos iškraipymo ir skatinti pasrovinį paslaugų sektorių, būtina užtikrinti galimybę visapusiškai ir atvirai susipažinti su duomenimis. Aiškiai apibrėžti valstybių narių ir Sąjungos neskeltini duomenys turi būti saugomi.

1.8 EESRK atkreipia dėmesį į 150 mln. EUR paketą ir laiko jį pirmu žingsniu skatinant pritaikymus. Kad bendras įvertinimas būtų teigiamas, reikia išspręsti likusius klausimus. Norint užtikrinti, kad sistema sėkmingai įgyvendintų politikos tikslus, reikia toliau spręsti ir tikslinti klausimus, susijusius su galimu finansinių išteklių nepakankamumu, B kontrolinių palydovų, papildančių A kontrolinius palydovus, paleidimu bei Bendrijos biudžeto paskirtymu suinteresuotiesiems subjektams.

1.9 Būsimos kosmoso paslaugos apima platų svarbių, piliečių poreikius tiesiogiai atitinkančių sričių spektrą. Todėl EESRK primygtinai rekomenduoja parengti ES komunikacijos strategiją, kurioje būtų informuojama visuomenė ir aiškinami būsimi Žemės stebėjimo privalumai, ypatingą dėmesį skiriant šios srities specialistų švietimui ir mokymui.

1.10 Žemės stebėjimui turėtų atsirasti vietos Lisabonos strategijoje po 2010 m.

2. Europos kosmoso politikos vystymasis

2.1 Sustiprėjusį susidomėjimą kosmosu iš esmės lėmė politinio ir ekonominio pobūdžio strateginės priežastys. Dėl klimato kaitos, aplinkos ir kosmoso tikslų, gyventojų saugumo bei papildomos saugos infrastruktūros sumetimais, ypač reikalingomis tampa praktinės kosmoso paslaugos.

2.2 Atsižvelgiant į visame pasaulyje besiplečiančią su kosmosu susijusią veiklą, kurią vykdo vis daugiau konkurentų ir partnerių, būtina parengti savarankišką Europos kosmoso politiką ir savarankiškai teikti paslaugas ⁽²⁾.

2.3 Atsižvelgdamas į Komisijos per pastarąjį dešimtmetį paskelbtas žaliąsias ir baltąsias knygas bei į 2003 m. pasirašytą Europos Komisijos ir Europos kosmoso agentūros pagrindų susitarimą, kurie buvo palankiai įvertinti, EESRK visiškai pritaria politikai, išdėstyta 2007 m. balandžio–gegužės mėn. Jungtinės kosmoso tarybos, Komisijos ir Europos kosmoso agentūros (EKA) dokumentuose ⁽³⁾. 2009 m. spalio mėn. Komisijos pirmininkas José Manuel Barroso pabrėžė kosmoso svarbą plačiam ES politikos sričių diapazonui ⁽⁴⁾.

2.4 EKA per ilgą laiką nuveikė išpūdingai daug. Greta mokslinių tyrimų, pasitelkiant kosmoso programas buvo įmanoma bendradarbiaujant su privačiomis bendrovėmis plėtoti praktines

paslaugas. Praėjusiais metais EESRK padarė išvadą, kad EKA vykdoma „pramonės politika“ buvo sėkminga. Esant naujam darbo padalijimui tarp EKA ir Komisijos, pastaroji tampa visiškai atsakinga už projektų eksploatacinį etapą.

2.5 EESRK jau išreiškė savo viltis, kad Komisijos dalyvavimas formuojant politiką ir teikiant finansavimą turėtų sustiprinti viešojo ir privataus sektoriaus veiklą kosmoso sektoriuje.

2.6 Todėl Komisija pateikia pasiūlymą priimti reglamentą dėl Europos Žemės stebėjimo programos (GMES) ir jos pradinių praktinių veiksmų (2011–2013 m.) kaip tolesnį būtiną žingsnį įvykdant brandžios Europos kosmoso politikos reikalavimus.

2.7 GMES sustiprino Europos agentūrų ir viešojo ir privataus sektoriaus visoje Europoje susidomėjimą ir paskatino kurti programas.

2.8 Siekdamas užtikrinti veiksmingą galimų plataus masto GMES privalumų panaudojimą, praėjusiais metais EESRK pritarė idėjai įmonių generaliniame direktorate įsteigti už koordinavimą atsakingą GMES biurą. Tokio koordinavimo labai reikia, nes į veiklą yra įtraukta nemažai generalinių direktoratų bei Septintoji bendroji programa (FP7).

2.9 Intensyvesnis koordinavimas Europos lygiu bei tarp Komisijos ir valstybių narių bus naudingas ir integraliam požiūriui valstybėse narėse, kurio joms dažnai trūksta. Be to, taip galima padidinti susidomėjimą ir pagerinti „kosmoso“ įvaizdį, susiejant kosmosą su konkrečiomis piliečiams skirtomis paslaugomis.

3. Reglamentas

3.1 Greta GMES mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros – sričių, kuriose Komisija, EKA ir valstybės narės yra partnerės, – Komisija daug dėmesio skirs sritims, kuriose Bendrijos veiksmai sukurs aišką pridėtinę vertę.

3.2 Šiame reglamente numatomi didesnio masto praktiniai GMES veiksmai. Kadangi tai yra naujas žingsnis naujai kuriamoje sistemoje, rengiant programą (įskaitant ir prioritetų atranką ir valdymą) buvo plačiai konsultuojamasi su visais suinteresuotaisiais subjektais, GMES koordinatoriais valstybėse narėse, (galimais) vartotojais ir pramone.

3.3 Reglamentas dėl Europos Žemės stebėjimo programos sukuria GMES programos teisinį pagrindą ir numato pradinių praktinių veiksmų (2011–20103 m.) finansavimą ES lėšomis, iš Komisijos biudžeto skiriant 107 mln. EUR ir dar 43 mln. EUR iš FP7 lėšų, taigi iš viso 150 mln. EUR, kol bus pasiektas susitarimas dėl daugiamečio (2013–2020 m.) ES biudžeto ⁽⁵⁾.

⁽²⁾ Šiuo atveju vertėtų atkreipti dėmesį į globalios Žemės stebėjimo sistemų sistemą (GEOSS). Per GMES Europa ketina atlikti labai svarbų vaidmenį GEOSS veikloje.

⁽³⁾ OL C 162, 2008 6 25, p. 24.

⁽⁴⁾ Komisijos pirmininko įžanginė kalba 2009 m. spalio 15–16 d. Briuselyje vykusioje konferencijoje „The ambitions of Europe in Space, new opportunities for European enterprises and civil society“.

⁽⁵⁾ Į šiuos skaičius neįeina 1,4 mln. EUR, numatytų kosmoso projektams pagal FP7.

3.4 Numatoma imtis veiksmų penkiose srityse. 2011–2013 m. daugiausia dėmesio bus skiriama reagavimo į ekstremalias situacijas ir žemės paviršiaus stebėsenos paslaugoms ⁽⁶⁾.

3.5 Pradinius veiksmus administruos Komisija įgyvendindama visas ES GMES priemones, tai apims taip pat ES mokslinių tyrimų veiklą ir GMES partnerių veiklą. Ši sistema turi būti atskirta nuo GMES kosmoso komponento techninio įgyvendinimo lygmens, kuris bus patikėtas EKA.

3.6 Konsultacijos atskleidė ne tik bendrą suinteresuotųjų šalių sutarimą, bet ir didelį patikimų ir tikslų duomenų poreikį.

3.6.1 Kai kuriems vartotojams, pavyzdžiui, akademinėms bendruomenėms, nacionalinėms ir regionų valdžios institucijoms ir saugos tarnyboms labai reikia patikimų duomenų, kartais tai yra ypatingos svarbos klausimas.

3.6.2 Patikimi ir tęstiniai duomenys yra būtina sąlyga toliau plėtoti Žemės stebėjimo rinkas Europoje, kurias visų pirma plėtoja pasrovinis paslaugų sektorius, taigi ir siekiant skatinti ekonomikos augimą ir kurti darbo vietas ⁽⁷⁾.

3.7 Jei kalbėtume apie subsidiarumą, verta pažymėti, kad iš bendro įvertinimo aiškiai matyti, kad norint teikti šiame reglamente numatytas paslaugas, būtina Europos lygiu sutelkti valstybių narių sukauptas žinias, sudarant masto ekonomijos galimybę bei leidžiant veiksmingai įgyvendinti ES aplinkos teisės aktus ⁽⁸⁾.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK palankiai vertina reglamente dėl Europos Žemės stebėjimo programos numatytus pradinius veiksmus, kurie papildoma jau egzistuojančias mokslinių tyrimų programas, paslaugas ir kitus veiksmus ir yra strateginis žingsnis pirmyn.

4.2 Pradėdamos įgyvendinti GMES, Komisija ir EKA inicijavo civilinio praktinio palydovų naudojimo programą, kuri dėl savo meteorologinio pritaikymo yra unikali visame pasaulyje, atsižvelgiant į jos mastą ir gylį. Tvariai plėtojant ir įgyvendinant GMES, bus sukurta galimybė Europos pramonei užimti vieną svarbiausių pozicijų pasaulyje.

4.3 Išsamios konsultacijos su visais suinteresuotaisiais subjektais ir poveikio vertinimas pademonstravo bendrą sutarimą dėl programos tikslų ir būsimų galimybių. Keletas pagal užsakymą atliktų tyrimų atskleidė panašius viešajam ir privačiam sektoriui tenkančius GMES privalumus ir didėjančias galimybes ⁽⁹⁾.

⁽⁶⁾ Žr. Reglamento 3 straipsnį.

⁽⁷⁾ Žr. Reglamento 8 straipsnį.

⁽⁸⁾ Taip pat žr. Reglamento 4 straipsnio 3 dalį.

⁽⁹⁾ Žr. taip pat *PriceWaterhouseCooper* parengtą *Socio-Economic Benefits Analysis of GMES*, 2006 m. spalio mėn., EP parengtą tyrimą *EU Space Policy and its potential for EU industrial sector competitiveness*, 2007 m. ir „Ecorys ir kiti“ parengtą *Study on the competitiveness of the GMES downstream sector*, 2008 m. lapkričio mėn.

4.4 Naujų praktinių veiksmų naudą, kurios tikisi platus viešojo ir privataus sektoriaus suinteresuotųjų subjektų ratas ir EESRK, galima apibendrinti taip:

- strateginiu požiūriu Europos GMES atspindi didėjančią europinę ir tarptautinę ES atsakomybę bei ilgalaikį poveikį Europos ir pasaulio reikalams,
- laiku ir specialiai parengta ir kosmoso priemonėmis paremta informacija padės Komisijai, valstybėms narėms ir regionams tiksliau įgyvendinti esamas programas,
- bus galima tiksliau parengti (naujas) politikos koncepcijas,
- pasitelkiant kosmoso priemonėmis paremtą informaciją bus galima labai patobulinti su kosmosu nesusijusius praktinius veiksmus suderinant žinias ir plečiant duomenų rinkimą ⁽¹⁰⁾,
- nauja informacija sukurs papildomą vertę Europos agentūroms, pavyzdžiui, Europos aplinkos agentūrai ir Europos gyvybos agentūrai,
- didelės galimybės privačiame pasroviniam paslaugų sektoriuje,
- naujos paslaugos, kurių reikalauja nacionalinės valdžios institucijos ir agentūros bus naudingos piliečiams aplinkos ir saugumo srityse, jomis paremti pažangūs sprendimai leis sutaupti lėšų ir skatins augimą,
- tarptautinėse derybose, pavyzdžiui, dėl klimato kaitos ir susitarimuose dėl geresnės stebėsenos ES turės daugiau žinių,
- konkrečios tarnybos, naudojančios specialiai parengtą informaciją, rems ES politiką besivystančiuose šalyse.

4.5 Tikimasi sulaukti teigiamo sąnaudų ir gauto pelno rezultato: palyginti nedidelė apyvarta atneš didelės naudos.

4.6 EKA programų įgyvendinimo laikotarpis yra treji metai. Taryba turėtų nustatyti ilgalaikius ES išpareigojimus laikotarpiui po 2013 m. Labai svarbus vaidmuo tenka veiksmų programų tęstinumui. Ilgalaikis planavimas yra lemiamas, norint užtikrinti GMES naudą vešiesiems tikslams ir tarnyboms. Tai taip pat pagrindinė priežastis skatinant pasrovinį paslaugų sektorių vystyti paslaugas.

⁽¹⁰⁾ Pavyzdžiai gali būti TERRAFIRMA, informavimo apie žemės drebėjimo pavojų tarnyba, pavyzdžiui, pakrančių ir žemės drebėjimų teritorijose; PROMOTE, oro kokybės tarnyba; MY OCEAN, vandens stebėjimo ir prognozavimo tarnyba; SAFER, atsako į ekstremalias situacijas tarnyba.

4.7 Be to, labai svarbu visoms suinteresuotoms šalims užtikrinti nuolatinę, patikimą, visapusišką ir atvirą galimybę naudotis informacija.

4.8 Norint užtikrinti tvarią kosmoso politiką visoje Europoje būtina didinti visuomenės informuotumą. Norint užtikrinti visuomenės paramą būtina nedelsiant parengti ES komunikacijos strategiją, kurioje būtų paaiškinta būsima kosmoso paslaugų nauda visuomenei ir piliečiams.

4.9 Tuo pačiu EESRK pabrėžia, kad būtina skirti ypatingą dėmesį šios srities specialistų švietimui ir mokymui.

5. Valdymas

5.1 Kadangi pradiniais veiksmais bus nustatoma sistema jų vėlesniam išplėtimui, nuo pat pradžių reikia užtikrinti tinkamą administravimą ir valdymą. Valdymas yra daugiausia susijęs su toliau išvardytais punktais.

5.1.1 Dėl suprantamų priežasčių „kosmosas“ ilgą laiką buvo gana izoliuota ES politika, tačiau dabar ji turėtų būti visiškai pripažinta kaip pilnateisė Bendrijos politika. Kosmoso klausimas puikiai dera su Lisabonos strategija po 2010 m. ⁽¹¹⁾

5.2 Visi su kosmoso politikos priemonėmis susiję Komisijos generaliniai direktoratai turėtų veiksmingai koordinuoti savo veiklą, kad būtų išvengta dubliavimosi, ir numatyti tikslinius veiksmus, jei Žemės stebėjimo programoje dalyvauja bent vienas direktoratas.

5.3 Europos agentūros ir generaliniai direktoratai (mokslinių tyrimų, aplinkos, žemės ūkio, teisingumo ir vidaus reikalų, sveikatos ir vartotojų apsaugos, plėtros, prekybos ir išorės santykių) šioje veikloje turi dalyvauti dėl dar dviejų priežasčių:

- kad teiktų tikslią informaciją, kuria remiantis būtų galima pradėti teikti paslaugas, naudojant palydovus,
- kad būtų galima sėkmingai pasinaudoti suteiktų paslaugų rezultatais.

5.4 Gerai suderintas požiūris pačioje Komisijoje ir jos veikloje taip pat užtikrins nuoseklumą ir sąveiką tarp Žemės stebėjimo programos ir kitų kosmoso programų, pavyzdžiui, telekomunikacijų ir transporto.

5.5 Veiksmingas koordinavimas yra būtinas dėl didelio nacionalinių veiklos vykdytojų skaičiaus, kurie vienodai dalyvauja renkant informaciją.

⁽¹¹⁾ Žr. 4 išnašą.

5.6 Palydovai, automatinės matavimo stotys ir internetas teikia vis daugiau galimybių stebėti aplinkos pokyčius realiuoju laiku. Matuojant aplinkos kokybę pagal „BVP ir kiti rodikliai“ ⁽¹²⁾ GMES gali prisidėti sudarydama galimybes įgyvendinti „Sprendimų priėmimą remiantis beveik tikralaike informacija“.

5.7 Dėl augančio palydovų skaičiaus būtina rūpestingai valdyti kosminės erdvės priemones, kad būtų išvengta susidūrimų kosmose, kurie lemtų labai nepageidaujamą kosmoso užteršimą ir skeveldras.

6. Konkretūs klausimai

6.1 Lyginant su kosmosu susijusiomis rinkomis apskritai, žemės stebėjimas yra gana maža rinka. 2005 m. pajamos pasaulyje sudarė 1,3 mlrd. EUR, įskaitant 0,4 mlrd. EUR Europoje, kurių pusė buvo susijusi su meteorologiniais pritaikymais.

6.2 Pirminis žemės stebėjimo sektorius daugiausia yra institucinio pobūdžio ir priklauso nuo valstybės finansavimo. Atsirandantys komerciniai stebėjimo palydovai yra kuriami viešųjų ir privačių partnerysčių pagrindu ir vis dar yra priklausomi nuo valstybės finansavimo.

6.3 Esminis elementas yra duomenys

6.3.1 EESRK pabrėžia, kad kuriant vienodas sąlygas viešojo ir privataus sektoriaus subjektams bei skatinant vis dar silpną privatų sektorių, būtina sąlyga yra galimybė visapusiškai ir atvirai naudotis duomenimis.

6.3.2 Nuolatinis duomenų teikimas yra nepaprastai svarbus užtikrinant perspektyvius pasrovinių paslaugų sektoriaus vystymąsi. Su tuo susijęs netikrumas šiai rinkai reikštų didelį žingsnį atgal, nes būtų daromos prielaidos, kad reikalinga infrastruktūra neatitinka jai keliamų lūkesčių.

6.3.3 Pramonės atsiliepimai apie pirmuosius GMES skirtus praktinius palydovus – A kontrolinius palydovus – yra vienareikšmiškai teigiami ⁽¹³⁾. Tačiau norint užtikrinti optimalias sąlygas reikia skirti ypatingą dėmesį dabartinei kosmose esančios infrastruktūros pagalba gautų duomenų atsiuntimo grandinei.

6.3.4 Lygiai taip pat siekiant tvarumo tikslų svarbūs yra planuojami B kontroliniai palydovai, kurie turi pakeisti A kontrolinius palydovus, kurių eksploatavimo laikas baigiasi, bei užtikrinti paslaugų tęstinumą sugedus palydovui. B kontrolinių palydovų finansavimas vis dar neaiškus. Jį būtina užtikrinti.

⁽¹²⁾ Žr. EK komunikatą „BVP ir kiti rodikliai pažangai kintančiame pasaulyje vertinti“, COM(2009) 433 galutinis.

⁽¹³⁾ Žr. Pramonės informacijos diena GMES Sentinel duomenų politikos tema, 2009 m. rugšėjo 11 d., Briuselis.

6.3.5 Norint užtikrinti paslaugų tęstinumą arba naujų paslaugų plėtojimą, būtina kuo greičiau – po konsultacijų – pasroviniam paslaugų sektoriui išaiškinti būsimą mokesčių už naudojimąsi duomenimis sistemą.

6.4 Finansinės sąlygos

6.4.1 Finansiniai ištekliai pradiniam veiksmams finansuoti 2011–2013 m. sudaro 150 mln. EUR, t. y. 43 mln. EUR pagal FP7 ir 107 mln. EUR iš Komisijos biudžeto. EESRK ragina paaiškinti keletą neužbaigtų svarstyti klausimų.

6.4.2 Suinteresuotosios šalys turi būti tikros dėl 107 mln. EUR finansinio paketo, kuris turi būti skirtas finansavimui arba kreditui. Reikia paaiškinti dalyvavimo taisykles. Ar asocijuotos šalys laikomos potencialiomis subsidijų arba kontraktų gavėjomis?

6.4.3 Atsižvelgiant į numatytus rezultatus, atrodo, kad 150 mln. EUR nepakaks. Visų pirma, Europos kosmoso agentūroje ir EADS vyrauja nuomonė, kad norint, kad antžeminiai stebėjimo įrenginiai atitiktų reikalavimus, neišvengiamai būtina skirti dar 30 mln. EUR pagal FP7. Be to, neaišku, kokiomis lėšomis bus finansuojama 2013 m., nors ES 2013–2020 m. biudžeto asignavimai jau tarsi užtikrinti.

6.4.4 Trečioji susirūpinimą kelianti sritis yra numatomas B kontrolinių palydovų paleidimas, kadangi jo finansavimas dar nenumatytas biudžete, todėl šis klausimas dar nėra išspręstas ⁽¹⁴⁾.

6.4.5 Kitas iššūkis yra gretimų jūros, atmosferos ir saugumo stebėsenos paslaugų finansavimas. Šis klausimas turėjo būti išspręstas tuo pačiu metu, kaip ir klausimas dėl Žemės paviršiaus stebėjimo bei reagavimo į ekstremalias situacijas paslaugų finansavimo. EESRK teigiamai vertintų nuostatas, susijusias su šių paslaugų finansavimu ir FP7 ir FP8 bei Europos Komisijos generalinių direktoratų, ypač Aplinkos generalinio direktorato dalyvavimu. Toks paaiškinimas yra labai svarbus į pasroviniam paslaugų sektoriui.

6.4.6 Papildomai reikalingos finansinės išlaidos nebūtinai turi būti dengiamos vien ES biudžeto lėšomis. Gali būti ir kiti lėšų šaltiniai, pavyzdžiui, EKA arba valstybių narių lėšos.

6.5 Pasrovinis sektorius

6.5.1 Šiuo metu Žemės stebėjimo pasrovinis paslaugų sektorius – plėtojamas sektorius – yra mažas ir susiskaldęs, apimantis apie 150 įmonių. 2006 m. jame dirbo apie 3 000 žmonių. Bendros metinės pajamos 2006 m. Europoje buvo 250–300 mln. EUR. Iš

viešojo sektoriaus gautos pajamos sudarė apie 150 mln. EUR. Didžioji dalis klientų yra valdžios institucijos ir agentūros. Pelnas yra kintantis. JAV pramonė yra nuo dviejų iki trijų kartų didesnė už Europos pramonę. Jos augimo rodikliai taip pat aukštesni ⁽¹⁵⁾.

6.5.2 Jau pradėtas pageidaujamas pasrovinio paslaugų sektoriaus veiklos branduolių kūrimas.

6.5.3 Ilgalaikiai EKA ir pramonės santykiai, nepaisant riboto atliktos veiklos masto, daugiausia dėmesio skyrė EKA, kaip tarpininkės teikiant paslaugas kompetencijai. Tai lėmė sėkmingą pramonės politikos kūrimą.

6.5.4 Kadangi atsakomybė už taikomas programas bus iš EKA perkelta Komisijai, EESRK ragina Komisijos tarnybose užtikrinti panašią techninę, su pramone susijusią kompetenciją.

6.5.5 Būsimoje programoje aiškiai orientuojamasi į MVĮ dalyvavimą. EESRK nuomone, tai labai svarbu. Šiuo klausimu EESRK pabrėžtų du aspektus:

6.5.5.1 25 mln. EUR biudžeto projektams reikia didesnių įmonių dalyvavimo. EKA labai aktyviai siekia MVĮ dalyvavimo. To paties požiūrio turėtų laikytis ir Komisija.

6.5.5.2 MVĮ turėtų būti kviečiamos vienodomis sąlygomis tapti pagrindiniais rangovais mažesniuose projektuose.

6.5.6 Konkursiniuose projektuose, susijusiuose su 150 mln. EUR paketu 2011–2013 m., Komisija turėtų kruopščiai tikrinti galimą konkurencijos iškreipimą iš viešųjų subjektų pusės, galintį atsirasti vertinant konsultantus. Šiuo metu dažnai trūksta aiškumo apie viešojo sektoriaus, kaip pagrindinio paslaugų vartotojo, vaidmenį.

6.5.7 Kadangi GMES tikslas yra inovacinių geografinės informacijos paslaugų kūrimas, ši programa turi pasiekti visus pramonės veikėjus. Pastebima tendencija daugiausia įtraukti pramonės, kurios jau yra susijusios su kosmosu. Tačiau EESRK pabrėžia, kad siekiant tvarios GMES ateities, reikia užtikrinti visos geografinės informacijos paslaugų pramonės veikėjų, susijusių ir nesusijusių su kosmosu, dalyvavimą.

6.5.8 EESRK teigiamai vertina finansinės paramos teikimą privačių įmonių projektams, siekiant kompensuoti šio strateginio ir didelės galimybės turinčio sektoriaus rinkos trūkumus.

6.5.9 Šiuo metu su kosmosu susijusi veikla yra daugiausiai vykdoma vienoje ES dalyje. Atsižvelgiant į dabartines galimybes, galima ir reikia naujose valstybėse narėse skatinti tolesnę pasrovinio paslaugų sektoriaus plėtrą.

⁽¹⁴⁾ Kontrolinius palydovus B kuria EKA, tačiau veiklos sąnaudas turėtų dengti Komisija. Pagal EADS skaičiavimus, tai sudarys 165 mln. EUR.

⁽¹⁵⁾ Tikslėnei ir išsamesnei analizei žr. 9 išnašoje nurodytus tyrimus.

6.5.10 EESRK mano, kad šios srities specialistų skaičiaus mažinimas kelia ypatingą susirūpinimą. Šią tendenciją reikėtų pakeisti. Kad pramonė galėtų visapusiškai pasinaudoti teikiamomis galimybėmis, būtina parengti sustiprintas švietimo ir mokymo programas, skirtas būsimiems naudotojams iš viešojo sektoriaus bei pažangias technologijas taikančiam pasroviniam paslaugų sektoriui.

6.6 Saugumas

6.6.1 Atsižvelgiant į tai, kad „kosmoso“ klausimus „nacionalinio saugumo“ tikslais atskirai tvarkė EKA, 2004 m. Europos Komisijos ir EKA susitarimas ir 2007 m. gegužės mėn. Tarybos rezoliucija buvo esminis pokytis šioje srityje. EESRK palankiai vertina dėmesį, skirtą GMES duomenų ir informacijos naudojimui piliečių saugumo tikslams ir duomenų politikai, kuria siekiama užtikrinti saugų ypatingų kategorijų duomenų vartojimą Komisi-
joje, Europos agentūrose ir valstybėse narėse.

6.6.2 EESRK teigiamai vertina sustiprintą GMES ir Europos gynybos agentūros bendradarbiavimą, kuris užtikrins ryšius tarp GMES duomenų politikos ir pritaikymų su numatomu Europos saugumo pajėgumų planavimu ir būsimais susijusiais reikalavimais.

6.6.3 EESRK visapusiškai pritaria numatomam „dvejopo naudojimo“ (arba civilinės saugos) požiūriui, derinant mokslinį ir į saugumą orientuotą naudojimą kaip strateginį GMES veiksmų planą. Toks požiūris yra labai svarbus, atsižvelgiant į artimiausius, vidutinio laikotarpio ir ilgalaikius iššūkius gerinant Europos pajėgumus tokiose srityse, kaip antai jūrų aplinkos priežiūra, žemės paviršiaus ir pasienio stebėjimas, įskaitant nelegalios migracijos organizacijų stebėjimą ⁽¹⁶⁾, kontrabandos ir prekybos narkotikais kontrolės stebėjimą ir ypatingos svarbos infrastruktūros objektų apsaugą bei kovą su ginklų platinimu.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽¹⁶⁾ Glaudžiai bendradarbiaujant su ES išorės sienų priežiūros agentūra Frontex.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl suderintos vartotojų skundų ir pasiteiravimų klasifikavimo ir pranešimo sistemos metodikos

COM(2009) 346 galutinis

(2010/C 339/05)

Pranešėjas **Jarosław MULEWICZ**

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. liepos 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl suderintos vartotojų skundų ir pasiteiravimų klasifikavimo ir pranešimo sistemos metodikos

COM(2009) 346 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. sausio 5 d. priėmė savo nuomonę.

459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20 – 21 d. (2010 m. sausio 20 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 197 nariams balsavus už ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komisijos pasiūlymas yra palankiai vertinamas ir remiamas.

1.2 Iš pradžių ir mažiausiai keletą artimiausių metų siūloma sistema turi būti savanoriška.

1.3 Pranešančioms organizacijoms tai turėti kainuoti kaip įmanoma mažiau. Ši sistema turėtų būti ekonomiškai veiksminga.

1.4 Remiamas pasiūlymas, kad Komisija trečiųjų šalių organizacijoms pateiktų duomenų tvarkymo priemonę. Tai padėtų trečiųjų šalių organizacijoms be sudėtingų sistemų lengvai pritaikyti pasiūlytą suderintą metodą.

1.5 Sektorių lygiu Komisija galėtų paskatinti visas skundus tiriančias institucijas perimti suderintą vartotojų skundų klasifikavimo ir pranešimo sistemos metodiką ir ją taikyti atitinkamame sektoriuje.

2. Įžanga

2.1 Rengdama Vartotojų rinkos rezultatų suvestinę Komisija taikė penkis pagrindinius rodiklius. Tai yra kasmet skelbiama infor-

macija (šiuo atveju tai antrasis leidimas), skirta nustatyti tas vidaus rinkos dalis, kurios veikia blogai vartotojų atžvilgiu. Vienas iš penkių rodiklių yra vartotojų skundai, t. y. vartotojų skundų statistika. Kiti rodikliai: kainos, vartotojų pasitenkinimas, paslaugų teikėjų keitimas ir saugumas. Todėl vartotojų skundų statistika turėtų būti laikoma makroekonomikos priemone, tai nėra vien tik vartotojų skundų analizė.

2.2 Komisijos pasiūlymas iš esmės yra pasiūlymas, kad vartotojų skundai ir pasiteiravimai būtų registruojami visoje Europoje remiantis bendru suderintu pagrindu, taikant tuos pačius aprašus, kad nesunkiai būtų galima sukurti visos Europos duomenų bazę, kuri priklausytų Komisijos GD SANCO. Komisija finansuos ir prižiūrės duomenų bazę ir IT įrangą, reikalingą duomenų saugojimui ir apdorojimui. Komisija pateikia planą, bendrą vartotojų skundų klasifikavimo ir pranešimo modelį.

2.3 Į duomenų bazę nebus įtraukiami skundai ir pasiteiravimai, pateikti tiesiogiai prekybininkams, ji apims tik skundus ir pasiteiravimus, kuriuos vartotojai pateikė trečiųjų šalių organizacijoms, pavyzdžiui, vyriausybės agentūroms, reguliuotojams, vartotojų organizacijoms ir kitoms organizacijoms, kaip antai ombudsmenui ir savireguliacijos įstaigoms. Visos susijusios organizacijos galės savanoriškai taikyti bendrą registravimo pagrindą, tačiau tikimasi, kad nacionalinių vyriausybių finansuojamos įstaigos galėtų stengtis priimti jį kuo greičiau, jei jos turės būtina finansavimą. Komisija padės tiekdamą programinę įrangą ir teikdamą konsultacijas mažoms vartotojų organizacijoms, negalinčioms taikyti suderintos metodologijos.

2.4 Rengdama šį pasiūlymą Komisija daug konsultavosi, ji taip pat pasitelkė ekspertų grupę.

2.5 Duomenų bazė bus naudojama sudarant būsimus Vartotojų rinkos rezultatų suvestinės leidimus. Taip pat ketinama ją viešai išplatinti, kad organizacijos ir asmenys galėtų ja naudotis.

2.6 Šis pasiūlymas turi tik vieną pagrindinį tikslą, t. y. sudaryti sąlygas tam, kad duomenys apie vartotojų skundus ir pasiteiravimus galėtų būti naudojami kaip pagrindinis vidaus rinkos veikimo rodiklis taip pagreitinant politinio pobūdžio reakciją į neveikiančias rinkas. Ši reakcija nacionaliniu ir Europos lygiu galėtų būti, be kita ko, vykdomosios veiklos nukreipimas į susirūpinimą keliančias sritis arba, kai reikia, ir teisėkūros sprendimai.

2.7 Jokiu būdu nesiekama tikrinti, ar

- i. skundai veiksmingai tvarkomi ir sprendžiami,
- ii. skundai yra pagrįsti.

2.8 Ketinama kruopščiai užtikrinti šios duomenų bazės anonimiškumą. Taigi pranešami skundus pateikiančių individualių vartotojų duomenys. Taip pat nepranešami prekybininkų, dėl kurių pateikiami skundai, duomenys.

2.9 Siūlomoje bendroje suderintoje sistemoje informacija įrašoma trijuose skyriuose:

- a) bendroji informacija,
- b) sektoriaus informacija ir
- c) skundo pobūdis.

2.10 Antrame ir trečiame skyriuje minimos pakategorės, jas įvardijant vartojami įvairūs terminai: „laukeliai“ ir „lygmenys“. Kai kuri informacija apie skundus aprašoma kaip rekomenduojama, likusi informacija – kaip savanoriškai pateikiama. Visi įrašai apie pasiteiravimus yra savanoriški. Atskiriant rekomenduojamą ir savanoriškai pateikiamą informaciją siekiama:

- a) sudaryti sąlygas organizacijoms pateikti duomenis, kurie yra suderinti pagrindiniu lygiu (užpildant visus rekomenduojamų duomenų laukelius),
- b) paskatinti kuo daugiau organizacijų taip pat užpildyti kuo daugiau savanoriškai pildomų laukelių ir lygmenų.

2.11 Pasiūlymas išdėstytas dviejuose 2009 m. liepos 7 d. paskelbtuose dokumentuose:

- (i) Komisijos komunikatas COM(2009) 346 galutinis.

- (ii) dokumento projektas, kuriame išdėstytas pasiūlymas kartu su siūlomais skundų klasifikavimo laukeliais ir lygmenimis [SEC (2009) 949].

Komisijos rekomendacijos projektas nėra galutinis ir jo tekstas gali būti keičiamas 2010 m. pirmąjį pusmetį. Dokumento pagrindinės idėjos ir filosofija nebus keičiamos.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Toliau išdėstytose pastabose pateikiama daugiau pasiūlymų.

3.1.1 Atitikties sąnaudos bus skirtingos, bet daugeliui organizacijų jos bus didelės. Skirsis šiam tikslui skirti ištekliai ne tik įvairiose valstybėse narėse, bet ir jų viduje. Skirtingų valstybių narių nacionalinės organizacijos registruodamos skundus šiuo metu vadovaujasi labai skirtingais metodais (kurie itin skiriasi nuo kitų organizacijų). Kai kurios organizacijos taiko ne tokias sudėtingas sistemas kaip siūloma sistema. Kitos turi dar sudėtingesnes sistemas, kurių jos, suprantama, nenorės atsisakyti. Apskritai, būtent pastarosios turės daugiausia išlaidų prisitaikydamos prie suderintos sistemos. Teikiant Komisijos techninę pagalbą ar finansinę paramą neturėtų būti teikiama pirmenybė jokiai vietos skundų registravimo organizacijai.

3.1.2 Kiekvienas papildomai įrašytas laukelis reikalauja sąnaudų dviem požiūriais. Visų pirma tam, kuris priima skundus, reikia laiko (ir todėl pinigų) gauti kiekvieną duomenį iš skundo pateikėjo ir jį įrašyti. Antra, kuo daugiau duomenų prašoma iš vartotojo, tuo mažiau jis yra linkęs pildyti skundo registravimo formą.

3.1.3 Taikoma suderinta sistema turi kuo labiau atitikti kiek įmanoma daugiau dabartinių nacionalinių organizacijų taikomų sistemų. Visoms šią sistemą perimančioms organizacijoms reikalingos aiškios taisyklės ir gairės, kad būtų užtikrintas vienodas skundų ir pasiteiravimų kodavimas, neatsižvelgiant į tai, kokia bus pasirinkta galutinė metodika.

3.1.4 Rekomenduojamų duomenų statuso laukelių skaičius turėtų būti minimalus. Tai palengvintų organizacijoms prisijungti pirmaisiais metais pagrindiniu lygiu.

3.1.5 Pasiūlymas, atrodo, atitinka prieš tai išdėstytus tikslus. Į rekomenduojamus laukelius įtraukiamą informaciją gali nesunkiai pranešti turbūt dauguma trečiųjų šalių organizacijų. Galima tikėtis, kad šie rekomenduojami laukeliai pateiks naudingą visos Europos duomenų rinkinį. Duomenų bazės kokybė bus toliau gerinama ir ji bus vis naudingesnė, jei ir kai trečiųjų šalių organizacijos galės užfiksuoti ir pateikti duomenis kitiems savanoriškai pildomiems laukeliams bei lygmenims.

3.1.6 Sektorių lygiu Komisija galėtų paskatinti visas skundus tiriančias institucijas perimti suderintą vartotojų skundų klasifikavimo ir pranešimo sistemos metodiką ir ją taikyti atitinkamame sektoriuje. Pavyzdžiui, FIN-NET paspartintų procesą finansinių paslaugų sektoriuje, įskaitant ir draudimo kompanijas. Tinklui FIN-NET būtų naudinga suderinta vartotojų skundų sistema. Tinkle bendradarbiaujama siekiant vartotojams užtikrinti paprastesnę naudojimąsi neteisminio skundų nagrinėjimo procedūromis tarptautinėse bylose. Jei ginčas kyla tarp vienos šalies vartotojo ir kitos šalies finansinių paslaugų teikėjo, FIN-NET nariai padės vartotojui susipažinti su atitinkama neteisminio skundų nagrinėjimo sistema ir suteiks jam reikalingą informaciją. Bendra vartotojų skundų klasifikavimo ir registravimo metodika būtų svarbus žingsnis didinant šios sistemos veiksmingumą.

3.2 Skirtingų valstybių narių pranešamų duomenų kokybės ir duomenų apimties skirtumai išliks. Į tai bus atsižvelgta analizuojant duomenis kiekviename kasmetiniame Vartotojų rinkos rezultatų suvestinės leidime. Tokie skirtumai tikriausiai niekada visiškai neišnyks. Tačiau galima tikėtis, kad laikui bėgant suderinta pranešimo sistema padės sumažinti tokius skirtumus.

3.3 Šiuo pasiūlymu pranešančios įstaigos skatinamos pranešti visus mikroduomenis dėl kiekvieno individualaus skundo. Pasiūlyme (Komisijos komunikato 33 dalyje) siūloma, kad vienas iš savanoriškai pildomų laukelių turėtų būti komercinės veiklos subjekto pavadinimas. Šiame pasiūlyme neturėtų būti numatyta pranešti, net ir savanoriškai, individualaus prekybininko pavardę ar tapatybę. Todėl palankiai vertinamas ir tvirtai remiamas Komisijos teiginys 39 dalyje, kur sakoma, kad Komisija nesiekia gauti ir viešinti duomenų, susijusių su konkrečiais vardais ar leidžiančių identifikuoti konkrečius komercinės veiklos subjektus. Dėl šios priežasties laukelis „komercinės veiklos subjekto pavadinimas“ turėtų būti visiškai išbrauktas iš pranešimo laukelių sąrašų.

3.4 Vienas iš bendrosios informacijos skyriaus (67 numeris) laukelių yra „išnešiojamoji prekyba“. Kad derėtų su siūloma Direktyva dėl vartotojų teisių, ši sąvoka turėtų būti pakeista į „prekyba ne prekybai skirtose patalpose“.

3.5 Siūlomas „sektorius informacijos“ skyrius (B dalis) apima šiuos laukelius: muziejai, mokyklos, ligoninės, bibliotekos, pašto paslaugos. Daugelį šių paslaugų teikia vyriausybės. Pavyzdžiui, įmonės gali kurti mokyklas, bet daug daugiau mokyklų įkuria vyriausybės. Šio pasiūlymo tikslas yra pateikti informaciją apie vidaus rinkos veikimą taip pagreitinant politinio pobūdžio reakciją į neveikiančias rinkas. Nektinama pateikti informacijos apie vyriausybės veiklos rezultatus. Taigi, ar dera ir ar svarbu pranešti apie vartotojų skundus, kai paslaugų teikėjas yra vyriausybė? Vienas iš galimų rezultatų galėtų būti tai, kad bus pastebėta daug daugiau skundų dėl suteiktų paslaugų (pavyzdžiui, geležinkelių sektoriuje) tose šalyse, kuriose šią paslaugą teikia valstybė, nei tose šalyse, kuriose šią paslaugą teikia privačios įmonės.

3.6 Vienas svarbus šio pasiūlymo aspektas – duomenų bazė suteiks didesnės vertės statistinę informaciją, kuri bus naudojama analizei, kasmet skelbiamai Vartotojų rinkos rezultatų suvestinėje. Naudojama informacija turi būti aktuali. Kiekviename leidime naudojama informacija turi būti susijusi su tuo pačiu laikotarpiu ar bent jau su maždaug tuo pačiu laiku. Skaitytojui turėtų būti nesunku matyti, kokį laikotarpį apima kiekviename Vartotojų rinkos rezultatų suvestinės leidime skelbiama statistika.

Todėl:

- a) trečiosios šalys informaciją turėtų pateikti kasmet,
- b) kasmet turėtų būti nustatytas tam tikras pranešimo laikotarpis (turbūt ne ilgesnis kaip 6 savaitės) su aiškia galutine data; jei nėra tokio pranešimo laikotarpio, turėtų būti bent jau aiškus metinio pranešimo galutinis terminas,
- c) kasmetinis pranešimo laikotarpis ar terminas turi būti susietas su Vartotojų rinkos rezultatų suvestinės rengimu,
- d) kiekvienam kasmetiniam Vartotojų rinkos rezultatų suvestinės leidimui turėtų būti suteikiamas pavadinimas, į kurį įtraukiami metai (pavyzdžiui, 2011 m. Vartotojų rinkos rezultatų suvestinė), o ne leidimo numeris kaip antai 2-asis leidimas,
- e) kiekviename Vartotojų rinkos rezultatų suvestinės leidime turėtų būti nurodomas jame pateikiamų duomenų rinkimo laikotarpis.

3.7 EESRK labai didelį susirūpinimą kelia duomenų rinkimas. Neišvengiamai bus didelių pranešamų duomenų išsamumo ir tikslumo skirtumų, nes juos praneš skirtingos pranešančios organizacijos iš skirtingų valstybių narių. Taip pat skiriasi valstybių narių skundų persiuntimo sistemos. Organizacija, kuri gauna skundą ir jį persiunčia kitai labiau tinkamai organizacijai, gali ištrinti šį skundą iš savo duomenų bazės arba jo neištrinti. Jei ji neištrina ir jei abi organizacijos praneša duomenis Komisijai, vienas skundas gali būti praneštas du kartus. Kai Komisija paskelbia duomenis, įtrauktus į Vartotojų rinkos rezultatų suvestinę, ji turėtų paaiškinti žinomus duomenų išsamumo ir tikslumo trūkumus, įskaitant dvigubo skaičiavimo pavojų ir patikrinimo trūkumą. Ilgesniu laikotarpiu rinkti duomenis ir juos patikrinti turėtų viena nacionalinio lygmens organizacija.

3.8 Šis pasiūlymas paskatins geriau organizuoti pranešimą ir padės suprasti, kaip veikia vidaus rinka ir kur ji veikia blogai vartotojų atžvilgiu. Taip pat svarbu suprasti, kuo rinka netenkina įmonių, pavyzdžiui, suklastotų produktų ir pramoninio intelektinės nuosavybės pasisavinimo aspektais. Tokios informacijos vartotojų skunduose tikriausiai nebus, bet šiuos klausimus taip pat reikia spręsti. Pačioje Komisijoje turėtų būti įdiegti veiksmingi mechanizmai tirti, koku mastu vidaus rinka veikia blogai įmonių atžvilgiu.

3.9 EESRK pripažįsta, kad skundai gali būti gera nuoroda į problemas, su kuriomis susiduria vartotojai. Tačiau vartotojų pasitenkinimas negali būti vertinamas atsižvelgiant tik į duomenis apie vartotojų skundus. Daug įvairių veiksnių – asmeniniai ieškovo motyvai ir iniciatyvūs įmonių veiksmai, ekonominės naudos analizė, visų pirma kai tai susiję su nedideliais finansiniais nuostoliais, socialinis spaudimas, galimybės kreiptis į skundus

tiriančias institucijas, pranešimai žiniasklaidoje ir pan. – lemia tai, ar vartotojas galiausiai pateiks skundą. Be to, pačioje vartotojų rinkų rezultatų suvestinėje atsižvelgiama į penkis rodiklius: skundus, kainas, vartotojų pasitenkinimą, prekių tiekėjų ir paslaugų teikėjų keitimą ir saugą. Visus šiuos rodiklius reikėtų išsamiau išnagrinėti, kad būtų galima nustatyti vartotojų rinkų veikimo problemas.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią direktyvų 2006/48/EB ir 2006/49/EB nuostatas, susijusias su kapitalo poreikiu prekybos knygai ir pakartotiniam pakeitimui vertybiniais popieriais, taip pat su atlyginimų nustatymo politikos priežiūriniu tikrinimu

COM(2009) 362 galutinis – 2009/0099 (COD)
(2010/C 339/06)

Pagrindinis pranešėjas **Peter MORGAN**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 47 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. rugsėjo 10 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią direktyvų 2006/48/EB ir 2006/49/EB nuostatas, susijusias su kapitalo poreikiu prekybos knygai ir pakartotiniam pakeitimui vertybiniais popieriais, taip pat su atlyginimų nustatymo politikos priežiūriniu tikrinimu

COM(2009) 362 galutinis – 2009/0099 (COD).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras 2009 m. rugsėjo 29 d. pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui organizuoti darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (2010 m. sausio 20 d. posėdis), pagal Darbo tvarkos taisyklių 57 straipsnį pagrindiniu pranešėju paskyrė Peter Morgan ir priėmė šią nuomonę 162 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 18 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Siūloma direktyva (toliau – direktyva) remiasi J. Larosière grupės ataskaitos išvadomis ir rekomendacijomis. EESRK jau pateikė nuomonę dėl šios ataskaitos ir ją įvertino labai palankiai ⁽¹⁾. Direktyvos projektas parengtas atsižvelgiant į tarptautinį Bazelio II susitarimą dėl bankų kapitalo pakankamumo. Po Pitsburge įvykusio G 20 susitikimo, Ekonomikos ir finansų taryba (ECOFIN) dokumento tekstą iš dalies pakeitė. EESRK pritaria direktyvos nuostatomis, kurios iš dalies pakeis Direktyvą 2006/48/EB dėl kredito įstaigų veiklos pradėjimo ir vykdymo bei Direktyvą 2006/49/EB dėl investicinių įmonių ir kredito įstaigų kapitalo pakankamumo.

1.2 Šioje nuomonėje aiškinama, kokį vaidmenį finansų krizės metu atliko bankai ir kaip žlugo priežiūra ir reguliavimas. EESRK laikosi nuomonės, kad direktyva ištaisys daug reguliavimo spragų ir padės ištaisyti pagrindinius bankų veiklos ir valdymo trūkumus. Pačios nuostatos nepakeis egoistiškos bankininkų elgsenos, kuri krizės metu buvo svarbiausias veiksnys. Vis dar nėra pripažinti bankininkystės sektoriaus dalyvių interesai, o pagrindinių bankų socialinė atsakomybė turi tapti pagrindiniu, o ne antraeilium spręstiniu klausimu.

1.3 Pagrindiniai krizę sukėlę veiksniai buvo šie:

- kredito įstaigos teikė kreditus nemokiems klientams,
- dažnai mažmeninių kredito įstaigų darbuotojams buvo taikomos netinkamos atlyginimų ir paskatų sistemos,
- bankai kūrė paskolų vertybinius popierius nenumatę deramo patikrinimo,
- bankai įsigijo šiuos paskolų vertybinius popierius, bet nesilaikė deramo patikrinimo procedūrų,
- nepakankami bankų kapitalo rezervai, visų pirma prekybos knygoje,
- sukurtos nebalansinės priemonės, bet jos nepakankamai kapitalizuotos,
- ydingos paskatos ir netinkamos kompensavimo struktūros lėmė trumparegišką politiką ir pernelyg didelės rizikos prisiėmimą,
- reguliavimas yra procikliško pobūdžio,
- nuolatinis nesugebėjimas valdyti rizikos, susijusios su laikomų vertybinių popierių kokybe, kapitalo rezervų pakankamumo ir kintamų atlyginimų sistemų poveikio rizikos koncentravimui instituciniu lygmeniu,

⁽¹⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 57.

— trūko bankų veiklos skaidrumo, todėl paskolų davėjai, paskolų gavėjai, sandorių šalys, investuotojai, analitikai ir net nepriklausomi direktoriai negalėjo finansų rinkose dirbti taip, kaip iš jų tikimasi,

— nepakankama makrolygio rizikos ribojimo priežiūra ir tarpautinis koordinavimas.

1.4 EESRK džiaugiasi, kad rengdama pasiūlymus dėl atlyginimų ir kapitalo poreikio Komisija bendradarbiauja su Finansinio stabilumo taryba (FST) ir Bazelio komitetu. Bankininkystė turi ne tik lemiamos ekonominės reikšmės Europos Sąjungai, bet kartu tai ir potencialiai mobili sritis. Siekiant išvengti reguliuojamojo arbitražo daromos žalos ES finansų sektoriui, labai svarbu rasti pasaulinio lygio sprendimus ir Europos Sąjungai gali tekti imtis vadovaujančio vaidmens juos siūlant. Taip ir turėtų būti. ES negali įgyvendinti nuostatų, kurios gerokai skirtųsi nuo kitur paplitusios praktikos.

1.5 EESRK pritaria esminiams siūlomiems principams dėl atlyginimų nustatymo politikos formavimo ir įgyvendinimo. Jeigu kai kurie šie principai būtų buvę įgyvendinti prieš krizę, daugelio skandalingų ir pasipiktinimą keliančių išmokų būtų buvę išvengta.

1.6 Daugelyje pramonės sektorių premijos vadovams absoliučia verte nurodomos kaip didžiausias procentas nuo atlyginimų. EESRK laikosi nuomonės, kad bankininkystės sektorius turėtų taikyti panašias koncepcijas savo kintamojo atlyginimo sistemoms, kadangi, atsižvelgiant į bankininkų darbą, jokie argumentai nepateisina tokios nevaržomos atlyginimų sistemos. Todėl EESRK pritaria reikalavimui pagrindinėse kredito įstaigose ir investicinėse įmonėse (CIIF) įsteigti atlyginimų nustatymo komitetus.

1.7 EESRK pripažįsta, kad direktyvoje daugiau dėmesio skiriama atlyginimų struktūrai, negu jų dydžiui. Vis dėlto EESRK turi pabrėžti, kad nerimauja dėl šių atlyginimų dydžių. Komitetas tikisi, kad bus priimti nauji reikalavimai tiek dėl kapitalo, tiek dėl atlyginimų politikos pradžios analizės ir siūlomų atlyginimų planų, kurie ribos praeityje mokėtus pernelyg didelius atlyginimus. EESRK pripažįsta, kad ES neturi galių reguliuoti pačių atlyginimų dydžio.

1.8 EESRK su džiaugsmu pažymi, kad nuostatos dėl atlyginimų nepažeidžia Sutarties 137 straipsnio 5 punkto nuostatų, nacionalinių sutarčių bendrųjų principų ir darbo teisės bei socialinių partnerių teisių, kai jos taikytinos, kolektyvinėse derybose.

1.9 EESRK visiškai pritaria šioje direktyvoje siūlomam didesniams kapitalo reikalavimams. Tai visų pirma apima:

— nuostatas dėl kapitalo poreikio turtui, kurį bankai yra įtraukę į prekybos knygą trumpalaikiam perpardavimui, padidinimo,

— kapitalo poreikio sudėtingam pakeitimui vertybiniais popieriais ir bankinėje, ir prekybos knygose, padidinimą.

1.10 Komitetas pažymi, kad pasiūlyme nebenumatyta griežtesnės priežiūros procesas, taikomas labai sudėtingam pakartotiniams pakeitimui vertybiniais popieriais. Vis dėlto EESRK norėtų tikėtis, kad priežiūros institucijos bus atidžios šiuo klausimu ir pažymi, kad jos gali taikyti daugybę korekcinį priemonių.

1.11 EESRK požiūriui įtakos turėjo informacija, paskelbta ⁽²⁾ po JAV vertybinių popierių ir biržos komisijos (SEC) tyrimo dėl būsto hipotekiniais kreditais užtikrintų vertybinių popierių, skoliniais įsipareigojimais užtikrintų vertybinių popierių bei kito panašaus turto vertės kritimo. Kredito reitingų agentūros (CRA) iš dalies kaltos dėl neatsakingo šio „toksiško“ turto sukūrimo, išsivysčiusioms šalims kainavusio šimtus milijardų dolerių. Investiciniai bankai kalti dėl to, kad padėjo CRA ir bendrininkavo su jomis, tuo tarpu dauguma bankų nesuvokė su šių vertybinių popierių laikymu susijusios rizikos. Larosiere grupė pastebėjo, jog labai svarbu, kad šiuos reguliavimo pokyčius (dėl CRA) papildytų geriau investuotojų atliekamas deramas patikrinimas ir geresni jų sprendimai, taip pat geresnė priežiūra. Savo nuomonėje dėl Kredito reitingų agentūrų EESRK pritarė šiai rekomendacijai, o dabar pritaria šiai siūlomai direktyvai, kadangi ji įpareigoja bankus ir priežiūros institucijas būtent taip ir elgtis.

1.12 Direktyvos I priedo 4 punkte pateikiami nauji ir išplėsti informacijos atskleidimo reikalavimai. EESRK jiems pritaria. Jeigu jie būtų buvę parengti prieš krizę, būtų buvę galima išvengti daugelio kilusių problemų. EESRK taip pat palankiai vertina II priede skiriamą dėmesį likvidumui ir įvykių rizikai. Negavęs techninės nuostatų analizės, EESRK sulaukė Komisijos patikinimo, kad šios priemonės padės išvengti rinkų likvidumo krizės, kuri yra bankų krizės pagrindas.

1.13 EESRK supranta, jog siekiama, kad likvidumo problemos įmonių lygiu būtų sprendžiamos kitoje kapitalo poreikių direktyvoje (CRD4). Dėl krizės dabar tai bus pagrindinis reikalavimas.

1.14 EESRK atkreipia dėmesį, kad direktyvos projekte nesprenžiamas specialios paskirties nebalansinių priemonių klausimas, kuris keliamas 2009 m. liepos mėn. Komisijos direktyvoje 2009/83/EB. Kapitalo poreikių direktyvos 95 straipsnyje jau numatyta, kad bankas turi įvertinti kapitalo poreikį savo sukurtam turtui, nebent jis įgyja „didelės rizikos perdavimą“. Liepos mėn. direktyva šios nuostatos aiškinimą sugriežtina dviem svarbiais būdais. Jeigu šis aiškinimas būtų buvęs pateiktas prieš krizę, nebalansinių priemonių poveikis krizei būtų buvęs daug mažesnis.

⁽²⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 117.

1.15 EESRK susirūpinęs, kad paskolos vartotojams buvo teikiamos neapdairiai; tai labai prisidėjo prie krizės. Komunikate dėl mažmeninių investicinių produktų paketų (PRIP) ⁽³⁾ ši problema sprendžiama ir siekiama sureguliuoti pardavimų sąlygas, visų pirma interesų konfliktų, išylančių šiame procese, kontrolę. Tai grindžiama sąlygomis, kurias nustato finansinių priemonių rinkų direktyva 2004/39/EB.

1.16 Informacijos atskleidimas yra būtina sąlyga finansų rinkoms atkurti. EESRK džiaugiasi, kad siūlomas informacijos atskleidimo mastas ir suinteresuotiesiems subjektams sudarytos sąlygos su ja susipažinti yra pakankamos dirbti su tam tikra institucija. Siūlomoje direktyvoje reikalaujamas informacijos atskleidimas turi būti suprantamas pagal Kapitalo poreikių direktyvos 2006/48/EB 147 straipsnį, kuris nurodo kredito įstaigoms skelbti atskleisti reikalingą informaciją.

1.17 2009 m. lapkričio mėn. bankų HSBC ir *Standard Chartered Bank* vadovai išreiškė susirūpinimą, kad reguliavimo institucijų siūlomi kapitalo reikalavimai yra pernelyg dideli ir žalingi, todėl jie gali stabdyti ekonomikos atsigavimą ir vystymąsi. Buvo galima tikėtis tokio bankų požiūrio, bet šie bankai yra neeiliniai. Nė vienas jų negauna vyriausybės paramos. *Standard Chartered* vadovai iš tikrųjų padėjo sukurti paramos JK bankams mechanizmą. EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad atliekant deramą patikrinimą ir tinkamai kontroliuojant riziką, siūlomi kapitalo reikalavimai būtų proporcingi rizikai. EESRK laikosi nuomonės, kad Komisija turėtų atlikti analizę, kad būtų galima sužinoti įvairių šiuo metu svarstomų pasiūlymų poveikį ne tik bankų valdomam kapitalui, bet ir ekonomikos augimui, darbo vietų kūrimui ir apskritai atsigavimui. Komiteto nuomone, šios direktyvos įgyvendinimo data (2011 m. sausio 1 d.) turėtų priklausyti nuo tokio įvertinimo.

1.18 EESRK mano, kad Komisija turėtų atlikti analizę sužinoti šiuo metu svarstomos direktyvos projekto poveikį ne tik bankų valdomam kapitalui, bet ir ekonomikos augimui, darbo vietų kūrimui ir atsigavimui apskritai.

2. Įžanga

2.1 Trumpas bankininkystės sistemos krizės paaiškinimas suteiks direktyvai perspektyvą. Tolesnių perspektyvų dėl krizės pateikiama Jungtinės Karalystės finansinių paslaugų tarnybos vadovo lordo A. Turner pranešime ⁽⁴⁾.

2.2 Mažmeninių bankų veikla grindžiama ilgalaikių paskolų remiantis trumpalaikiais indėliais teikimu. Tai vadinama brandžia transformacija ir yra gana rizikinga. Jeigu visi indėlininkai nuspręstų atsiimti pinigus, bankui pritrūktų likvidaus turto. Taip pat ir tuo atveju, jeigu paskolų gavėjai nevykdytų savo įsipareigojimų, banko kapitalas sumažėtų ir iškiltų nemokumo pavojus. Norėdami nuo to apsaugoti mažmeniniai bankai balanse turi likvidaus

turto atsargas ir sudaro paramos sutartis su kitais bankais, o centrinis bankas gali būti paskolų teikėju kraštutiniu atveju. Bankų veiklos reguliavimo nuostatose numatytas kapitalo dydis, būtinas apsaugoti banko įsipareigojimus, jeigu paskolų gavėjai nevykdytų įsipareigojimų.

2.3 Bankai ir patys prekiauja. Šiai paskirčiai jie turi kapitalą. Šios kapitalo atsargos paprastai būna nedidelės, kadangi tikimasi, kad galimi prekybos knygos nuostoliai bus maži, nes parduodamas turtas yra lengvai realizuojamas. Prekybos knygai skirtas kapitalas skaičiuojamas pagal rizikos vertės (*angl.* VaR) metodiką. Bankai taip pat sukūrė specialios paskirties nebalansines struktūras (*angl.* *special purpose trading vehicles*, SPV). Šios struktūros darė didelį svėro poveikį ir buvo potencialiai rizikingos, bet reguliavimo institucijos jas laikė nepriklausomais subjektais, kadangi jos buvo nebalansinės. Vis dėlto, kilus krizei, didelė specialios paskirties nebalansinių struktūrų dalis buvo grąžinta į banko balansą dėl reputacijos, nors joms nebuvo sukurta jokių kapitalo atsargų.

2.4 Valdžios institucijos atliko svarbų vaidmenį plintant bankų krizei. Reguliavimo institucijos pritarė bankų valdomam kapitalui. Pinigų politiką vykdančios institucijos, išskyrus ECB, pernelyg ilgai buvo nustačiusios per žemas palūkanų normas. Net euro zonoje šios normos buvo pernelyg mažos kai kurių valstybių ekonomikai. Politiniu lygmeniu JAV vyriausybė privertė bankus imtis priemonių dėl nepatikimiems klientams išduotų rizikingų būsto paskolų. Vakarų šalyse taupymo koeficientas sumažėjo, skolinimosi augimo finansavimas atiteko Azijai. Šie veiksniai paskatino rizikingą bankininkystę.

2.5 Bankai teikė rizikingas būsto paskolas, vėliau formavo paketus ir juos pardavinėjo. Ši veikla paplito ir už JAV ribų. Kredito reitingų agentūroms padedant, šie paketai buvo skaidomi į segmentus, kurių kredito reitingai buvo skirtingi ir už daugumą jų buvo gaunamos daug didesnės palūkanos, nei už nerizikingas investicijas. Tada pakartotinis pakeitimas vertybiniais popieriais buvusias skolas taip pakeitė, kad buvo neįmanoma atsekti, su kuriais vertybiniais popieriais jos susietos. Daug paskolų vertybinių popierių su skirtingomis santrumpomis galiausiai tapo pagrindine savo nuosavo kapitalo prekybos knygų ir specialios paskirties priemonių prekybos dalimi. Didelė dėl šios koncentracijos susidariusi rizika nebuvo pripažinta.

2.6 Paskolų vertybinių popierių atsiradimas ir platinimas prilygo potvyniui. Kaip parodė lordas A. Turner, „kazino“ ekonomikoje sandorių užmojis ir mastas užgožė realiosios ekonomikos ekonominės veiklos mastus. Negana to, bankai nustojo remtis indėliais ir finansavo savo paskolas labai trumpam laikotarpiui skolinamiesi didmeninėse pinigų rinkose. Brandi transformacija tapo nekontroliuojama. Tada Federalinis rezervų bankas ėmė kelti palūkanų normas ir „kazino“ užsidarė.

⁽³⁾ COM(2009) 204 galutinis.

⁽⁴⁾ *The Turner Review*, Jungtinės Karalystės finansinių paslaugų tarnyba, 2009 m. kovo mėn.

2.7 Rizikingų būsto paskolų gavėjai nebegalėjo vykdyti išpareigojimų. Reitingų agentūros ėmė sparčiai mažinti paskolų vertybinių popierių reitingus. Bankai visame pasaulyje stengėsi parduoti šiuos aktyvus ir tai lėmė sistemos žlugimą. Kainos staiga krito. Nėliko galimybių parduoti, o tuo pačiu ir likvidumo. Bankai nežinojo kitų bankų padėties, tad pasitikėjimas dingo ir tarpbankinė prekyba didmeninėse rinkose sustojo. Dėl likvidumo stygiaus kilo problemų visų rūšių bankams. *Lehman Brothers* bankui buvo leista bankrutuoti, tuo tarpu kitiems JAV bei kitų šalių bankams išsilaikyti prireikė didelės vyriausybės pagalbos.

2.8 Atlygio sistemomis buvo stengiamasi skatinti kredito įstai-gas imtis rizikos. Visais lygmenimis paskatomis susikoncentruota į trumpalaikį pelną, neatsižvelgiant į ilgalaikę riziką. Tarpbankinės prekybos spirale sukūrė dirbtinę ekonomiką, atitrūkusią nuo realiosios ekonomikos. Joje atlyginimai nebeatitiko realaus pasaulio normų. Paskolų portfelio kokybė dramatiškai pablogėjo. Prekybininkai ir kiti ekonominės veiklos vykdytojai pajuto panašų trumpalaikį spaudimą. Kai kuriais atvejais su privačiais asmenimis dirbančių mažmeninių bankų darbuotojams buvo taikomos tokios paskatos, kad jie kredito korteles ir būsto paskolas išduo-davo abejotino mokumo klientams.

2.9 Reguliavimo reformos turi remtis įgyta patirtimi. Būtina radikaliai pagerinti bankų balanso atsargų kiekį ir kokybę. Iš esmės reikėtų didinti prekybos knygos kapitalą, o rizikos vertės formulę – pataisyti. Kapitalo skaičiavimai turi tapti anticiklinio pobūdžio. Rizika turi būti vertinama atsargiau. Brandžiai transformacijai reikalingo likvidumo rizika turi būti įvertinta, kadangi krizės laikotarpiu likvidumas mažėjo ir dėl paklausos trūkumo, ir dėl didmeninių rinkų sąstingio.

2.10 Reguliavimo reformų nepakaks. Svarbiausia dabar – rinkos mechanizmai ir kuo didesnis suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas. Pagrindinė problema – skaidrumo stoka. Tikrasis banko paskolų, turto, rezervų ir rizikos pobūdis turi būti viešai žinomas. Šis skaidrumas leis paskolų davėjams, paskolų gavėjams, suinteresuotiesiems subjektams, direktoriams ir analitikams tinkamai dirbti rinkoje.

2.11 Valdžios institucijų nesėkmės politikos, pinigų ir reguliavimo srityse turi būti ištaisytos, kad bankai galėtų grįžti prie atsargios bankininkystės ir reikalauti atsargumo iš savo klientų. Kai kuriose valstybėse narėse mažmeninius klientus būtina saugoti nuo kredito įstaigų neatsargiai teikiamų paskolų.

2.12 Reikia gerinti įmonių valdymą. Rizikos valdymui ir bendrai priežiūrai reikalinga visiškai nauja perspektyva. Atlygis turi būti nustatomi atsižvelgiant į ilgalaikę perspektyvą. Atlygis turėtų

padėti rizikos valdymui, o ne kenkti jam bei atitikti ilgalaikius akcininkų ir suinteresuotųjų subjektų interesus. Visų darbuotojų, kurių profesinė veikla gali daryti esminį poveikį banko rizikingumui, atlygiai turi būti nustatomi atsižvelgiant į šį poveikį.

2.13 Bankų krizė atskleidė mažmeninių ir investicinių bankų veiklos sujungimo į vieną instituciją problemą. Atrodo, kad didesnei institucijai lengviau nesubankrutuoti. Dažnai veiklos sujungimas būna prasmingas, kadangi dauguma investicinių bankų teikia paslaugas tiek privatiems klientams, tiek įmonėms. Pagrindinis klausimas – numanoma ir dažnai aiškiai būtina garantija, kurią valstybė suteikia mažmeniniams indėlininkams. Taip investicinėje bankininkystėje atsiranda moralinis pavojus ir gali paskatinti imtis pernelyg didelės rizikos. Po 1929 m. krachio Glass-Steagall aktu JAV investiciniai bankai atskirti nuo mažmeninių bankų instituciniu lygiu. Šis atskyrimas panaikintas 1999 m. dėl susidariusio didelio veiklos dubliavimosi. Norint išvengti abiejų veiklos sričių atskyrimo, pavyzdžiui, nauju Glass-Steagall aktu, reikėtų sugriežtinti kapitalo reikalavimų režimą, kad būtų išvengta pavojaus, jog investiciniai bankai sužlugdys mažmeninius bankus.

3. Svarbiausios Komisijos direktyvos nuostatos

Po Pitsburge įvykusio susitikimo pakeistas ir EESRK svarbus direktyvos tekstas paryškintas *kursyvu*.

3.1 Pernelyg didelė ir neatsargi bankų sektoriaus prisiimta rizika prisidėjo prie pavienių finansų įstaigų žlugimo ir sisteminių problemų atsiradimo valstybėse narėse ir pasaulyje. Priežiūros institucijos ir reguliavimo institucijos, įskaitant G20 ir Europos bankininkystės priežiūros institucijų komitetą, sutinka, kad prie to labai prisidėjo netinkamos kai kurių finansų įstaigų atlyginimų struktūros. *Todėl tarptautiniu lygiu sutarti ir patvirtinti Finansinio stabilumo tarybos nustatyti principai ir standartai yra labai svarbūs.*

3.2 Siekiant spręsti problemas, susijusias su galimai nepalankiu prastai suformuotų atlyginimų struktūrų poveikiu, turėtų būti papildyti aiškiu kredito įstaigų ir investicinių įmonių įpareigojimu formuoti ir vykdyti atlyginimų nustatymo politiką ir praktiką, kuri derėtų su veiksmingu rizikos valdymu.

3.3 Svarbu, kad naujas įpareigojimas, susijęs su atlyginimų nustatymo politika ir praktika, būtų įgyvendinamas nuosekliai. Todėl reikėtų patikslinti pagrindinius atlyginimų nustatymo principus siekiant užtikrinti, kad atlyginimų struktūra nebūtų skatinama prisiimti per didelę riziką ir kad ji derėtų su įstaigai priimtina rizika, taip pat įstaigos vertybėmis ir ilgalaikiais interesais.

3.4 Pateikiama keletas pagrindinių principų:

- atlyginimų nustatymo politika dera su patikimu ir veiksmingu rizikos valdymu ir skatina tokią valdymą, bet neskatina priimti rizikos, kuri viršytų kredito įstaigos toleruojamos rizikos lygį,
- atlyginimų nustatymo politika atitinka kredito įstaigos verslo strategiją, tikslus, vertybes ir ilgalaikius interesus,
- veiklos rezultatų vertinimas yra daugiamecis siekiant užtikrinti, kad vertinimas būtų grindžiamas ilgesnio laikotarpio veiklos rezultatais ir kad faktinis veiklos rezultatais pagrįsto atlyginimo išmokėjimas būtų išskirstytas per laikotarpį, kuriuo atsižvelgiama į įmonės pagrindinį veiklos ciklą ir jos verslo riziką,
- su ankstyvu sutarties nutraukimu susijusios išmokos nustatomos atsižvelgiant į veiklos rezultatus, pasiektus per tam tikrą laiką, ir taip, kad jomis nebūtų atlyginama už prastus rezultatus,
- *garantuotas kintamasis atlygis yra išimtinis, mokamas tik priimančiam naujus darbuotojus ir tik pirmaisiais darbo metais,*
- *ne mažiau kaip 50 proc. kintamojo atlygio turėtų būti mokama akcijomis arba kitomis tinkamomis nepiniginėmis priemonėmis, kurios turėtų būti numatytos atitinkamoje išsaugojimo politikoje,*
- didelės premijos didžiosios dalies mokėjimas atidedamas tam tikram laikotarpiui ir siejamas su būsimais įmonės veiklos rezultatais, *ne mažiau kaip 40 proc. (arba 60 proc. vadovų atveju) mokėjimų turi būti atidedama ne trumpesniame kaip 3 metų laikotarpiu ir mokama proporcingai dalimis,*
- *kintamasis atlyginimas, įskaitant atidėtą dalį, išmokamas arba skiriamas tik tuo atveju, jeigu jis yra tvarus atsižvelgiant į įstaigos finansinę padėtį.*

3.5 „Svarbios“ kredito įstaigos ir investicinės įmonės turi steigti atlyginimų nustatymo komitetus. „Svarbios“ kredito įstaigos ir investicinės įmonės nustatomos pagal jų dydį, vidaus struktūrą ir veiklos pobūdį, mastą ir sudėtingumą.

3.6 Kompetentingos valdžios institucijos taip pat turėtų būti įgaliotos taikyti finansines ar nefinansines priemones arba nuobaudas už reikalavimų nesilaikymą vykdyti tokią atlyginimų politiką, kuri suderinama su patikimu ir veiksmingu rizikos valdymu. Šios priemonės ir nuobaudos turėtų būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.

3.7 Siekiant skatinti priežiūros konvergenciją vertinant atlyginimų nustatymo politiką ir praktiką, Europos bankininkystės priežiūros institucijų komitetas turėtų užtikrinti, kad būtų parengtos patikimos bankų sektoriaus atlyginimų nustatymo politikos gairės.

3.8 Kadangi dėl prastai suformuotos atlyginimų nustatymo politikos ir paskatų schemos rizika, su kuria susiduria kredito įstaigos ir investicinės įmonės, gali padidėti iki nepriimtino lygio, kompetentingos institucijos susijusiems subjektams turėtų taikyti kokybines ir kiekybines priemones. Kokybinės priemonės apima reikalavimą, kad kredito įstaigos ar investicinės įmonės sumažintų jų veiklai, įskaitant atlyginimų struktūras, būdingą riziką. Kiekybinės priemonės apima reikalavimą turėti papildomų nuosavų lėšų.

3.9 Siekiant užtikrinti pakankamą atlyginimų struktūros ir susijusios rizikos skaidrumą rinkoje, kredito įstaigos ir investicinės įmonės turėtų atskleisti informaciją apie savo atlyginimų nustatymo tiems darbuotojams, kurių profesinė veikla gali turėti esminį poveikį įstaigos rizikos pobūdžiui, politiką ir praktiką.

3.10 Pakeitimo vertybiniais popieriais, kuriuo pakeičiamas kitas pakeitimas vertybiniais popieriais ir kuris kelia didesnę kredito riziką nei įprastas pakeitimas vertybiniais popieriais ir aiškiai atbaido kredito įstaigas ir investicines įmones nuo investavimo į labai sudėtingą ir rizikingą pakeitimą vertybiniais popieriais, kapitalas turėtų būti apskaičiuojamas atskirai.

3.11 Pakartotinis pakeitimas vertybiniais popieriais skirtas pakeisti vidutinės rizikos pakeitimo vertybiniais popieriais pozicijas naujais vertybiniais popieriais. Reitingų agentūros ir rinkos dalyviai tokį pakeitimą paprastai laikė maža kredito rizika. Tačiau, atsižvelgiant į jo sudėtingumą ir jautrumą koreliuotiems nuostoliams, toks pakartotinis pakeitimas vertybiniais popieriais kelia didesnę riziką nei paprastas pakeitimas vertybiniais popieriais. Todėl šiame pasiūlyme pateikiamas kapitalo poreikių, kurie yra didesni negu to paties reitingo paprasto pakeitimo vertybiniais popieriais pozicijų atveju, rinkinys.

3.12 Atsižvelgiant į prastus pastarojo laiko rezultatus, reikėtų sugriežtinti vidaus modelių, taikomų apskaičiuojant rinkos rizikos kapitalo poreikį, standartus. Visų pirma reikėtų užtikrinti, kad jie apimtų visą riziką, atsižvelgiant į kredito riziką prekybos knygoje. Be to, kapitalo mokesčiai turėtų apimti komponentą, kuris nepalankiomis sąlygomis galėtų padidinti kapitalo reikalavimus, atsižvelgiant į blogėjančias rinkos sąlygas, ir sumažintų prociklizavimo galimybę.

3.13 Nepažeidžiant atskleidimo, kurio aiškiai reikalaujama šioje direktyvoje, atskleidimo reikalavimų tikslas turėtų būti suteikti rinkos dalyviams tikslios ir išsamios informacijos apie pavienių įstaigų rizikingumą. Todėl turėtų būti reikalaujama, kad įstaigos atskleistų papildomos informacijos, kuri aiškiai nenurodyta šioje direktyvoje, jei to prireiktų šiam tikslui pasiekti.

3.14 Pakeitimo vertybiniais popieriais srityje įstaigoms taikomi atskleidimo reikalavimai turėtų būti labai sugriežtinti. Visų pirma reikėtų atsižvelgti į pakeitimo vertybiniais popieriais pozicijų prekybos knygoje riziką.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijos

COM(2009) 248 galutinis

(2010/C 339/07)

Pranešėjas **Michael SMYTH**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. birželio 10 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijos

COM(2009) 248 galutinis.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. sausio 8 d. priėmė savo nuomonę.

459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (sausio 20 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 198 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK remia tikslus, įtvirtintus keturiuose Baltijos jūros regiono strategijos ramsčiuose, kad regionas taptų klestintis, saugus ir patikimas, ekologiškai tvarus bei patrauklus ir lengvai pasiekiamas.

1.2 EESRK pripažįsta išsamų konsultacijų procesą, kuris vyko baigiant rengti strategiją, ir šiame procese dalyvavusių socialinių partnerių ir suinteresuotųjų subjektų vaidmenį. Komitetas dar kartą ragina įsteigti Baltijos jūros regiono pilietinės visuomenės forumą, kuris padėtų įtraukti pilietinę visuomenę į strategijos rengimą.

1.3 Strategija turi pagirtinų tikslų ir siekių, nes ja norima spręsti sudėtingas struktūrines Baltijos jūros regiono problemas, tačiau, kad strategija būtų efektyvi, dar reikia įveikti nemažai sunkumų. Šie sunkumai susiję su strategijos papildoma potencialia nauda, su valdymu, su ES sanglauda ir išoriniu strategijos efektyvumu.

1.4 Kitiškai vertinamas ir Baltijos jūros regiono strategijos valdymas. Strategija apima 21 generalinio direktorato kompetenciją ir 8 valstybes nares bei Rusiją. Ją sudaro 4 ramsčiai, 15 prioritetinių veiksmų ir daug horizontaliųjų veiksmų; strategijos pagrindas – sudėtingos valdymo struktūros, dėl kurių strategija galėtų tapti neįgyvendinama. EESRK mano, kad reikėtų dėti daugiau pastangų supaprastinti strategijos valdymą ir administravimą.

1.5 Šioje nuomonėje pakartojamas pasiūlymas Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitete sukurti *ad hoc* Baltijos jūros regiono observatoriją arba tyrimo grupę, kad visas EESRK galėtų veiksmingai dalyvauti neatidėliotinai rengiant strategiją ir jos raidoje.

1.6 Viena iš pagrindinių strategijos problemų – jos išorės dimensija, visų pirma dėl pagrindinio Rusijos vaidmens Baltijos jūros regione. Rusijos vaidmuo įgyvendinant strategiją priklausys nuo Šiaurės dimensijos nuostatų. Neaišku, ar šių nuostatų pakaks norint užtikrinti veiksmingą Rusijos dalyvavimą strateginiuose veiksmuose.

1.7 EESRK pritaria požiūriui, kad strategija yra ne vien tik dokumentas, bet visų pirma procesas. Tai reiškia, kad ji bus įgyvendinama tam tikrą laiką. Tai, kad buvo suburtos visos valstybės narės ir visus suinteresuotieji subjektai su ES institucijomis, buvo susitarta dėl riboto pagrindinių veiksmų ir projektų sąrašo ir poreikio juos įgyvendinti, jau yra strategijos sėkmė. EESRK tikisi, kad rengiant strategiją kilęs entuziazmas neišblės, o prisidės prie veiksmingo ir greito įgyvendinimo, kuris gali būti persvarstytas per įgyvendinimo laikotarpį.

2. Strategijos apžvalga

2.1 Kodėl reikia Baltijos jūros regiono strategijos – savaime suprantama. Jau seniai supratome, kad Baltijos jūros regionas turėjo įvairiausių ekologinių, ekonominio vystymosi ir infrastruktūros problemų, kurios yra tarpusavyje susijusios ir viena nuo kitos priklausomos.

2006 m. lapkričio mėn. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją parengti Baltijos jūros regiono strategiją. Šią Baltijos jūros makroregionui skirtą strategiją 2009 m. birželio 10 d. priėmė Komisija ir 2009 m. birželio 19 d. pateikė Europos Vadovų Tarybai. Strategija buvo didelis ES pirmininkavusios Švedijos prioritetas, ją 2009 m. spalio 26 d. Liuksemburge priėmė Bendrųjų reikalų taryba.

2.2 Ši visuotinė strategija – naujas poslinkis ES teritorinio bendradarbiavimo politikoje. Komisijos nuomone, strategija yra pirma iš tiesų kompleksinė programa, kurią turėtų perimti su vienodomis problemomis susiduriančios valstybės narės. Šiuo metu yra trylika tarptautinio bendradarbiavimo sričių, kurios drauge apima visas ES teritorijas (be to dar yra 50 tarpvalstybinio bendradarbiavimo programų). Baltijos jūros regiono strategija ikūnija palyginti naują makroregioninio bendradarbiavimo koncepciją, t. y. efektyvesnę finansinių išteklių koordinavimą ir naudojimą, joje taip pat akcentuojamos bendradarbiavimo iniciatyvos Baltijos regione. Kalbant apie geografinį paplitimą, strategija skirta ES narėms Švedijai, Danijai, Vokietijai, Suomijai, Lenkijai, Estijai, Latvijai ir Lietuvai, taip pat Norvegijai ir Rusijai.

2.3 Šioje nuomonėje iš organizuotos pilietinės visuomenės pozicijų kelinama įvertinti siūlomą Baltijos jūros regiono strategiją ir jos veiksmų planą. Nuomonėje pasinaudojama neseniai priimtoje EESRK nuomonėje „Baltijos jūros regionas. Organizuotos pilietinės visuomenės vaidmuo gerinant regioninį bendradarbiavimą ir kuriant regiono strategiją“⁽¹⁾ ir „Makroregioninis bendradarbiavimas. Baltijos jūros regiono strategijos taikymas kitiems Europos makroregionams“⁽²⁾ atlikta analize. Procesas, kurį apvainikavo strategija, neturi precedento. Komisijos nuomone, jei Baltijos jūros regiono strategija galioja ir tinkama taikyti Baltijos jūros regionui, panašus metodas gali būti taikomas ir kitiems makroregionams, pavyzdžiui, Dunojaus, Alpių ir Viduržemio jūros regionams.

3. Strategijos santrauka

3.1 Komisija visus 2008 m. rengė išsamias konsultacijas. Šios konsultacinės konferencijos buvo geografiškai paskirstytos po visą makroregioną ir baigėsi 2009 m. vasario mėn. Rostoke įvykusia konferencija. Jų tema buvo susijusi su keturiais ramsčiais, kuriais grindžiama Baltijos jūros regiono strategija, kad Baltijos jūros regionas taptų

- ekologiškai tvarus,
- klestintis,
- lengvai pasiekiamas ir patrauklus,
- patikimas ir saugus.

⁽¹⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 42.

⁽²⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 6.

3.2 Kartu su strategija pateikiamas veiksmų planas, kuris apima 15 prioritetinių veiksmų pagal keturis ramsčius. Kiekvieną prioritetinę sritį turėtų koordinuoti bent viena ES valstybė narė iš Baltijos jūros regiono ir tikimasi, kad ją įgyvendindamos valstybės dirbs kartu su visais susijusiais suinteresuotaisiais subjektais.

3.3 Baltijos jūros regiono strategija ir joje siūlomi veiksmai bus finansuojami iš turimų išteklių, t. y. ES struktūrinių fondų (55 mlrd. eurų 2007–2013 m. laikotarpiui), ir lėšomis, kurias skirs kiekviena Baltijos jūros regiono valstybė, privatus sektorius ir tokios finansų institucijos kaip Europos investicijų bankas, Šiaurės investicijų bankas ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas.

3.4 Europos Parlamento rezoliucija ir Komisijos komunikatas turi nemažai skirtumų⁽³⁾ ⁽⁴⁾. Komisija laikosi Tarybos ES vidaus perspektyvos, tuo tarpu Europos Parlamento rezoliucijoje kalbama apie Baltijos jūros regiono strategiją Šiaurės dimensijai. Parlamento rezoliucijoje Komisija raginama pasiūlyti strategiją „siekiant sustiprinti vidinį Šiaurės dimensijos ramstį“⁽⁵⁾. Europos Parlamentas neabejotinai susieja Baltijos jūros strategiją su Šiaurės dimensija, tuo tarpu Taryba ir Komisija strategiją ir bendradarbiavimo išorės aspektus traktuoja skirtingai.

3.5 Yra didelių požiūrio į tinkamą valdymo struktūrą skirtumų. Komisijos strategijos esmė – jau įgyvendinamų iniciatyvų koordinavimas, nuolatinis pažangos vertinimas ir veiksmų plano pagreičio išsaugojimas. Komisija laikosi požiūrio, kad institucinių mechanizmų reikia mažai ir Baltijos jūros regiono strategijai nenumato papildomo finansavimo. Parlamentas siūlo prieš vasarą įvyksiantį Europos Vadovų Tarybos susitikimą surengti kasmetinį aukščiausio lygio Baltijos jūros susitikimą, be to, plėsti regionines organizacijas ES sistemoje ir už jos ribų, be kita ko, numatyti strategijai atskirą biudžeto eilutę. EESRK jau yra pareiškęs, kad pritaria atskiram strategijos biudžetui. Atrodytų, kad Europos Parlamentas pageidautų drąsesnių politinių poslinkių nei Komisija. Lyg norėdamas atkreipti dėmesį į tai, kad strategija nuolat keičiasi, 2009 m. spalio 22 d. Europos Parlamentas patvirtino 2010 m. biudžeto pakeitimą, kuriuo 20 milijonų eurų skyrė strategijos koordinavimui ir kai kuriems bandomiesiems projektams.

3.6 Jeigu nekreiptume dėmesio į principinius skirtumus, strategija yra visuotinių šio makroregiono suinteresuotųjų subjektų konsultacijų vaisius. Strategija yra naujoviška, kadangi bus vykdoma pagal tarptautinę valdymo struktūrą ir todėl peržengia įprastos ES regioninės politikos ribas. Ši nauja valdymo struktūra yra tarp tautinės valstybės ir viršvalstybinės bendrijos.

⁽³⁾ Europos Parlamentas (2006), Rezoliucija dėl Baltijos jūros regiono strategijos formuojant Šiaurės dimensiją, 2006 m. lapkričio 16 d., Strasbūras, A6-0367/2006.

⁽⁴⁾ Baltijos jūros strategiją ir veiksmų planą rasite http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/baltic/documents_lt.htm.

⁽⁵⁾ Šiaurės dimensija – susitarimas, pagal kurį ES, Rusija, Norvegija ir Islandija gali įgyvendinti politiką sutartose bendradarbiavimo srityse.

3.7 Baltijos jūros regiono strategijos koncepciją Komisija apibūdina kaip „atliekamą darbą“. Negalima tiksliai apibrėžti atskirų Baltijos jūros regiono aspektų, kadangi geografinė aprėptis skiriasi atsižvelgiant į svarstomą klausimą. Rengiant Baltijos jūros regiono strategiją buvo laikomasi tokio principo: pirmiausia nurodomos problemos ir temos, o tada jau tampa aiški makroregiono geografinė aprėptis. Objektiviai žiūrint, keturi strategijos ramsčiai ir susijęs veiksmų planas yra rimtas bandymas tokiai didele įvairove pasižyminčiai zonai kaip Baltijos jūros regionas sukurti geriau koordinuojamą vystymosi sistemą ir taip skatinti teritorinę sanglaudą. 1 lentelėje išvardijamos prioritetingos veiksmų plano sritys pagal kiekvieną iš strategijos ramsčių.

3.8 Komisija vadovaujasi tokia logika: tvariam vystymuisi regione užtikrinti būtina vadovautis kompleksiskumo principu. Strategijoje nagrinėjami sudėtingi ir tarpusavyje susiję klausimai, tuo tarpu veikiančios bendradarbiavimo programos iki šiol nėra efektyviai koordinuojamos.

4. Sunkumai ir svarbiausi klausimai

4.1 Nuo sėkmingo Baltijos jūros regiono strategijos įgyvendinimo labai daug kas priklauso. Komisija ne kartą pareiškė, kad strategija galėtų tapti modeliu kitiems ES makroregionams. Strategija turi pagirtinų tikslų ir siekių, nes ja norima spręsti labai sudėtingas struktūrines Baltijos jūros regiono problemas, tačiau kad strategija būtų efektyvi dar reikia įveikti nemažai sunkumų. Šie sunkumai susiję su strategijos papildoma potencialia nauda, su valdymu, su ES sanglauda ir išoriniu strategijos efektyvumu.

4.2 Papildomos naudos požiūriu gali atsitikti taip, kad strategijoje numatytos plataus užmojo priemonės, kuriomis norėta įtikti daugumai Baltijos jūros regiono suinteresuotųjų subjektų, gali būti neįgyvendinamos. Yra argumentas, kad strategija turėtų išlikti paprastesnė, o pastangos turėtų būti skiriamos mažesniems, tačiau strategiškai labai svarbiems tikslams. Baltijos jūros aplinkos apsaugos komisijos (HELCOM) pažanga susijusi su Baltijos jūros veiksmų plane numatytais žuvų išteklių ir bendra aplinka. Nepaisant šių pasiekimų, Baltijos jūros regiono strategija turėtų ir toliau skatinti siekti teigiamų pokyčių žuvininkystės srityje ir apimti platesnę aplinką.

4.3 Kriškaitai vertinamas ir Baltijos jūros regiono strategijos valdymas. 1 lentelėje matyti paradoksas – būtent tos šalys, kurioms strategija labiausiai reikalinga, mažiausiai prisideda prie tos strategijos įgyvendinimo. Be to, Komisijai sunkiai sekėsi rasti veiksmų kompleksą ir susijusių generalinių direktoratų ir valstybių narių pusiausvyrą. Ligšiolinė patirtis rodo, kad Leipcigo tvaryjū

Europos miestų chartijos įgyvendinimas vyksta palyginti lėtai, tuo tarpu Baltijos jūros regiono strategija gali būti dar sudėtingesnė (6).

4.4 Tokios ES politikos kaip Baltijos jūros regiono strategija sėkmė bus vertinama pagal jos praktinius rezultatus, kurie turi būti piliečiams akivaizdūs ir apčiuopiami. Strategija taip pat prieštarauja pačiai Bendrijos sanglaudos sampratai. Kaip teigta anksčiau, makroregioninio bendradarbiavimo srityje Komisija „padidino statomas sumas“. Nors Baltijos jūros regiono valstybių narių piliečiai labai gerai žino, kokios rimtos yra Baltijos jūros regiono aplinkos apsaugos, su infrastruktūra susijusios ir kitos problemos, tačiau pagrindinė problema vis dar išlieka: paaiškinti likusiai ES daliai, kokia sudėtinga padėtis Baltijos jūroje. Todėl nepaprastai svarbi organizuotos pilietinės visuomenės parama. EESRK jau pateikė pasiūlymą įsteigti Baltijos jūros regiono pilietinės visuomenės forumą ir pareiškė esąs pasirengęs atlikti parengiamąjį darbą tokiam forumui įsteigti. Be to, Komitetas pasiūlė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitete sukurti *ad hoc* Baltijos jūros regiono observatoriją arba tyrimo grupę, kad visas EESRK galėtų veiksmingai dalyvauti strategijos raidoje.

4.5 Viena iš pagrindinių strategijos problemų yra jos išorės dimensija, visų pirma dėl pagrindinio vaidmens, kurį vaidina Rusija, ji yra pagrindinis suinteresuotasis subjektas Baltijos jūros regione. Rusija jau pareiškė susidomėjimą strategija, kadangi sėkmingas strategijos įgyvendinimas būtų naudingas ir jai. Rusijos vaidmuo strategijoje priklausys nuo Šiaurės dimensijos, kurios nuostatos, tikėtina, bus suderintos su strategija. Pažymėtina, kad trys iš keturių strategijos ramsčių (aplinkosauga, patrauklumas ir prieinamumas, sauga ir saugumas) yra iš esmės tarpvalstybinio pobūdžio, todėl yra pagrindas kurti strategijos mechanizmus, kurie susietų vidaus ir išorės dimensijų sąlyčio taškus, visų pirma įgyvendinimo lygmeniu. Be to, strategijos išorės dimensijos aprėptis galbūt galėtų būti platesnė ir įtraukti, pavyzdžiui, Baltarusiją, kuri daro poveikį aplinkos apsaugai ir Baltijos jūros regiono patrauklumui ir prieinamumui.

4.6 Yra nuomonių, kad Rusijos dalyvavimą strategijos įgyvendinimo procese paprasčiau užsitikrinti tiesioginiu dvišaliu Rusijos ir ES bendradarbiavimu „lygiavertės partnerystės“ pagrindu (7). Jeigu ši nuomonė yra teisinga, visai pagrįstos yra abejonės dėl to, ar dabartinė siūloma Šiaurės dimensija yra tinkamas mechanizmas užtikrinti, kad Rusija palaikys šią strategiją.

(6) Chartija buvo pasirašyta 2007 m. gegužės 24 d. per neoficialų ES ministrų, atsakingų už miestų plėtrą ir teritorinę sanglaudą, susitikimą, kai Tarybai pirmininkavo Vokietija. Šioje tarpvyriausybėje chartijoje pateikiamos dvi pagrindinės rekomendacijos: geriau panaudoti integruotą miestų plėtros politiką ir ypatingą dėmesį skirti skurdiems miestų rajonams.

(7) Žr. Regionų komiteto nario Uno Aldgren pranešimą „Socialinių partnerių ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų išpareigojimai: kokį vaidmenį gali vaidinti pilietinė visuomenė ir vietos veikėjai?“ EESRK ir Europos Komisijos atstovybės Suomijoje 2009 m. spalio 22–23 d. Helsinkyje surengtoje konferencijoje „Baltijos jūros regionas – geriausia vieta dirbti ir plėtoti verslą“.

5. Strategijos analizė

5.1 Strategijoje yra keletas ginčytinų punktų, kuriuos reikia atidžiai išnagrinėti. Pirmia, veiksmy plane yra išdėstyti konkretūs pasiūlymai, kaip išspręsti Baltijos jūros regiono energijos tinklų ir jungčių problemas. Tačiau nuogaustaujama, kad šių pasiūlymų nepakaks, kadangi būtina skubi didesnė tinklo integracija. Strategija reikėtų stengtis ne tik integruoti ir sujungti šiuo metu atskiras nacionalines Baltijos jūros regiono valstybių energijos rinkas, bet siekti visos ES energetinio solidarumo. ES reikia Rusijos energijos, todėl būtina sukurti infrastruktūrą, per kurią Europai būtų tiekiamos dujos, nafta ir elektros energija. Ji padėtų užtikrinti pastovų energijos tiekimą Europai. Taip pat reikia glaudesnio ES nepriklausančių valstybių bendradarbiavimo energetikos srityje. Strategijoje neminimas *Nordstream* projektas. Nors akivaizdu, kad tai daryta sąmoningai, Komisija nurodo, kad *Nordstream* klausimas skaldo valstybes, o Baltijos jūros regiono strategija gali būti priimta tik vienbalsiai.

5.2 Veiksmy plane pateikiami vidaus ir išorės jūros, kelių ir geležinkelių transporto jungčių gerinimo pasiūlymai. Ypatingą dėmesį reikia skirti kelių infrastruktūrai, nes ji arba turi didelių trūkumų, arba jos iš vis nėra. Baltijos šalių regionas, anksčiau buvęs Sovietų Sąjungos pakraštyje, galėtų būti geriau sujungtas su centrine Europos dalimi. Šiam regionui reikia skubiai atitinkamai plėtoti visą kelių infrastruktūros tinklą. Dabartinius TEN koridorius, pavyzdžiui, geležinkelių ir kelių koridorius iš Helsinkio į Vieną ar Slovėniją, reikia pertvarkyti ir pritaikyti naujoms, glaudesnės Europos Sąjungos sąlygoms.

5.3 Neminama strateginė didelių upių svarba Baltijos jūros makroregionui, to neturėtų būti. Šiuo požiūriu svarbu paminėti, kad šiuo metu rengiama Dunojaus regiono strategija. Konsultacijos dėl Baltijos jūros regiono strategijos buvo plačios ir išsamios, tačiau jos buvo rengiamos *ad hoc* pagrindu. Dunojaus regiono strategijos klausimu EESRK turėtų siekti labiau struktūruoto dalyvavimo. Komisija nurodė, kad yra tokio dalyvavimo galimybių nuo 2010 m. vasario mėn. iki vasaros. EESRK nuomonėse REX/262 ir ECO/251 jau pasiūlyta sukurti Baltijos jūros regiono pilietinės visuomenės forumą, belieka parengti praktinį pasiūlymą. Šis pasiūlymas susilaukė daugelio Europos Parlamento narių paramos, o Parlamentas šiuo metu rengia nuomonę dėl Baltijos jūros regiono strategijos.

5.4 Jau pripažinta, kad problemos, apie kurias kalbama Baltijos jūros regiono strategijoje, yra sudėtingos. Suprantama, kad už strategijos įgyvendinimą ir stebėseną atsakingam Komisijos padaliniiu ateityje gali pritrūkti išteklių. Tiek EESRK, tiek Parlamentas pritaria šio padalinio išteklių didinimui. Kyla pavojus, kad šis Komisijos padalinys spręs vien tik administravimo problemas, visų pirma kaip išleisti Parlamento partneriams iš trečiųjų šalių skirtus 20 mln. eurų (4 biudžeto eilutė). EESRK pabrėžia, kad Europos Komisija ir valstybės narės yra atsakingos už tam tikrus plane numatytus veiksmus ir joms turi būti suteiktos atitinkamos administracinės priemonės įsipareigojimams vykdyti.

5.5 Išreikštas susirūpinimas dėl žvejybos ir žuvininkystės klausimui teikiamos santykinės reikšmės. Pripažįstama, kad yra daug nuveikta, visų pirma Baltijos jūros aplinkos apsaugos komisijos (HELCOM) ir ankstesni rezultatai teikia vilčių. Būtina išlaikyti šią pažangą ir visų pirma padidinti pastangas atsakingam vartojimui skatinti.

5.6 Buvo išreikštas susirūpinimas dėl strategijoje skiriamo dėmesio mokslui, technologijoms, moksliniams tyrimams ir inovacijoms. EESRK nėra visiškai įsitikinęs, ar vadinamojo žinių trikampio (švietimas, moksliniai tyrimai ir inovacijos) priskyrimas dviem skirtingiems strategijos ramsčiams ir trims už koordinavimą atsakingoms valstybėms narėms tikrai yra optimalus sprendimas. EESRK pabrėžia, kad strategija turėtų stiprinti skirtingų žinių trikampio dalių sąveiką ir ryšius.

5.7 EESRK visapusiškai remia strategijos 6 prioritetinį veiksma – Baltijos jūros regione šalinti kliūtis vidaus rinkai. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti MVĮ, kurios dominuoja Baltijos jūros regiono valstybių ekonomikoje. EESRK taip pat palankiai vertina pažangą, padarytą įgyvendinant Padoraus darbo darbotvarkę. Baltijos jūros regione turėtų būti skatinamas glaudesnis socialinis dialogas, kad būtų galima pasinaudoti teigiamu bendradarbiavimo įgyvendinant strategiją poveikiu, visų pirma didinant bendradarbiavimą ir integraciją energetikos srityje.

5.8 Ypač didelį susirūpinimą kelia šio regiono laivų statybos ir susijusių sektorių struktūrinis nuosmukis, kuris tęsiasi iki šiol ir turi neigiamą poveikį ekonominei ir socialinei sanglaudai. Komitetas yra tvirtai įsitikinęs, kad Baltijos jūros regiono strategija turėtų apimti ir šį konkretų klausimą.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

PRIEDE

1 lentelė.

ES Baltijos jūros regiono strategijos ramsčiai ir prioritetinės sritys

Ramsčiai (prioritetinės sritys)	Veiksmus koordinuojančios valstybės	Priemonių skaičius
I ramstis. Padaryti Baltijos jūrą ekologiškai tvariu regionu		
1) iki patenkinamo lygio sumažinti maistinių medžiagų patekimą į jūrą	Lenkija ir Suomija	5
2) išsaugoti natūralias gamtines zonas ir gyvūnijos bei augmenijos įvairovę	Vokietija	2
3) mažinti kenksmingų medžiagų naudojimą ir jų poveikį	Švedija	3
4) sukurti aplinką tausojančios laivybos regiono modelį	Danija	2
5) prisitaikyti prie klimato kaitos	Danija	3
II ramstis. Padaryti Baltijos jūros regioną klestinčiu regionu		
6) Baltijos jūros regione pašalinti kliūtis vidaus rinkai formuotis	Estija	6
7) išnaudoti visą regiono mokslinių tyrimų ir inovacijų potencialą	Švedija ir Lenkija	2
8) įgyvendinti Smulkiojo verslo aktą: skatinti verslumą, stiprinti mažąsias ir vidutines įmones ir efektyviau panaudoti žmogiškuosius išteklius	Danija	9
9) stiprinti tvarų žemės ūkį, miškininkystę ir žuvininkystę	Suomija	7
III ramstis. Padaryti Baltijos jūros regioną pasiekiamu ir patraukliu regionu		
10) tobulinti energetikos rinkų pasiekiamumą, efektyvumą ir saugumą	Latvija ir Danija	3
11) gerinti vidaus ir išorės transporto sąsajas	Lietuva ir Švedija	
12) išsaugoti ir stiprinti Baltijos jūros regiono patrauklumą: visų pirma vystyti švietimą, turizmą ir sveikatos apsaugą	Turizmas: Vokietija Meklenburgas-Pomeranija Sveikata: Šiaurės dimensija Partnerystė visuomenės sveikatos srityje Švietimas: Vokietija	10
IV ramstis. Pasiiekti Baltijos jūros regiono saugą ir saugumą		
13) sukurti saugios ir patikimos laivininkystės regiono modelį	Suomija ir Danija	
14) stiprinti apsaugą nuo didelių jūros ir sausumos nelaimių	Danija	2
15) mažinti tarpvalstybinio nusikalstamumo mastą ir jo daromą žalą	Suomija	3
Horizontalieji veiksmai	Europos Komisija	10

Šaltinis: pritaikyta iš R. Bengtsson „An EU Strategy for the Baltic Sea Region“.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Bendrijos finansų sistemos makrolygio rizikos ribojimo priežiūros ir Europos sisteminės rizikos valdybos steigimo

COM(2009) 499 galutinis – 2009/0140 (COD)

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiama Europos bankininkystės institucija

COM(2009) 501 galutinis – 2009/0142 (COD),

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiama Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija

COM(2009) 502 galutinis – 2009/0143 (COD),

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiama Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija

COM(2009) 503 galutinis – 2009/0144 (COD)

(2010/C 339/08)

Pranešėjas **Lars NYBERG**

2009 m. spalio 6 d. Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Bendrijos finansų sistemos makrolygio rizikos ribojimo priežiūros ir Europos sisteminės rizikos valdybos steigimo

COM(2009) 499 galutinis – 2009/0140 (COD),

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiama Europos bankininkystės institucija

COM(2009) 501 galutinis – 2009/0142 (COD),

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiama Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija

COM(2009) 502 galutinis – 2009/0143 (COD),

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo įsteigiama Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija

COM(2009) 503 galutinis – 2009/0144 (COD).

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. sausio 8 d. priėmė savo nuomonę.

459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (2010 m. sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 169 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 15 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Rugsėjo 23 d. Europos Komisija paskelbė pasiūlymus priimti reglamentą dėl Europos sisteminės rizikos valdybos (ESRV) ir tris reglamentus, kuriais įsteigiamos

Europos bankininkystės institucija, Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija ir Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. Visi šie pasiūlymai gana nuosekliai atitinka 2009 m. pradžioje J. de Larosière grupės parengtos ataskaitos nuostatas.

1.2 Nuomonėje dėl J. de Larosière ataskaitos EESRK nagrinėjo finansų ir ekonomikos krizės priežastis, finansų rinkos reglamentavimą ir priežiūros sistemas. Norime ne tik priminti šią nuomonę, bet ir pakartoti vieną iš jos teiginių: „EESRK taip pat mano, kad norint užkirsti kelią tokios finansų krizės pasikartojimui, priežiūrai tenka labai svarbus vaidmuo. Tačiau priežiūrai būtina nustatyti taisykles. Todėl (...) pasiūlymai pakeisti ir sugriežtinti taisykles taip pat yra labai svarbūs.“⁽¹⁾

Suinteresuotųjų šalių grupės

1.3 Komitetas ragino, kad trijų naujų institucijų valdybose savo atstovus turėtų daugiau subjektų. Tačiau Komisija siūlo specialias suinteresuotųjų šalių grupes.

1.3.1 **ESRV** turėtų, kai reikia, kreiptis „patarimo į atitinkamas privačiojo sektoriaus suinteresuotąsias šalis“. Kaip pavyzdys nurodomi finansų sektoriaus atstovai, vartotojų organizacijos ir tam tikros Komisijos nustatytos grupės. Reikėtų paminėti, kad finansų sektoriaus atstovai turėtų būti skiriami tiek darbdavių, tiek ir profesinių sąjungų. Be to, kadangi sisteminė rizika kyla ne tik finansų rinkoms, bet visai ekonomikai, taip pat reikia konsultuotis su darbdaviais ir profesinėmis sąjungomis Europos lygiu.

1.3.1.1 Nieko nesakoma apie šių konsultacijų vykdymo būdą ir dažnumą. Tai reikėtų apibrėžti, kadangi straipsnyje nurodoma, kad tokios konsultacijos „bus“ vykdomos. Nurodymas „kai reikia“ nėra konkretus.

1.3.2 Trijų minėtų **institucijų** suinteresuotųjų šalių grupėms, pasak Komisijos, turėtų priklausyti atitinkamos finansų rinkos srities darbdaviai ir darbuotojai, taip pat vartotojai ir sektoriaus paslaugų naudotojai. Siūlomas 30 atstovų skaičius turėtų būti po lygiai padalytas visoms atstovų grupėms.

1.3.2.1 Šios grupės posėdžiauja ne rečiau kaip du kartus per metus, jos gali teikti nuomones ir rekomendacijas ir joms teikiama sekretoriato paslauga. Nuomonės ir rekomendacijos turėtų būti skelbiamos viešai. Kyla pavojus, kad grupių darbas bus atliekamas tik per du posėdžius. Joms turi būti sudaryta galimybė nuolat sekti atitinkamos institucijos veiklą.

Makrolygio rizikos ribojimo priežiūra

1.4 Pasiūlyme dėl ESRV nepateikiama sisteminės rizikos apibrėžties. Šią sąvoką reikia apsvarstyti viešai, ne tik už uždaru durų naujojoje ESRV.

1.4.1 EESRK laikosi nuomonės, kad ESRV privalo turėti aiškius įgaliojimus veikti, kai finansiniam stabilumui kyla pavojus, todėl, siekiant tai užtikrinti reglamente, kai kurių punktų redakciją reikėtų persvarstyti iš naujo.

— Skirtingos formuluotės turėtų būti suderintos naudojant „priežiūros“ sąvoką.

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonės dėl de Larosière grupės ataskaitos 1.4 punktą, OL C 318, 2009 12 23, p. 57.

— ESRV įspėjimai ir rekomendacijos turėtų būti tik perduodami Tarybai, kaip nurodoma 16 straipsnio 3 dalyje, o ne perduodami per Tarybą, kaip teigiama 9 konstatuojamojoje dalyje, nes tai gali sumažinti valdybos nepriklausomumą.

— Žodžio „turėtų“ naudojimas kalbant apie šias rekomendacijas reiškia, kad jos yra daugiau ar mažiau privalomos. Sprendimas, ar veiksmas privalomas ar neprivalomas, turi priklausyti nuo to, kam suteikta kompetencija už taisyklės vykdymą – valstybėms narėms ar ES.

— Nurodoma (3 straipsnis), kad ESRV prisideda „prie sklandaus vidaus rinkos veikimo“. ESRV kompetencijai patikėta finansų rinkose kylanti rizika, tačiau iš minėtos nuostatos atrodo, kad jai suteikta platesnė funkcija.

1.4.2 ESRV Generalinę valdybą sudaro 29 ECB Generalinės tarybos nariai. Šiai ECBS ir naujosios ESRV sąsajai EESRK pritaria.

1.4.2.1 11 straipsnyje „Valdymo komitetas“ nėra nustatyta taisyklių dėl balsavimo teisių. EESRK rekomenduoja, kad Valdymo komitetui priklausytų penki ECB Generalinės tarybos nariai, nes taip būtų lengviau užtikrinti geresnį geografinį pasiskirstymą, mažų ir didelių šalių atstovaujimumą ir euro zonai priklausančių bei nepriklausančių šalių atstovaujimumą. Be to, kadangi visi Valdymo komiteto nariai, kaip atrodo, turi balsavimo teises, jam turi priklausyti daug centrinių bankų atstovų.

1.4.3 Parlamentas paminėtas tik vieną kartą, nurodant, kad ESRV privalo ne mažiau kaip kartą per metus teikti ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai. Vadovaujantis 20 straipsniu, Taryba nagrinėja šį reglamentą dėl ESRV praėjus trejiems metams nuo jo įsigaliojimo. Parlamentas, be abejonės, taip pat turėtų dalyvauti šiame nagrinėjime.

Mikrolygio rizikos ribojimo priežiūra

1.5 Trijuose reglamentuose nurodyti institucijų tikslai (1 straipsnio 4 dalis) yra beveik identiški: vidaus rinkos veikimas, finansų sistemos stabilumas ir stipresnis tarptautinės priežiūros koordinavimas. Skiriasi tik apsaugos objektas – Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija siekia apsaugoti investuotojus, Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija – draudėjus ir kitus naudotojus, o Europos bankininkystės institucija – indėlininkus ir investuotojus.

1.5.1 Pagrindinė trijų institucijų veikla bus susijusi su galiojančiomis taisyklėmis ir nacionalinių institucijų vykdomos praktikos suderinimu, kuris dažniausiai bus įgyvendinamas skelbiant gaires ir rekomendacijas. Institucijoms taip pat bus suteikti įgaliojimai rengti naujus techninius standartus.

1.5.1.1 Institucijų parengti naujų techninių standartų pasiūlymai, vadovaujantis 7 straipsnio 2 dalimi, priimami ne direktyvomis, o tik reglamentais ir sprendimais. Jeigu techniniais standartais nenustatoma politika, jie neskelbiami ir reglamentais. Techniniai standartai turėtų būti skirti tik nacionalinėms priežiūros institucijoms ir finansų institucijoms, o ne valstybėms narėms, ir todėl jie turėtų būti priimami sprendimais, o ne reglamentais ar direktyvomis. Pastaraisiais įteisinamos Komisijos siūlomos politikos taisyklės.

1.5.2 Europos institucijos prižiūri nacionalines priežiūros institucijas, o ne tiesiogiai finansų rinkų dalyvius. Šio principo nesilaikoma tik tada, kai nacionalinė institucija nesilaiko rekomendacijų (9 ir 11 straipsniai). Tokiu atveju Europos institucija galutinai priima sprendimą, skirtą finansų rinkos dalyviams.

1.5.2.1 Taip pat aprašomi kritinės padėties atvejai (10 straipsnis), kada Europos institucija gali priimti tokius sprendimus be Komisijos. Sprendimas dėl kritinės padėties susidarymo vis dėlto turėtų priklausyti Tarybos kompetencijai. EESRK mano, kad kritinės padėties paskelbimo priežastys turi būti tiesiogiai susijusios su pačiomis rinkomis. Kritinėje padėtyje atsidūrusi konkreti finansų įstaiga turi būti patikėta nacionalinei priežiūros institucijai.

1.5.2.2 23 straipsnyje numatytos apsaugos priemonės vyriausybės, jeigu jos mano, kad nauji techniniai standartai turi poveikio jų fiskaliniams reikalams. Šios apsaugos priemonės atrodo tinkamos, nors techniniai standartai beveik niekada neturi poveikio fiskaliniams reikalams. Kadangi apsaugos priemonės yra susijusios tik su 10 ir 11 straipsniais, jos turėtų būti išdėstytos iš karto po 11 straipsnio.

1.5.3 EESRK rekomenduoja, kad prieš įvedant naują finansinį instrumentą į rinką nacionalinė institucija turėtų duoti savo sutikimą, kaip daroma Ispanijoje. Kadangi to nedaroma kitose valstybėse narėse, iš pradžių reikėtų nuodugnai ištirti visose šalyse, išskyrus Ispaniją, naudojamus instrumentus. Todėl Komisija taip pat turėtų iš dalies pakeisti reglamentą dėl Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos reglamentu tokiais užduočiai įvykdyti.

1.5.4 Bankininkystės institucijos veiklos sritis, EESRK nuomone, turėtų būti kiek įmanoma platesnė. Bendrasis tikslas turėtų būti vienodų sąlygų sudarymas visoms finansų įstaigoms. Šiame reglamente pateikiamos apibrėžtys remiasi anksčiau priimtose direktyvose naudotomis apibrėžtimis. EESRK norėtų, jog minėtų direktyvų apibrėžtys būtų apsvartytos iš naujo, kad jose atsispindėtų finansų krizės metu sukaupta patirtis ir kad jos būtų kiek įmanoma platesnės.

1.5.5 20 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad institucijos gali naudoti iš finansų įstaigų gautą konfidencialią informaciją tik šiais reglamentais joms skirtoms pareigoms atlikti. Šią nuostatą reikia papildyti taisykle dėl būtinos konfidencialumo apsaugos būdų.

1.5.6 Siūloma, kad nagrinėjamų Europos institucijų valdyboms priklausytų keturi nariai iš nacionalinių stebėsenos institucijų. Tačiau atrodytų tinkamiau vadovautis ESRV taikomu pasiūlymu, pagal kurį valdybai priklausytų penki nariai.

1.5.6.1 Stebėtojų taryboje balsavimo teisės suteiktos tik nacionalinių institucijų vadovams. Kyla pavojus, kad Stebėtojų taryba stebės pati save. Tokiu atveju svarbesni tampa kiti aspektai. Itin

svarbus pirmininko nepriklausomumas ir jam (jai) turėtų būti suteiktos balsavimo teisės. Nemažiau svarbus ir suinteresuotųjų šalių grupių atvirumas bei įtaka. Be to, veikla turi būti vykdoma skaidriai, o institucijų sprendimai skelbiami viešai.

1.5.7 Jeigu institucijos savo veiklą vykdyti pradės 2011 m., praeis daugiau nei dveji metai, kol jos taps visiškai funkcionalios. Reikia paspartinti šį procesą, kad būtų galima skubiai spręsti krizės metu iškilusias problemas.

2. Bendroji informacija

2.1 Rugsėjo 23 d. Europos Komisija paskelbė finansų rinkos teisės aktų paketą, kuriam priklauso pasiūlymas priimti reglamentą dėl Europos sisteminės rizikos valdybos (ESRV), kartu su specialiu sprendimu pavesti ECB konkrečius uždavinius, susijusius su ESRV, ir trys pasiūlymai priimti reglamentus, kuriais įsteigiamos Europos bankininkystės institucija, Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija ir Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. Vėliau, spalio 28 d., buvo paskelbta direktyva, kuria iš dalies pakeičiamos galiojančios direktyvos, susijusios su naujų institucijų įsteigimu. Ji bus nagrinėjama atskiroje nuomonėje.

2.2 Visi šie pasiūlymai gana nuosekliai atitinka 2009 m. pradžioje J. de Larosière grupės parengtos ataskaitos nuostatas. Šią ataskaitą EESRK išnagrinėjo nuomonėje savo iniciatyva, kuri buvo priimta 2009 m. rugsėjo mėn. Komiteto plenarinėje sesijoje. Minėtoje nuomonėje svarstomos finansų ir ekonomikos krizės priežastys, būtinas naujas arba patobulintas finansų rinkų reglamentavimas ir atnaujintos ar sustiprintos priežiūros sistemos. Visi susiję klausimai, išskyrus šiame dokumente tiriamus konkrečius teisės aktų pasiūlymus, buvo išanalizuoti ir pateikiami minėtoje nuomonėje.

2.3 Norime ne tik priminti šią nuomonę, bet ir pakartoti vieną iš jos teiginių: „EESRK taip pat mano, kad norint užkirsti kelią tokios finansų krizės pasikartojimui, priežiūrai tenka labai svarbus vaidmuo. Tačiau priežiūrai būtina nustatyti taisykles. Todėl pirmoje J. de Larosière ataskaitos dalyje išvardyti pasiūlymai pakeisti ir sugriežtinti taisykles taip pat yra labai svarbūs.“ Kadangi buvo nustatyta trūkumų pasiūlymuose dėl galiojančių taisyklių mikrolygio priežiūros, mūsų pabrėžta nuostata, kad reikia jas keisti ir griežtinti, atrodo dar svarbesnė.

2.4 Komisija taip pat pasiūlė keletą teisės aktų dėl finansų rinkoms taikomų taisyklių. Iki šiol EESRK apsvartė nuomones dėl kredito reitingo agentūrų (2), alternatyvaus investavimo fondų valdytojų ir kapitalo reikalavimų. Kitas naujo teisės akto objektas, kurio Komisija kol kas dar nėra pasiūliusi, tačiau kurį siūlo EESRK, – tai nacionalinė institucija, kuri atidžiai ištirtų visus naujus finansų rinkų instrumentus prieš suteikiant leidimą juos taikyti; tokia sistema jau naudojama Ispanijoje.

(2) Žr. EESRK nuomonę dėl kredito reitingo agentūrų, OL C 277, 2009 11 17, p. 117.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Būtina atskirti finansų rinkos priežiūrą, vykdomą makrolygiu ir mikrolygiu. Tuo pat metu nemažiau svarbu užtikrinti glaudų visų siūlomų institucijų bendradarbiavimą. Vykdamas mikrolygio priežiūrą atskleistos bendrosios problemos yra aktualios visoms finansų rinkoms, o nustačius riziką makrolygio priežiūros priemonėmis dažnai sprendimus galima rasti mikrolygmenyje. Ši tarpusavio sąveika keletą kartų nurodyta ir reglamentuose.

3.2 Pagrindinė trijų institucijų veikla bus susijusi su galiojančiomis taisyklėmis, taip pat bus suderinta nacionalinių institucijų vykdoma praktika, dažniausiai – skelbiant gaires ir rekomendacijas, tačiau šios institucijos taip pat bus įgaliosos rengti naujus techninius standartus Komisijos teikiamiems oficialiems pasiūlymams.

3.3 Nuomonėje dėl J. de Larosière ataskaitos Komitetas ragino, kad trijų naujų institucijų valdybose savo atstovus turėtų daugiau subjektų. Į šį raginimą Komisija neatsižvelgė nei reglamentuose dėl minėtų institucijų, nei reglamente dėl ESRV. Tačiau Komisija abiem atvejais siūlo specialias suinteresuotųjų šalių grupes.

3.3.1 ESRV turėtų, kai reikia, kreiptis „patarimo į atitinkamas privačiojo sektoriaus suinteresuotąsias šalis“. Pasiūlymo išanginėje dalyje nurodomi tokių suinteresuotųjų šalių pavyzdžiai: finansų sektoriaus atstovai, vartotojų organizacijos ir tam tikros Komisijos nustatytos grupės. Toks aprašymas nėra pakankamai informatyvus: reikėtų paminėti, kad finansų sektoriaus atstovus turėtų skirti tiek darbdaviai, tiek ir šio sektoriaus profesinės sąjungos.

3.3.1.1 Be to, kadangi sisteminė rizika kyla ne tik finansų rinkoms, bet visai ekonomikai, būtina užtikrinti didesnę atstovaujiamumą. Dėl šios priežasties reikia konsultuotis ir su darbdaviais bei profesinėmis sąjungomis ES lygiu.

3.3.1.2 Galiausiai nieko nesakoma apie šių konsultacijų vykdymo būdą ir dažnumą. Tai reikėtų apibrėžti, kadangi straipsnyje nurodoma, kad tokios konsultacijos „bus“ vykdomos. Nurodymas „kai reikia“ taip pat nėra konkretus. Reikėtų aiškiau nustatyti, kada tokios konsultacijos yra privalomos.

3.3.2 Atrodo, kad trijų minėtų institucijų suinteresuotųjų šalių grupių sudėties klausimu Komisija laikosi tokios pačios nuomonės kaip ir EESRK: joms turėtų priklausyti atitinkamos finansų rinkos srities darbdavių ir darbuotojų atstovai, taip pat vartotojai ir sektoriaus paslaugų naudotojai.

3.3.2.1 Labiausiai tikėtina, kad problemų kils atrenkant šalis, iš kurių šie atstovai turėtų būti kilę. Darome prielaidą, kad nurodant 30 atstovų skaičių nebuvo manyta, kad atstovus skirs visų šalių finansų įstaigos. 30 atstovų skaičius turėtų būti po lygiai padalytas visoms atstovų grupėms, kaip nurodoma reglamentų išanginėse dalyse.

3.3.2.2 Šios grupės posėdžiaus ne rečiau kaip du kartus per metus. Jos gali teikti nuomones ir rekomendacijas ir joms teikiamos sekretoriato paslaugos. Nuomonės ir rekomendacijos turėtų būti skelbiamos viešai. Visos šios nuostatos atrodo tinkamos, tačiau kyla pavojus, kad grupių darbas bus atliekamas tik per du posėdžius. Joms turi būti sudaryta galimybė nuolat sekti atitinkamos institucijos veiklą. Tokia nuostata būtina kaip garantija, kad institucijos, kuriose prižiūrėtojai prižiūrės patys save, veiksmingai veiktų.

4. Konkrečios pastabos

Europos sisteminės rizikos valdyba

4.1 Makrolygio rizikos ribojimo priežiūros srityje nevyksta esminė diskusija apie tai, kas gali būti sisteminė rizika. Dabartinės krizės sąlygomis tam tikrų naujų instrumentų įvedimas gali būti laikomas sisteminė rizika. Kredito reitingo agentūrų taikomi metodai rizikai įvertinti ir vertėms apskaičiuoti taip pat gali būti vadinami sisteminė rizika. Ar finansų įstaigų vadybininkų veiklai taikomos taisyklės, kurios leidžia imtis pernelyg rizikingų veiksmų, negali būti laikomos sisteminė rizika? Tai tik keletas galimų pavyzdžių. Sisteminės rizikos sąvoką reikia apsvaistyti viešai, ne tik už uždarytų durų naujojoje ESRV.

4.2 EESRK laikosi nuomonės, kad ESRV privalo turėti aiškius įgaliojimus veikti, kai finansiniam stabilumui kyla pavojus, todėl, siekiant tai užtikrinti reglamente, kai kurių punktų redakciją reikėtų persvarstyti iš naujo.

4.2.1 Kaip nurodoma reglamento pasiūlymo preambulėje, ESRV uždaviniai yra susiję su finansų „priežiūra“ (angl. *supervision*, I konstatuojamoji dalis) ir priežiūra (angl. *supervision*) kaip terminas buvo naudojama diskusijoje dėl finansų krizės problemų sprendimo įvardijimo. Toliau tekste (7 konstatuojamojoje dalyje) sakoma, kad Bendrijai reikia specialios įstaigos, atsakingos už makrolygio rizikos ribojimo „priežiūrą“ (angl. *oversight*). Tokios priežiūros (angl. *oversight*) koncepcija sumažina realią minėtos įstaigos galią: pastaroji priežiūra (angl. *oversight*) – tai pirmasis žingsnis, po kurio reikėtų užtikrinti realią veiksmų galią turinčią priežiūrą (angl. *supervision*). Šie du priežiūrą reiškiantys žodžiai (angl. *oversight* ir *supervision*) nėra sinonimai ir kai kuriose kitose kalbose naudojamas tik vienas žodis – „priežiūra“. Skirtingos formuluotės turėtų būti suderintos naudojant „priežiūros“ (angl. *supervision*) sąvoką.

4.2.2 Aiškiai nurodoma, kad ESRV privalo būti nepriklausoma įstaiga. Tačiau, pasak reglamento, jos išpėjimai ir rekomendacijos turėtų būti perduodami per Tarybą ar tris pirmiau minėtas institucijas siekiant padidinti jų svorį (9 konstatuojamoji dalis), o tai leidžia siekti tiek suabejoti ESRV nepriklausomumu. EESRK nuomone, tekstas teisingai suformuluotas 16 straipsnio 3 dalyje, kurioje rašoma, kad išpėjimai ir rekomendacijos turėtų būti perduodami Tarybai.

4.2.3 Rekomendacijų adresatai „turėtų“ imtis veiksmų joms įgyvendinti, nebent neveikimą būtų galima tinkamai pagrįsti. Žodžio „turėtų“ naudojimas reiškia, kad šios rekomendacijos yra daugiau ar mažiau privalomos, tačiau sprendimas, ar veiksmas privalomas ar neprivalomas, turi priklausyti nuo to, kam suteikta kompetencija už taisyklės vykdymą – valstybėms narėms ar ES. Todėl šio punkto tekstą reikėtų išdėstyti tiksliau.

4.2.4 Svarstomo reglamento 3 straipsnio nuostatos taip pat yra pernelyg drąsios. Nurodoma, kad ESRV prisideda „prie sklandaus vidaus rinkos veikimo“. ESRV kompetencijai patikėta finansų rinkoje kylanti rizika, tačiau iš minėtos nuostatos atrodo, kad jai suteikta platesnė funkcija. Įprasti teisės aktai, taikomi finansų rinkoms, – tai Komisijos užduotis. Siekiant sumažinti būsimo ginčų dėl kompetencijos tikimybę, straipsnį reikėtų reformuluoti taip, kad ESRV veiklos tikslai apsiribotų sisteminė rizika.

4.3 ESRV sudarys Generalinė valdyba, Valdymo komitetas ir sekretoriatas. Sąsaja su Europos centrinių bankų sistema (ECBS) labai aiški, nes ESRV Generalinei valdybai priklauso 29 ECB Generalinės tarybos nariai. Tokią ECBS ir naujosios ESRV sąsają EESRK ragino nustatyti savo nuomonėje dėl J. de Larosière ataskaitos. Iš minėtų 29 narių penkerių metų kadencijai bus renkamas pirmininkas ir pirmininko pavaduotojas. Be šių 29 narių, balsavimo teisę turintys nariai, Europos Komisijos narys ir trijų naujų institucijų pirmininkai. Posėdžiuose be balsavimo teisės gali dalyvauti 29 nacionalinių priežiūros institucijų atstovai, taip pat Ekonomikos ir finansų komiteto pirmininkas.

4.3.1 11 straipsnyje „Valdymo komitetas“ nėra nustatyta taisyklių dėl balsavimo teisių. Komisijos pasiūlyme nurodoma, kad Valdymo komitetą sudaro Generalinės valdybos pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir penki kiti ECB Generalinės tarybos nariai, trys naujų institucijų pirmininkai, Europos Komisijos atstovas ir Ekonomikos ir finansų komiteto pirmininkas.

4.3.1.1 Taryboje vykusio šių pasiūlymų svarstymo pirmosiose ataskaitose nurodoma, kad buvo diskutuojama apie Valdymo komitetui priklausančių ECB Generalinės tarybos narių skaičių. Ar jam priklausyti turėtų trys ar penki nariai? EESRK, kaip ir ECB savo nuomonėje, rekomenduoja penkių narių skaičių, nes taip būtų lengviau užtikrinti geresnį geografinį pasiskirstymą, mažų ir didelių šalių atstovaujumą ir euro zonai priklausančių bei nepriklausančių šalių atstovaujumą. Be to, kadangi visi Valdymo komiteto nariai, kaip atrodo, turi balsavimo teises, jam turi priklausyti daug centrinių bankų atstovų. Valdymo komiteto sudėtis turėtų atitikti ESRV Generalinės valdybos sudėtį, kurioje 29 nariai yra centrinių bankų atstovai.

4.3.2 Reglamente taip pat yra straipsnis, skirtas patariamajam techniniam komitetui, nors jis neminimas straipsnyje dėl ESRV struktūros. Jį paminėti reikėtų. Šią pastabą savo nuomonėje pateikė ir ECB. Patariamasis techninis komitetas turėtų būti įtrauktas į 4 straipsnio 1 dalį, kurioje išvardyti visi ESRV organai.

4.4 Atskiras straipsnis skiriamas klausimui, ar išpėjimai ir rekomendacijos turėtų būti viešiniami. EESRK suvokia, kad prieš tokį viešą skelbimą būtina apsvarstyti visas aplinkybes, tačiau Komitetas negali suprasti, kodėl tai vienintelis sprendimas, kuriam priimti būtina dviejų trečdalių Generalinės valdybos balsų dauguma. Jeigu Generalinės valdybos nariams užtenka kompetencijos priimti sprendimą dėl sisteminės rizikos ir suformuluoti išpėjimus bei rekomendacijas, jie turėtų būti pakankamai kompetentingi ir nuspręsti viešinti sprendimus ar jų neviešinti.

4.5 Galima teigti, kad Europos Parlamento vaidmuo yra labai ribotas. Sprendimus dėl šių Komisijos pasiūlymų turi priimti ir Taryba, ir Europos Parlamentas. Nepaisant šio fakto, Parlamentas paminėtas tik vieną kartą: nurodoma, kad ESRV privalo ne mažiau kaip kartą per metus teikti ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai. Vadovaujantis 20 straipsniu, Taryba nagrinėja šį reglamentą dėl ESRV praėjus trejiems metams nuo jo įsigaliojimo. Parlamentas nepaminėtas, nors priimant šį teisės aktą jo įgaliojimai lygiavertčiai Tarybos įgaliojimams. EESRK laikosi nuomonės, kad sprendžiant šiuos klausimus Europos Parlamentui reglamente turėtų būti skirtas svarbesnis vaidmuo.

5. Konkrečios pastabos

Mikrolygio rizikos ribojimo priežiūra

5.1 Visų nagrinėjamų pasiūlymų aiškinamojo memorandumo 6.6 punkte nurodoma, kad vieninteliai trijų reglamentų skirtumai susiję su institucijų tikslais, veiksmų mastu ir apibrėžtimis.

5.1.1 Trijuose reglamentuose nurodyti institucijų tikslai (1 straipsnio 4 dalis) yra beveik identiški: vidaus rinkos veikimas, finansų sistemos stabilumas ir stipresnis tarptautinės priežiūros koordinavimas. Aiškiai skiriasi tik apsaugos objekto aprašymas: Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija siekia apsaugoti investuotojus, Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija – draudėjus ir kitus naudos gavėjus, o Europos bankininkystės institucija – indėlininkus ir investuotojus.

5.1.2 EESRK mano, kad šio straipsnio redakcija aiškiai atskleidžia šių priežiūros institucijų kompetencijos sričių pasidalijimą ir ES institucijų teisėkūros prerogatyvas. Jeigu gerai suprantame reglamentus, institucijų realios galios apsiriboja galiojančių taisyklių priežiūra. Reguliavimo taisyklių keitimo srityje jos atlieka tik vieną funkciją – teikia nuomones Komisijai, Tarybai ir Europos Parlamentui.

5.1.2.1 Institucijų parengti naujų techninių standartų pasiūlymai, vadovaujantis 7 straipsnio 2 dalimi, priimami ne direktyvomis, o tik reglamentais ir sprendimais. Jeigu techniniais standartais nenustatoma politika, atrodytų tikslinga neskelbti jų ir reglamentais. Techniniai standartai turėtų būti skirti tik nacionalinėms priežiūros institucijoms ir finansų įstaigoms, o ne valstybėms narėms, ir todėl jie turėtų būti priimami sprendimais, o ne reglamentais ar direktyvomis. Pastaraisiais įteisinamos Komisijos siūlomos politikos taisyklės. Straipsnyje taip pat nurodoma, kad techninių standartų projektus tvirtina Komisija, o tokia nuostata negali būti taikoma reglamentams arba direktyvoms, nes juos privalo priimti Taryba ir Europos Parlamentas.

5.1.3 Straipsniai, kuriuose išsamiai išvardijamos institucijų užduotys, atrodo tinkami. Europos institucijos priežiūri nacionalines priežiūros institucijas, o ne tiesiogiai finansų rinkos dalyvius. Šio principo nesilaikoma tik tuo atveju, kai nacionalinė institucija nesilaiko rekomendacijų (9 ir 11 straipsniai). Tokiu atveju Europos institucija galutinai priima sprendimą, skirtą finansų rinkos dalyviams.

5.1.3.1 Taip pat aprašomi kritinės padėties atvejai (10 straipsnis), kada Europos institucija gali priimti tokius sprendimus be Komisijos. Nors Komisija neturi patvirtinti šių sprendimų, būtent ji oficialiai skelbia, kad susidarė ar nesudarė kritinė padėtis. EESRK nuomone, tikslinga, kad Europos institucijos negali nuspręsti, kada susidaro tokia kritinė padėtis. Galimybė spręsti, ar kritinė padėtis susidarė, neturėtų būti sudaryta ir Komisijai. Tokius įgaliojimus privalo turėti tik Taryba kartu su ESRV. EESRK pritaria nuostatai, kad įgaliojimai nustatyti, ar yra susidariusi kritinė padėtis ar jos nėra, turėtų būti suteikti Tarybai, pasikonsultavus su Komisija, ESRV ir, prireikus, Europos priežiūros institucijoms.

5.1.3.2 Pasiūlyme sukurti Europos bankininkystės instituciją nėra pateikiama tikslaus kritinės padėties apibrėžimo, taip pat jos paskelbimo kriterijų. Dokumentų tekste reikėtų aiškiau nurodyti kritinės padėties skelbimo priežastis. EESRK mano, kad jos privalo kilti iš pačių rinkų. Kritinėje padėtyje atsidūrusi konkreti finansų įstaiga turi būti patikėta nacionalinei priežiūros institucijai.

5.1.3.3 23 straipsnyje numatytos apsaugos priemonės, nurodančios, kokių veiksmų vyriausybės gali imtis, jeigu jos mano, kad nauji techniniai standartai turi poveikio jų fiskaliniams reikalams. Šios apsaugos priemonės atrodo tinkamos, nors techniniai standartai beveik niekada neturi poveikio fiskaliniams reikalams. Be to, kadangi apsaugos priemonės yra susijusios tik su 10 ir 11 straipsniais, jos turėtų būti išdėstytos iš karto po 11 straipsnio.

5.1.4 Tuo atveju, kai finansų įstaigos ir rinkos dalyviai nesutinka su nacionaline priežiūros institucija, jiems reikėtų suteikti galimybę kreiptis į Europos bankininkystės instituciją.

5.1.5 Kalbant apie veiksmų mastą, Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijai bus suteikti specialūs kredito reitingų agentūrų priežiūros įgaliojimai. Jie apims įgaliojimą panaikinti šių agentūrų registraciją, atlikti tyrimus ir patikrinimus vietoje. Šie veiksmai reglamente nėra konkrečiai nurodyti, tačiau jie bus įteisingi būsimu reglamentu, kuris iš dalies pakeis pradinį reglamentą.

Šių priežiūros įgaliojimų suteikimas Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijai laikomas tinkamu. Tai bus viena svarbiausių jos užduočių.

5.1.5.1 Viena iš išvadų, prie kurių EESRK priėjo nuomonėje dėl J. de Larosière ataskaitos, yra tai, kad prieš įvedant naują finansinį instrumentą į rinką nacionalinė institucija turėtų duoti savo sutikimą, kaip daroma Ispanijoje. Dabar, pradėjus veikti trims naujoms institucijoms, šį pasiūlymą įmanoma įgyvendinti. Kadangi šiuo metu to nedaroma kitose valstybėse narėse, iš pradžių reikėtų nuodugniai ištirti visose šalyse, išskyrus Ispaniją, taikomus instrumentus. Todėl Komisija taip pat turėtų iš dalies pakeisti reglamentą dėl Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos reglamentu tokiai užduočiai įvykdyti.

5.1.6 Pateikiant bankininkystės institucijos apibrėžtis sunkiausia buvo apibrėžti, kokio dydžio finansų sektoriaus dalį ji turėtų priežiūrėti. Remiantis finansų krizės metu sukaupta patirtimi, ši apibrėžtis turėtų būti kiek įmanoma platesnė. Jeigu kai kurios finansų įstaigos atsidurs už šios institucijos priežiūros ribų, tokios įstaigos siekiamos pelno gali turėti privalumų, kadangi jų elgsenai taikomos taisyklės ir jos priežiūra nepriklausys institucijos veiklos sričiai. Bendrasis tikslas turėtų būti vienodų sąlygų sudarymas visoms finansų įstaigoms. Šiame reglamente pateikiamos apibrėžtys remiasi anksčiau priimtose direktyvose dėl kredito įstaigų, investicinių firmų ir finansinių konglomeratų naudotomis apibrėžtimis. EESRK norėtų, jog minėtų direktyvų apibrėžtys būtų apsvaistytos iš naujo, kad jose atsispindėtų finansų krizės metu sukaupta patirtis ir kad jos būtų kiek įmanoma platesnės.

5.1.7 Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija taip pat pagrįsta šiuo metu galiojančiomis direktyvomis. Šiuo klausimu EESRK norėtų pažymėti, kad būtent profesinių pensijų skyrimo srityje valstybės narės taiko labai skirtingus modelius. Todėl šiuo atveju itin svarbu patikslinti, kad institucijos veiksmų mastas apima tik priežiūros klausimą. Naujas taisyklės siūlyti gali išskirtinai tik Komisija.

5.1.8 Reglamente dėl Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos nurodoma, kad finansų rinkų dalyvis – tai „asmuo“. Darome prielaidą, kad tai reiškia ir juridinį, ir fizinį asmenį, tačiau tai reikėtų aiškiai įvardyti reglamento 2 straipsnio 1 dalyje.

5.1.9 20 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad institucijos gali naudoti iš finansų įstaigų gautą konfidencialią informaciją tik šiais reglamentais joms skirtoms pareigoms atlikti. Šią nuostatą reikia papildyti taisykle dėl būtinos konfidencialumo apsaugos būdų.

5.2 Visų trijų institucijų organizacinė struktūra yra vienoda: stebėtojų taryba, valdyba, pirmininkas, vykdomasis direktorius ir apeliacinė taryba. Institucijų pirmininkai negali būti skiriami iš nacionalinių priežiūros institucijų. Remiantis reglamentais, pirmininkas turėtų būti nepriklausomas, visą darbo dieną dirbantis asmuo.

5.2.1 Siūloma, kad šių Europos institucijų valdyboms priklausytų keturi nariai iš nacionalinių priežiūros institucijų. Kadangi nepaaiškinama, kodėl pasirinktas keturių atstovų skaičius, atrodytų tinkamiau vadovautis ESRV taikomu pasiūlymu, pagal kurį valdybai priklausytų penki nariai.

5.2.2 Stebėtojų taryboje balsavimo teisės suteiktos tik nacionalinių institucijų vadovams, o Komisijos atstovas ir ESRV atstovas tokių teisių neturės. Tai reiškia, kad priežiūros institucijoje visa galima suteikiama priežiūroms nacionalinėms institucijoms. Pagal tokią sistemą kyla pavojus, kad veiksmų nebus imamasi, net jeigu reglamente išdėstytos visos nuostatos, kaip vykdyti priežiūrą, kaip iškelti nacionalinių institucijų darbo trūkumus ir net kokiais atvejais sprendimus priima Europos institucija, numatant galutinę galimybę sprendimą priimti Komisijai. Be abejonės, Europos institucijoje nacionalinės institucijos privalo dirbti kolegialiai, tačiau ar šis darbas netaps pernelyg kolegialus?

5.2.3 Atsižvelgdami į pavojų, kad Stebėtojų taryba stebės pati save, norėtume pabrėžti keletą kitų svarbių nagrinėjamų institucijų aspektų. Pirmininko nepriklausomumas yra esminis dalykas ir jam (jai) turėtų būti suteiktos balsavimo teisės. Nemažiau svarbus ir suinteresuotųjų šalių grupių atvirumas bei įtaka. Visų svarbiausia, kad veikla būtų vykdoma skaidriai, o institucijų sprendimai būtų skelbiami viešai. Nors EESRK pasisako už tokias bendrąsias taisykles, jis, žinoma, supranta, kad kai kurių sprendimų negalima nedelsiant skelbti viešai, nes gali kilti finansų rinkų sutrikimo rizika.

5.3 Pasiūlyme planuojama šioms institucijoms pradėjus veikti padvigubinti darbuotojų skaičių palyginti su dabartiniais trimis komitetais. Kai institucijos pradės veikti visu pajėgumu, jose turėtų dirbti apie keturis kartus daugiau darbuotojų negu dabartiniuose komitetuose. Kadangi veiklos mastas ir pobūdis gerokai skiriasi, EESRK mano, kad darbuotojų skaičius yra tinkamas.

5.3.1 Mums abejonių kyla dėl siūlomo laikotarpio, per kurį institucijos taps visiškai funkcionalios: jeigu jos veiklą vykdyti pradės 2011 m., tam reikės daugiau nei dvejų metų. Šį procesą paspartinti būtų galima ir iš tikrųjų yra būtina, kad būtų skubiai sprendžiamos krizės metu iškilusios problemos.

5.4 EESRK mano, kad Europos priežiūros institucijų jungtinis komitetas, kuris bus įsteigtas kartu su trimis institucijomis, yra reikalinga papildoma priemonė. Veikiant šiam Komitetui, užtikrinančiam įsteigtų institucijų bendradarbiavimą, vienos bendros institucijos, prižiūrinčios nagrinėjamas tris sritis, sukūrimas – bent jau šiuo metu – neatrodo būtinas.

5.5 33 straipsnyje galima nurodyti keletą smulkių klaidų. 33 straipsnio 2 dalyje frazė „jam nesant“ reikėtų pakeisti į „jam (jai) nesant“. To paties straipsnio 5 dalyje anglų kalbos dokumento redakcijoje žodis *Chairperson* (pirmininkas (-ė)) staiga tampa *Chairman* (pirmininkas) ir šią klaidą reikėtų ištaisyti.

2010 m. sausio 21 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 2006/112/EB nuostatas dėl atvirkštinio apmokestinimo sistemos neprivalomo ir laikino taikymo tam tikroms prekėms ir paslaugoms, kurias tiekiant (teikiant) gali būti sukčiaujama

COM (2009) 511 galutinis – 2009/0139 (CNS)
(2010/C 339/09)

Pagrindinis pranešėjas **Edgardo Maria IOZIA**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 93 straipsniu, 2009 m. spalio 6 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 2006/112/EB nuostatas dėl atvirkštinio apmokestinimo sistemos neprivalomo ir laikino taikymo tam tikroms prekėms ir paslaugoms, kurias tiekiant (teikiant) gali būti sukčiaujama

COM (2009) 511 galutinis – 2009/0139 (CNS).

2009 m. lapkričio 3 d. Komiteto biuras pavedė Ekonominės ir pinigų sąjungos bei ekonominės ir socialinės sanglaudos skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (2010 m. sausio 21 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Edgardo Maria Iozia ir priėmė šią nuomonę 91 nariui balsavus už, 2 - prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK palankiai vertina pasiūlymą priimti direktyvą, kuriuo remiantis tam tikroms prekėms ir paslaugoms taikomas atvirkštinio apmokestinimo mechanizmas, tačiau labai apgailėstauja, kad ir vėl mėginama ieškoti vadinamųjų įprastinių priemonių spręsti mokesčio sukčiavimo ir pereinamojo laikotarpio sistemos, kuri ir toliau netrikdomai sudarys palankias sąlygas sukčiavimui Bendrijos viduje, problemas.

1.2 EESRK supranta ir remia Komisijos pastangas, nepaisant jai kylančių politinių sunkumų, vis dėlto pabrėžia, kad būtina pradėti taikyti naują pridėtinės vertės mokesčio (PVM) sistemą, kuri sumažintų galimybes sukčiauti ir apmokestinamiesiems asmenims tenkančią administracinę našą.

1.3 EESRK pritaria pasiūlymams, pateiktiems 2008 m. rugsėjo 2 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl suderintos strategijos, kurios tikslas gerinti kovą su mokesčiniu sukčiavimu, visų pirma susijusių su Bendrijos vidaus sandorių apmokestinimu vienodu 15 proc. tarifu kilmės šalyje. Tokie veiksmai atitiktų Direktyvos 2006/112/EB 402 straipsnyje jau nustatytas nuostatas.

1.4 Pasiūlyme priimti direktyvą numatyta naujų nuostatų, kurios dar labiau padidins PVM sistemos skirtumus. EESRK kelia susirūpinimą sprendimais, dėl kurių vėlesniam laikui bus atidėtas PVM suderinimas.

1.4.1 Atrodo, kad pasirinkta tinkama teisinė priemonė, nors būtų tikslinga priimti reglamentą.

1.5 Valstybės narės privalės stiprinti mokesčių administravimą. Pdaugės prašymų grąžinti mokesčių, kadangi pirkimo PVM nepadengs pardavimo PVM. Siekiant apsaugoti valstybes nares nuo neigiamų pasekmių, kurias galėtų sukelti atvirkštinis apmokestinimas, būtina užtikrinti griežtą sistemos kontrolę.

1.6 EESRK mano, kad labai svarbu į direktyvą įtraukti prekybą apyvartiniais taršos leidimais.

1.7 EESRK nepritaria pasiūlymui nustatyti tik dvi iš keturių direktyvoje apibrėžtas prekių kategorijas. Reikėtų, kad kiekviena valstybė narė nuspręstų, ar jos mokesčių administracija yra pajėgi užtikrinti sklandų visų prekių kategorijų atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo įvedimo valdymą. Toks apribojimas, atrodo, prieštarauja Direktyvos 2006/112 EB 395 straipsnio nuostatom.

1.8 EESRK ir toliau remia Komisijos iniciatyvas, kuriomis siekiama geriau suderinti apmokestinimo PVM sistemą, pageidautina įgyvendinant „platesnio masto“ struktūrines reformas, padėsiančias gerokai sumažinti galimybes sukčiauti mokesčių srityje.

2. Įžanga

2.1 Pastaraisiais metais kovos su mokestiniu sukčiavimu, visų pirma Bendrijos viduje, srityje nepasiekta didelės pažangos. Su mokestiniu sukčiavimu susiję bendri nuostoliai siekia 200–250 milijardų EUR. Ši suma sudaro 2 proc. ES BVP.

2.2 Sukčiavimas PVM srityje siekia apie 40 milijardų EUR, t.y. 10 proc. mokesčių pajamų.

2.3 Auganti prekyba paskatino vis dažnesnius taip vadinamo „karuselinio“ sukčiavimo atvejus. Atitinkamuose teisės aktuose numatytas laisvas tranzitu per ES teritoriją vežamų prekių judėjimas, tačiau PVM už valstybių narių vykdomus komercinius sandorius mokamas paskirties šalyje.

2.4 Į Bendrijos sandorius įtraukiant fiktyvų trečiąjį prekiautoją susidaro neteisėta trišalė sistema ir taip simuliuojamas pakartotinas prekės perdavimas. Pirkėjas turi teisę susigrąžinti PVM, kurio apmokestinamasis tarpininkas niekada nemokėjo, kuris išgijo nuo PVM neapmokestinamą prekę iš kitos valstybės narės tiekėjo. Tokiu būdu prekiautojas tarpininkas nebeegzistuoja.

2.5 Taikant atvirkštinio apmokestinimo sistemą, valstybėje narėje veikiantis tiekėjas pirkėjams nepriskaičiuotų jokie PVM, o pastarieji apmokestinamieji asmenys privalėtų jį sumokėti. Teoriškai, tokia procedūra būtų panaikinama bet kokia „karuselinio“ sukčiavimo galimybe.

2.6 Paskirties šalies principu grindžiamos sistemos, kurios sklandžiam veikimui užtikrinti būtina konsoliduota ir veiksminga valstybių narių keitimosi informacija sistema, prieštaravimai sudaro galimybes sukčiavimui, kuriam sunku užkirsti kelią. Bendrija galiausiai pasirinko kilmės šalies principą, kuris leidžia užtikrinti mokėjimų tarp valstybių narių subalansavimą persikrstant PVM. 2006 m. lapkričio 28 d. Direktyvos 2006/112/EB 402 straipsnyje nurodoma, kad valstybių narių tarpusavio prekyba apmokestinama kilmės valstybėje narėje.

2.7 Mokesčio persikirstymas yra reikalingas, kad būtų panaikintas eksporto mokesčio ir kilmės valstybėje jau sumokėto importo mokesčio išskaičiavimo poveikis mokesčių pajamoms.

2.8 Nuolatinės sistemos, kuri padėtų Bendrijoje žymiai sumažinti mokestinį sukčiavimą, taikymas turėtų būti grindžiamas integruota administracinio bendradarbiavimo sistema, kuri, nepaisant Komisijos pastangų, vis dar neveikia⁽¹⁾; be to, dėl didelių skirtumų tarp valstybių narių tikrinant ir renkant statistinius duomenis, susiduriama su sunkumais vykdant svarbius tarpuskaitos namų, kuriuos steigti Komisija reikalauja nuo 1987 m., steigimo darbus.

(1) COM(2009) 427 galutinis – 2009/0118 (CNS). Šiuo metu svarstoma ECO/265, pranešėjas Umberto Burani.

2.9 Esant tokioms, tiesą sakant, sudėtingoms aplinkybėms Komisija pateikia pasiūlymą priimti Tarybos direktyvą su tikslu nacionaliniuose teisės aktuose numatyti neprivalomą ir laikiną atvirkštinio apmokestinimo mechanizmą, taikomą tiekiant tam tikras prekes ir teikiant tam tikras paslaugas⁽²⁾.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 Nagrinėjamos iniciatyvos pagrindas – ekspertų grupės pasiūlymai dėl Kovos su sukčiavimu mokesčių srityje strategijos. Komisija pristatė komunikatą⁽³⁾, kuriame pateikti novatoriški kovos su sukčiavimu pasiūlymai, tarp kurių bendrosios atvirkštinio apmokestinimo sistemos nustatymas. Šiems pasiūlymams nepritarė Ekonomikos ir finansų taryba (ECOFIN).

3.2 Siekdamos užkirsti kelią vis dažnesniems „dingusio prekiautojo“ sukčiavimo Bendrijoje atvejams (angl. *Missing Trader Intra-Community fraud MTIC*) – kurie geriau žinomi kaip „karuselinis“ sukčiavimas, kadangi jo esmė – keletą kartų tarp valstybių narių ūkinės veiklos vykdytojams pristatyti tas pačias prekes – kai kurios valstybės narės paprašė Komisijos leisti taikyti PVM direktyvos 395 straipsnyje numatytą leidžiančią nukrypti nuostatą, kuri suteikia galimybę tiekiant tam tikras prekes ir teikiant tam tikras paslaugas laikinai taikyti atvirkštinio apmokestinimo mechanizmą.

3.2.1 Komisija nusprendė, kad PVM direktyvos dalinis pakeitimas numatant papildomą 199a straipsnį ir iki 2014 m. taikant leidžiančią nukrypti nuostatą yra tinkamesnė priemonė.

3.3 Prekių, kurioms laikinai gali būti taikomas atvirkštinio apmokestinimo mechanizmas, sąraše – plačiai naudojami elektroniniai prietaisai, pavyzdžiui, mobilieji telefonai ir integruotų grandynų prietaisai. Ši priemonė jau taikoma Jungtinėje Karalystėje, kuriai Taryba suteikė teisę taikyti nukrypti leidžiančią nuostatą.

3.3.1 Kvepalai ir taurieji metalai (kurie nėra kolekcionavimo objektai arba antikvariniai daiktai) papildo keturias direktyvoje numatytas prekių kategorijas. Paslaugų kategorijai priskirta prekyba taršos leidimais.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Komisija savo komunikate Tarybai ir Europos Parlamentui⁽⁴⁾ atkreipė dėmesį į, pirma, teoriškai galimą atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo teigiamą poveikį kovai su sukčiavimu, antra, į galimą naujų sukčiavimo atvejų riziką bei būtinybę stiprinti kontrolę ir visų pirma administracinį bendradarbiavimą.

(2) COM (2009) 511 galutinis.

(3) 2008 m. vasario 22 d. COM(2008) 109 galutinis ir 2008 vasario 22 d. SEC(2008) 249.

(4) Žr. ten pat.

4.2 Komisija dar kartą išreiškė abejonių dėl neprivalomo bendrojo atvirkštinio apmokestinimo įvedimo, kuris „labai paveiktų ES PVM sistemos nuoseklumą ir derinimą bei jos būsimos raidos galimybes“.

4.3 EESRK pritaria Komisijos išsakytiems nuogastavimams ir mano, kad būtina vengti bet kokių priemonių, kurios trukdytų ateityje siekti PVM suderinimo.

4.4 Jau 2008 m. Europos Parlamentas, ragindamas Tarybą įgyvendinti veiksmingesnes priemones kovojant su mokesčiniu sukčiavimu⁽⁵⁾, atkreipė dėmesį į su bendrojo atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo įvedimu susijusią galimą naujų sukčiavimo formų atsiradimo riziką, visų pirma mažmeninei prekybai ir su PVM mokėtojo kodais susijusį sukčiavimą. Šioje rezoliucijoje Europos Parlamentas teigė, kad geriausias sprendimas būtų užbaigti pereinamąjį laikotarpį ir pradėti taikyti apmokestinimą 15 proc. tarifu tiekimui Bendrijos viduje.

4.5 Visose savo anksčiau ar vėliau priimtose nuomonėse EESRK pabrėžė, kad būtina užbaigti pereinamąjį laikotarpį⁽⁶⁾ ir mano, kad būtų galima pritarti Parlamento pasiūlymui Bendrijos viduje tiekimui taikyti vienodą apmokestinimo tvarką. Pereinamuoju laikotarpiu taikoma sistema sudaro daug specialių režimų, skirtų: žemės ūkiui, mažoms įmonėms, kelionių agentūroms, leidybos įmonėms ir kt., kurioms taikomos išimtys, mokesčio grąžinimas, nukrypti leidžiančios nuostatos.

4.6 Kaip visada, Ekonomikos ir finansų taryba (ECOFIN) nepasiekė jokio sutarimo. EESRK dar kartą apgailestauja, kad dėl mokesčių srityje nepriimtų sprendimų žlugo jau kelintas bandymas pradėti derinimo procesą.

4.7 EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą, tačiau atkreipia dėmesį į tam tikrą nenuoseklumą užsibrėžtų tikslų atžvilgiu: taikant neprivalomą tvarką užkraunama papildoma administracinė našta atitinkamo sektoriaus ūkinės veiklos vykdytojams, todėl jie priversti vykdyti dvigubą apskaitą, kartu prisiimti didelę atsakomybę už apmokestinuosius asmenis ir patys nustatyti tinkamą apmokestinimo tvarką.

(5) 2008 m. rugsėjo 2 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl suderintos kovos su mokesčiniu sukčiavimu gerinimo strategijos (2008/2033(INI)), OL C 295 E, 2009 12 4, p. 13.

(6) EESRK nuomonė „PVM / Leidžiančios nukrypti priemonės“, OL C 32, 2004 2 5, p. 120.

EESRK nuomonė dėl kovos su mokesčiniu sukčiavimu, OL C 161, 2007 7 13, p. 8.

EESRK nuomonė dėl kitų nei standartiniai PVM tarifų, OL C 211, 2008 8 19, p. 67.

EESRK nuomonė dėl su importu susijusio mokesčių vengimo, OL C 277, 2009 11 17, p. 112.

EESRK nuomonė dėl kovos su sukčiavimu, OL C 100, 2009 4 30, p. 22.

EESRK nuomonė Pridėtinės vertės mokesčio taikymo supaprastinimas ir kelio užkirtimas mokesčio nuslėpimui ir vengimui, susijęs su Šeštąja PVM direktyva, OL C 65, 2006 3 17, p. 103.

4.8 Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra išreiškęs savo nuomonę dėl atvirkštinio apmokestinimo⁽⁷⁾. Teismo sprendime nagrinėjama mokesčių administratoriaus pateikta paraiška dėl mokėjimo, kurios motyvas – klaidingas atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo išaiškinimas. Siekiant išvengti bereikalingų ir daug kainuojančių bylinėjimosi procedūrų ir remiantis sukaupta patirtimi reikės atlikti nacionalinių teisės aktų patikrinimą; iš tiesų, nors jie ir grindžiami bendraisiais principais, visgi skiriasi, pavyzdžiui, prašymų grąžinti ir mokesčio mokėjimo terminai.

4.9 Šią sistemą taikysiančios valstybių narių institucijos privalės išnagrinėti labai daug PVM perviršio grąžinimo prašymų, kuriuos teiks apmokestinamieji asmenys, jau nebegalintys susigrąžinti pardavimo PVM.

4.10 Mokesčio mokėjimo našta perkeliama vis smulkesniems ūkinės veiklos vykdytojams, kurie gali pasirodyti esantys ne tokie patikimi, kaip dabartiniai PVM apmokestinami asmenys, pavyzdžiui, didelės ir vidutinės įmonės, kurių atsiskaitymai sudaro didžiąją dalį mokesčių pajamų. Naikinant mokėjimų suskaidymą, sistema kelia didesnę pavojų prarasti mokesčių pajamas.

4.11 Atlikus visapusišką analizę paaiškėja, kad siekiant apsaugoti valstybes nares nuo neigiamų pasekmių, kurias galėtų sukelti atvirkštinis apmokestinimas, būtina užtikrinti griežtą sistemos kontrolę. Be to, svarbu, kad kontrolės užtikrinimo procesas būtų vykdomas kartu stiprinant administracinę bendradarbiavimą ir administravimo institucijoms naudojant standartizuotas telematines keitimosi informacija sistemas.

5. Specialiosios pastabos

5.1 EESRK nepritaria Komisijos sprendimui neatlikti poveikio vertinimo. Ankstesnės konsultacijos (2007 m. rugpjūčio 13 d.) dėl galimo neprivalomo atvirkštinio apmokestinimo PVM mechanizmo įvedimo ir poveikio įmonėms laikytos išsamiais (nors jų dokumentas neskelbtas Komisijos tinklalapyje), tačiau jų metu neatsižvelgta į galimas pasiūlymo priimti direktyvą pasekmes, kurias tektų patirti ūkinės veiklos vykdytojams ir valdymo institucijoms.

5.2 Labai diskutuotina, ar susijusios valstybės narės imsis vykdyti poveikio vertimą, turint omenyje neprivalomą tokio reikalavimo pobūdį. EESRK jau daug kartų pabrėžė, kad būtina labai didelį dėmesį skirti rimtai ir išsamiai Europos teisės aktų poveikio analizei.

5.3 Pasiūlymo teisinis pagrindas, atrodo, tinkamas ir suderintas. Vis dėlto EESRK mano, kad direktyvos priemonė gali gerokai padidinti mokesčių sistemų skirtumus, todėl reglamentą būtų tinkamesnė priemonė.

(7) Sujungtos bylos C 95/07 ir C 96/07, 2008 m. gegužės 8 d.

5.4 EESRK visiškai pritaria pasiūlymui įtraukti sandorius, atliekamus taikant Bendrijos šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą, kurie 2008 m. duomenimis sudaro 73 proc. pasaulio taršos leidimų rinkos. Kadangi prekyba leidimais tarp apmokestinamųjų asmenų yra laikoma paslaugos teikimu, tai turi būti apmokestinama šalyje, kurioje įsikūrusi leidimus išsigyjanti įmonė. EESRK tik apgailestauja, kad šiems sandoriams atvirkštinis apmokestinimo mechanizmas netaikomas privaloma tvarka.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

5.5 EESRK laikosi nuomonės, kad keturių prekių kategorijų apribojimas iki dviejų yra nepakankamai pagrįstas. Būtų daug geriau, jei kiekviena valstybė narė galėtų laisvai priimti sprendimą šiuo klausimu. Direktyvos 2006/112 EB 395 straipsnyje, pritarus Tarybai, tokia galimybė valstybėms narėms jau yra numatyta. Dabartinė 199a straipsnio nuostatos redakcija galėtų prieštarauti pirmiau minėtam straipsniui.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl žemės ūkio produktų kokybės politikos

COM(2009) 234 galutinis

(2010/C 339/10)

Pranešėjas **József KAPUVÁRI**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. gegužės 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl žemės ūkio produktų kokybės politikos

COM(2009) 234 galutinis.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. gruodžio 9 d. priėmė savo nuomonę.

459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (sausio 20 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 145 nariams balsavus už ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Sertifikavimo sistemų yra daug ir jų daugėja, tačiau tai nepadeda Europos Sąjungos kokybės politikai pasiekti savo tikslų. Turėtų būti siekiama ne tik suderinti ir supaprastinti esamas sistemas, bet ir sumažinti jų skaičių. EESRK siūlo nustatyti sistemą, kuriai būtų teikiama pirmenybė Bendrijos lygiu. Komisija turėtų pasirinkti šiam tikslui tinkamiausią sistemą.

1.2 Europos Sąjungos kokybės politika yra pagrindinė sudedamoji dalis, apimanti kitas itin sudėtingos sistemos dalis. Kadangi kokybės politika susijusi su visais kitais bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) komponentais, priemonėmis ir tikslais, turi būti atsižvelgiama ir į šiuos aspektus. Tačiau trys pagrindiniai klausimai (informavimas, darna ir supaprastinimas), kuriuos reikia spręsti vystant kokybės politiką, tik siaurąja prasme atspindi šį požiūrį. EESRK rekomenduoja Komisijai laikytis savo idėjų dėl ilgalaikės ES žemės ūkio maisto produktų sektoriaus strategijos ir politikos ir stengtis išnaudoti kokybės politikos potencialą. Iš tiesų, kokybės politika yra priemonė, kurią būtų galima naudoti veiksmingiau naujų pajamų šaltinių kūrimui ir naujų būdų ūkininkams tapti konkurencingesniais paieškoms. Kartu tai sritis, teikianti daugybę galimybių vystyti vidaus bendradarbiavimą žemės ūkio maisto produktų grandinėje. Tokio bendradarbiavimo poreikis yra didelis, kadangi maisto produktų gamybos grandinėje pajamos pasiskirsto netolygiai, vis dažniau strateginiai partneriai laiko vienas kitą varžovais. Tai visų pirma pasakytina apie šalis ir sektorius, kuriuose perdirbimas nėra gamintojų rankose.

1.3 2008 m. rugsėjo 18 d. EESRK priėmė nuomonę dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl

informacijos apie maistą teikimo vartotojams ⁽¹⁾. Šioje nuomonėje, be kita ko, EESRK pabrėžė pageidavimą, kad taip pat būtų privaloma nurodyti maisto produktų, pirminio perdirbimo produktų ir, įvertinus kiekvieną atvejį atskirai, antrinio perdirbimo produktų ir pagrindinių jų gamyboje naudojamų sudedamųjų dalių kilmę.

1.4 Kuo daugiau vartotojų sąmoningai pasirinks ES produktus ilgą laiką, tuo lengviau bus numatyti Europos žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų sektorių ateitį. Atsižvelgiant į rinkos atvėrimo procesą, susijusį su Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) derybomis, šis aspektas yra vienas svarbiausių, o galbūt net pats svarbiausias veiksnys ES žemės ūkio sektoriui. Tai reikia turėti omenyje koreguojant žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų sektorių produktų kokybės politiką.

1.5 Šiomis aplinkybėmis labai svarbu išsiaiškinti, kas vartotojams yra gera „europinė kokybė“. Todėl būtų naudinga naudojant profesionaliai parengtą klausimyną atlikti apklausą, kurią būtų galima pasitelkti pagrindinių bendrųjų principų nustatymui.

1.6 EESRK mano, kad „europinę kokybę“ iš esmės lemia Europos žemės ūkio modelis. Europos žemės ūkio modelis atspindi strategiją, kuri susijusi su pamatiniais visai visuomenei svarbiais klausimais. EESRK pritaria tam, kad toks europinis žemės ūkio modelis būtų išsaugotas. Komitetas reikalauja atitinkamos BŽŪP reformos, kad mūsų žemės ūkiui būtų sudarytos vienodos sąlygos.

⁽¹⁾ OL C 77, 2009 3 31, p. 81.

2. Bendrosios pastabos

2.1 ES žemės ūkio produktų kokybės politika turi ne tik padėti pasiekti BŽŪP tikslus, bet ir atlikti didelį vaidmenį palaikant tvarų Europos žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų pramonės vystymąsi ir nustatant sąlygas „europinės kokybės“ maisto produktams. Kad tai įvyktų, nepakanka vien tik informuoti apie tokią „europinę kokybę“ vidaus rinkoje – reikia ją propaguoti ir išorės rinkose, nes tik taip išlaikysime ir vystysime Europos žemės ūkio ir maisto perdirbimo sektorius.

2.2 Be to, reikės kur kas daugiau nei vien pateikti vartotojams tikslią informaciją apie produktų savybes, susijusias su gamybos procesais. Kuo daugiau vartotojų sąmoningai pasirinks ES produktus ilgą laiką, tuo lengviau bus numatyti Europos žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų sektorių ateitį. Atsižvelgiant į rinkos atvėrimo procesą, susijusį su PPO derybomis, šis aspektas yra vienas svarbiausių, o galbūt net pats svarbiausias veiksnys ES žemės ūkio sektoriui. Tai reikia turėti omenyje koreguojant žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktų sektorių produktų kokybės politiką. Reikėtų sustiprinti su Europos žemės ūkio modeliu susijusių vertybių apsaugą už ES ribų.

2.3 Šiomis aplinkybėmis labai svarbu išsiaiškinti, kas vartotojams yra gera „europinė kokybė“. Todėl būtų naudinga naudojant profesionaliai parengtą klausimyną atlikti apklausą, kurią būtų galima pasitelkti bendrųjų principų nustatymui.

2.4 Kaip jau minėta, šiomis aplinkybėmis labai svarbu išsiaiškinti, kas vartotojams yra gera „europinė kokybė“. Savybės, kurios negali būti išreikštos skaičiais, taip pat gali būti prilygintos kitoms maisto produktų savybėms ir naudojamos kokybės politikoje. EESRK „europinę kokybę“ supranta plačiau. Tai – ekologiška gamyba laikantis gyvūnų gerovės taisyklių, tvarių gamybos metodų ir išsaugant kaimo vietas.

2.5 Svarbus ES principas – pirmenybė ES pagamintiems aukštos kokybės maisto produktams, tačiau pastaruoju metu šis principas buvo šiek tiek primirštas. Pozityvus skatinimas rinktis ES pagamintus žemės ūkio ir žemės ūkio maisto produktus yra itin svarbus, kadangi tai – strateginiai produktai, kurie, jeigu išlaikomos ir gerinamos gamybos sąlygos, kelia vartotojų pasitikėjimą ir yra jų gerovės pagrindas. Kadangi pajamos maisto produktų gamybos grandinėje pasiskirsto netolygiai, krenta pelningumas ir kyla grėsmė maisto kokybei ir maistinei vertei, šis klausimas ypač aktualus. Ši tema yra daugelio ES įstaigų darbotvarkėse, ji yra glaudžiai susijusi su kokybės politika, tiksliau sakant, šios politikos kompleksišku (2).

(2) Mes remiamės 2009 m. spalio 28 d. Komisijos komunikatu Tarybai, Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmingesnė Europos maisto produktų tiekimo grandinė“, COM(2009) 591.

3. Konkrečios pastabos

3.1 Šiuo metu taikomos žemės ūkio produktų kokybės užtikrinimo priemonės

3.1.1 Kaip aiškina komunikate, vienas iš svarbiausių žemės ūkio produktų kokybės politikos tikslų yra informuoti vartotojus apie produkto savybes. Mūsų nuomone, Europos vartotojai mano, kad ES valstybėse narėse pagaminti maisto produktai atitinka pagrindinius reikalavimus, bet jie iš tiesų nežino apie kitas vertingas šių maisto produktų savybes. Kaip nurodoma komunikate, tokia situacija susidarė dėl to, kad kokybės politika buvo vystoma palaipsniui ir atskiruose sektoriuose, tai buvo daroma ilgą laiką ir skirtingu mastu. Apie kai kurias priemones visuoameni nebuvo pakankamai veiksmingai arba veikiau pakankamai skaidriai informuojama.

3.1.2 EESRK pritaria pastangoms sukurti vieną bendrą įvairių priemonių sistemą ir parengti visapusišką politiką šiuo klausimu ir šias pastangas remia. Reikia ne tik didesnio veiksmingumo – ES vartotojai taip pat turi neprieštarauti taip pagamintų produktų kainoms, suprasti, kad jos yra sąžiningos ir teikti pirmenybę šiems produktams.

3.2 Politikos vystymas

3.2.1 EESRK palankiai vertina tai, kad Komisijos konsultacijos dėl kokybės politikos buvo plataus masto ir nustatant strategines tolesnio vystymosi gaires buvo sudarytos sąlygos dalyvauti visiems suinteresuotiesiems subjektams.

3.2.2 Komitetas pritaria trims pagrindiniams strateginiams prioritetams: informavimui, darnai ir supaprastinimui. Politiką reikia vystyti prisidedant prie supaprastinimo ir didinant skaidrumą, bet kartu nemažiau svarbu užtikrinti, kad visi maisto gamybos grandinės suinteresuotieji subjektai ir visų pirma vartotojai gautų reikalingą informaciją.

3.2.3 Formuojant šios srities politiką svarbu stengtis sumažinti išlaidas, susijusias su kokybės politika, ir išlaikyti pagrįstą iš to išplaukiančių sąnaudų lygį gamintojams ir perdirbėjams.

3.2.4 2008 m. rugsėjo 18 d. EESRK priėmė nuomonę dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams (3). Šioje nuomonėje, be kita ko, EESRK pabrėžė pageidavimą, kad taip pat būtų privaloma nurodyti maisto produktų, pirminio perdirbimo produktų ir, įvertinus kiekvieną atvejį atskirai, antrinio perdirbimo produktų ir pagrindinių jų gamyboje naudojamų sudedamųjų dalių kilmę.

Kita vertus, EESRK mano, kad kilmės ženklavimas neturėtų sudaryti papildomų išlaidų maisto grandinėje, turėtų suteikti konkurencinį pranašumą gamintojams ir atitikti įgyvendinamumo reikalavimus. Galima diskutuoti, ar dabartinis privalomas kilmės žymėjimas, pavyzdžiui, šviežios jautienos, teikia papildomą naudą vartotojams.

(3) OL C 77, 2009 3 31, p. 81.

3.3 ES žemės ūkio produktų kokybės užtikrinimo priemonės

3.3.1 ES ūkininkavimo reikalavimai

3.3.1.1 Žiūrint į žemės ūkio produktų kokybės politikos perspektyvą, svarbi priemonė yra gamybai taikoma reikalavimų sistema. Vienas sistemos bruožų – reikalavimų sudėtingumas. Dėl to ir dėl bendros informacijos apie tokius reikalavimus trūkumo negalima tikėtis, kad vartotojai tiksliai žinotų šiuos reikalavimus. Be to, maisto produktai, pagaminti laikantis gamybos reikalavimų, dažniausiai yra žaliavos, daugelis kurių tiesiogiai nepasiekia vartotojų.

Galiausiai, visi ūkininkai turi laikytis ES gamybos reikalavimų. Tai jų produktus skiria nuo daugumos importuotų produktų. Patikrinama tai, kas būtina ekologiniu ir socialiniu požiūriu (tai – būtina tiesioginių subsidijų, vadinamojo kompleksinio paramos susiejimo, sąlyga); tačiau tai yra vartotojams mažiau svarbi informacija. Gamybos reikalavimų sistema yra svarbi, ir, kad būtų užtikrinta aukšta maisto produktų kokybė, turime siekti, kad tų reikalavimų būtų laikomasi. Bet ši sistema nelaikytina vartotojų informavimo priemone.

3.3.1.2 EESRK sutinka, kad įprastomis sąlygomis ES teritorijoje pagaminti produktai atitinka pagrindinius reikalavimus, todėl to nereikia konkrečiai paminėti. Šiuo tikslu buvo sukurtos reikiamos kontrolės sistemos, kurios gerai veikia. Būtų gerai priminti ES vartotojams, kad tai yra įprasta situacija.

3.3.2 Prekybos standartai

3.3.2.1 Prekybos standartai priskirtini techniniams klausimams, dėl kurių EESRK neturi daug pastabų, o turėtas pastabas pateikė nuomonėje, kuri plačiau nagrinėjama toliau pateikiamoje dalyje. Visi susiję subjektai turėjo galimybę pareikšti savo nuomonę per plataus masto konsultacijas.

Tačiau Komitetas norėtų pabrėžti, kad „ES reikalavimų atitikties“ etiketė, paminėta pirmesniame skyriuje, nėra tinkama vartotojų informavimo priemonė: šis ženklas būtų beveik ant kiekvieno produkto, todėl jis nesuteiktų vartotojams pakankamai informacijos renkant produktus. Kita vertus, ūkininkavimo vietos ar kilmės nuoroda, suteikia konkrečią informaciją apie produktą ir gali lemti pirkėjų apsisprendimą. Kalbant apie perdirbtus produktus, vartotojams svarbi informacija apie ūkininkavimo vietą, kurioje pagamintas pagrindinis žemės ūkio produktas, kadangi ši informacija parodo papildomą gamybos ES naudą. Nepaisant ekonomikos krizės šie produktai užsitikrino savo pozicijas rinkoje tiek apimties, tiek kainų požiūriu.

3.3.2.2 EESRK remia šiame komunikato skyriuje nurodytų reglamentavimo planų įgyvendinimą. Bet kokia informacija ar standartas turi atspindėti realybę ir kelti vartotojų pasitikėjimą produktais.

3.3.3 Geografinės nuorodos

3.3.3.1 2008 m. EESRK nagrinėjo šiuo klausimus nuomonėje savo iniciatyva dėl geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų (*). Komitetas vis dar laikosi šioje nuomonėje išdėstytos pozicijos ir mano, ji turėtų būti laikoma šios nuomonės priedu.

3.3.3.2 Geografinių nuorodų sistemos įvedimas buvo sėkminga iniciatyva, naudinga tiek vartotojams, tiek gamintojams ir perdirbėjams. Todėl Komitetas mano, kad trys geografinių nuorodų registravimo sistemos (vynų, alkoholinių gėrimų ir žemės ūkio produktų ir maisto produktų) turėtų būti paliktos tokios, kokios jos yra dabar, taip pat kaip ir dvi taikomos priemonės – saugoma kilmės vietos nuoroda (SKVN) ir saugoma geografinė nuoroda (SGN).

3.3.3.3 Komitetas visų pirma pritaria tam, kad įmonėms, turinčioms teisę gaminti produktus su geografine nuoroda, būtų taip pat suteikti įgaliojimai atlikti patikrinimus. Taigi, neapsiribodami vien tik pareikštais tikslais, galėtume pasiekti aukštesnį bendradarbiavimo lygį ir prisidėti prie veiksmingesnės gamybos ir prekybos. Dėl to kai kurios įmonės, neatitinkančios šių teisės aktų, negalėtų imtis gamybos. EESRK mano, kad ES teisės aktai turėtų būti iš dalies pakeisti taip, kad valstybės narės, paskyrusios ar pripažinusios geografinių nuorodų valdymo, saugojimo ir (arba) propagavimo organizacijas, leistų toms organizacijoms remiantis sąžiningais ir nediskriminuojančiais principais pritaikyti gamybos potencialą prie rinkos reikalavimų. Taip būtų galima geriau paskirstyti papildomą vertę maisto tiekimo grandinėje.

3.3.3.4 Mūsų geografinių nuorodų apsauga tarptautiniu lygiu – labai problemiškas klausimas. Todėl labai svarbu, kad Europos žemės ūkis pasinaudotų parama, teikiama Europos Komisijos, kuri yra įtakinga tarptautinių prekybos derybų dalyvė.

3.3.4 Tradiciniai gaminiai

3.3.4.1 Komitetas mano, kad idėjos, kaip kurti tradicinių gaminių sistemą, nebuvo pakankamai apgalvotos. Tokia sistema turėtų būti išlaikyta, kadangi ji yra Europos žemės ūkio maisto produktų paveldo apsaugos priemonė.

3.3.4.2 Vis tik Komitetas mano, kad svarbu ir būtina tiksliau apibrėžti tradicinių gaminių kategoriją. Maisto produktai kaip tradiciniai gaminiai yra gaminiai, pagaminti iš tradicinių žaliavų gamybos procese naudojant tradicines technologijas ir tradicines sudedamąsias dalis. Palyginti su įprastais produktais, kokybės skirtumas yra susijęs su konkrečiu gamybos metodu (vietinė praktinė patirtis). Vietinio pobūdžio produktų atveju, sunku minėtus veiksnius atskirti nuo vietos aplinkos, todėl būtų tiksliau tokius produktus vadinti „tradiciniais ir vietos gaminiiais“.

(*) OL C 204, 2008 8 9, p. 57.

3.3.4.3 Šis terminas išreiškia gamybos praktinių žinių, grindžiamų per ilgesnį laikotarpį sukaupptomis (iš kartos į kartą) vietos bendruomenių žiniomis ir praktika (vietinis pobūdis), perdavimą. Todėl tradicinių ir vietos gaminių kokybė turi du metmenis: laiko (istorinį) ir erdvės (nuoroda į geografinę vietą). Be to, tradicija taip pat reiškia kultūrą, kuri yra susijusi su vietos bendruomenių gyvenimu, todėl kultūra yra trečiasis tradicinių ir vietos gaminių kokybės matmuo. Pirmiau minėtoje EESRK nuomonėje šis klausimas išsamiai aptariamas ir pabrėžiama, kad kokybės politika ir kaimo plėtra, antrasis BŽŪP ramstis, yra glaudžiai susiję tarpusavyje.

3.3.5 Ekologinis ūkininkavimas

3.3.5.1 Vieno bendro ekologinių produktų logotipo sukūrimas Europos lygiu leistų ekologiškai ūkininkaujantiems ūkininkams atsisakyti dalyvavimo skirtingose sistemose procedūrų, su kuriomis susijusios išlaidos turi poveikį šių konkrečių produktų kainoms. Tai taip pat padėtų vartotojams lengviau pasirinkti šiuos produktus.

3.3.5.2 EESRK remia tam pasiekti įdėtas pastangas, apie kurias kalbama Komisijos komunikate.

4. ES kokybės politikos gairių rengimas

4.1 Naujų ES sistemų derinimas

4.1.1 Gamybos metodai, kurie teikia didesnę papildomą naudą ir galimybių pakelti „Europos kokybę“, suteikia pagrindą ES kurti tinkamą ženklavimo sistemą. Todėl mes pritariame visoms tokioms iniciatyvoms.

4.2 Privatorių ir nacionalinių maisto kokybės sertifikavimo sistemų gairės

4.2.1 Tokių ES taikomų sistemų atžvilgiu galima pateikti tik gaires.

4.2.2 Privatorių maisto kokybės sertifikavimo sistemų įvedimas jokia būdu neturi didinti gamybos sąnaudų ir (arba) mokesčių. Vis dėlto, EESRK pirmenybę teikia valstybinių struktūrų įgyvendinamai sertifikavimo sistemai taikant europines taisykles ir rodiklius arba bet kuriuo atveju bendradarbiaujant viešajam ir privačiam sektoriui.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Direktyva 2004/67/EB

COM(2009) 363 galutinis – 2009/0108 (COD)

(2010/C 339/11)

Pranešėjas **Sergio Ernesto SANTILLÁN CABEZA**

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2009 m. rugsėjo 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Direktyva 2004/67/EB

COM(2009) 363 galutinis.

2009 m. rugsėjo 29 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras pavedė Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d (sausio 20 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Sergio Ernesto Santillán Cabeza ir priėmė šią nuomonę 173 nariams balsavus už ir 4 – prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Šiuo metu galiojančių teisės aktų pakeitimas siekiant užtikrinti gamtinių dujų tiekimo saugumą yra viena iš skubių priemonių, priimtų reaguojant į rimtus tiekimo sutrikimų padarinius.

1.2 EESRK pritaria pasiūlymui priimti reglamentą, kad būtų užtikrintas gamtinių dujų tiekimas ES.

1.3 Pasirinkta teisinė priemonė, kuri pakeis Direktyvą 2004/67/EB dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių⁽¹⁾, yra tinkama, kadangi bus užtikrintas spartesnis ir vienosdesnis taikymas. Kadangi problema yra rimta ir ją reikia skubiai spręsti, atsakingi pareigūnai turi nedelsdami imtis veiksmų, kad būtų įgyvendintos priemonės, kurios leistų išvengti tiekimo sutrikimų.

1.4 EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme konkrečiai nurodoma, kokių veiksmų privalo imtis atsakingos valdžios institucijos (infrastruktūra, prevencinės priemonės ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planai) 2004 m. direktyvos suteiktai veiksmų laisvei sumažinti.

1.5 Kadangi Komisijos pasiūlyme kompetencija nepakankamai tiksliai apibrėžta, Komitetas siūlo aiškiai atskirti valdžios institucijų (Komisijos ir nacionalinių kompetentingų institucijų) kompetenciją ir įmonių bei privačių subjektų kompetenciją.

1.6 EESRK atkreipia dėmesį, kad reglamento projekte nepakankamai dėmesio skiriama vartotojų teisėms, ypač kai jų kuriems aspektams, pavyzdžiui, priemonių taikymo išlaidų poveikiui tarifams, „namų ūkių“ ir „saugomų vartotojų“ sąvokų aiškesniam apibrėžimui, teisei gauti informaciją susidarius ekstremaliajai situacijai ir pan.

1.7 Kaip nurodyta 5 punkto trečioje dalyje, reikia įvesti nuobaudas valstybėms narėms, kurios nesilaiko su tiekimo saugumu susijusių įsipareigojimų.

1.8 EESRK rekomenduoja numatyti konkrečią buitinių ir nedidelių dujų vartotojų apsaugą susidarius ekstremaliosioms situacijoms.

1.9 EESRK laikosi nuomonės, kad visi be išimties paslaugų teikėjai pagal savo galimybes privalo prisiimti vienodą atsakomybę už tiekimą.

1.10 Alternatyvių dujotiekių projektai („Nord Stresam“ ar „Nabucco“) taps tvariais vidutinės trukmės ir ilgalaikiais sprendimais. Kol bus visiškai įdiegtos pasiūlyme priimti reglamentą numatytos priemonės, reikia imtis prevencinių priemonių, kad nepasikartotų 2009 m. sausio mėn. įvykusi krizė.

1.11 EESRK pabrėžia, kad svarbu kuo greičiau pradėti trečiame energetikos pakete numatytų priemonių įgyvendinimą, įskaitant nacionalinių energetikos veiksmų planų energijos nepritekliaus problemoms spręsti sudarymą, siekiant užtikrinti reguliavimo institucijų nepriklausomybę ir pažeidžiamų vartotojų apsaugą.

1.12 EESRK atkreipia dėmesį, kad tikslinga inicijuoti diskusijas energijos rinkos liberalizavimo klausimu – jis iki šiol buvo sprendžiamas įgyvendinant pagrindinę ES politiką, – kadangi nepavyko pasiekti užsibrėžto tiekimo šaltinių įvairinimo ir tiekimo saugumo užtikrinimo tikslo. Be to, dėl liberalizavimo prarasta daug kvalifikuoto darbo vietų.

1.13 Svarbu pabrėžti, kad pasiūlymo priimti reglamentą ir kitų priimtų priemonių veiksmingumą iš esmės lems ES valstybių narių solidarumas ir noras bendradarbiauti.

(¹) OL L 127, 2004 4 29, p. 92.

1.14 Taip pat svarbu stiprinti Komisijos galias koordinuoti priemones susidarius ekstremaliosioms situacijoms, kad būtų išvengta vienašalių sprendimų, galinčių susilpninti ES poziciją trečiųjų šalių atžvilgiu.

2. Pasiūlymo priimti reglamentą pagrindas

2.1 Dujos sudaro ketvirtadalį visos ES sunaudojamos energijos, o 58 proc. jų yra importuojama. 42 proc. dujų importuojama iš Rusijos. Maždaug 80 proc. į Europą iš Rusijos importuojamų dujų tiekama per Ukrainą (300–350 mln. kubinių metrų per dieną). Aštuoniose naujose ES valstybėse narėse iš Rytų Europos importas iš Rusijos vidutiniškai sudaro 77 proc. (Komisijos tarnybų darbo dokumentas SEC(2009) 977 galutinis). Dėl stiprios priklausomybės nuo išorinių tiekimo šaltinių dujų tiekimo saugumas jau ne vienerius metus ES kelia susirūpinimą, todėl 2004 m. buvo priimta direktyva ⁽²⁾. 2006 m. dėl *Gazprom* (Rusija) ir *Naftogaz* (Ukraina) konflikto tiekimas buvo trumpam nutrauktas.

2.2 2008 m. lapkričio 13 d. Komisija paskelbė komunikatą COM(2008) 769 dėl 2004 m. direktyvos įgyvendinimo, kuriame nurodė, kad būtini pakeitimai.

2.3 2009 m. sausio 1 d., viduryje žiemos, *Gazprom* dar kartą nutraukė dujų tiekimą per Ukrainą ir aštuoniolika ES valstybių pateko į sunkią padėtį. Nors iš esmės tai buvo komercinis ginčas dėl dujų kainos, atsižvelgiant į jo padarinius ir į tai, kad jis palietė daugelį ES valstybių narių, Europos Komisijai teko imtis aktyvių veiksmų. Konfliktas buvo išspręstas 2009 m. sausio 19 d. pasirašius įmonių susitarimą, tačiau jo trukmė, rimti padariniai ir didelė ES priklausomybė nuo iš Rusijos tiekiamų dujų sukėlė susirūpinimą.

2.4 Po aukščiausiojo lygio susitikimo „dėl dujų“ („Gamtinės dujos Europai. Tiekimo patikimumas ir partnerystė“, 2009 m. balandžio mėn., Sofija), kuriame dalyvavo Kaspijos jūros, Centrinės Azijos, Juodosios jūros, Balkanų regiono valstybių, JAV, Rusijos ir ES atstovai, šioje nuomonėje aptariamam pasiūlymui priimti reglamentą siekiama išspręsti išaiškėjusias problemas, pavyzdžiui, valstybių narių tarpusavio koordinavimo trūkumo arba nepakankamo skirtingiems atsakingiems subjektams tenkančių įpareigojimų apibrėžimo. Taigi, buvo priimtas teisingas sprendimas visiškai pakeisti 2004 m. direktyvą, o ne atlikti dalinius jos pakeitimus.

3. Svarbiausios reglamento nuostatos

3.1 Tiekimo saugumo užtikrinimo atsakomybė

3.1.1 Už dujų tiekimo saugumo užtikrinimą pagal savo atitinkamas atsakomybės sritis atsako gamtinių dujų įmonės, valstybių narių paskirtos kompetentingos institucijos, pramoniniai dujų vartotojai ir Komisija (3 straipsnio 1 dalis). Tam būtinas itin glaudus visų jų bendradarbiavimas.

3.1.2 Per 12 mėnesių nuo įsigaliojimo dienos kiekvienos valstybės narės kompetentinga institucija, pasikonsultavusi su suinteresuotomis šalimis ir pasikeitusi informacija su kitomis nacionalinėmis valdžios institucijomis ir Komisija, parengia prevencinių veiksmų planą ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planą. Komisija, pasikonsultavusi su Europos dujų perdavimo sistemos operatorių tinklu (ENTSO-G) ir Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (ACER), gali rekomenduoti parengti bendrą regioninio lygmens planą.

3.1.3 Tiekimo saugumo užtikrinimo priemonės yra aiškiai apibrėžtos, skaidrios, proporcingos, nediskriminacinės, patikrinamos, nederamai neiškreipia konkurencijos ir netrikdo vidaus rinkos veikimo (3 straipsnio 5 dalis).

3.2 Prevencinių veiksmų planas

3.2.1 Prevencinių veiksmų plane turi būti numatyta: su infrastruktūra susijusios priemonės, rizikos vertinimas, priemonės nustatytų rūšių rizikai mažinti ir informacija apie atitinkamus su viešąja paslauga susijusius išpareigojimus. Planas atnaujinamas kas dvejus metus (5 straipsnis).

3.2.2 Tiekimo infrastruktūra. Turi būti užtikrinta, kad sutrikus didžiausios dujų tiekimo infrastruktūros veikimui, likusi infrastruktūra būtų pajėgi tiekti tokį dujų kiekį, kokio reikia, kad būtų patenkintas visas apskaičiuoto rodiklio teritorijos dujų poreikis per šešiasdešimties dienų išskirtinai didelio dujų poreikio laikotarpį šalčiausiu pastarųjų metų statistiniais skaičiavimais metu (6 straipsnio 1 dalis). N-1 rodiklis apibūdina dujų infrastruktūros pajėgumą tiekti dujas didžiausiam dujų poreikiui apskaičiuoto rodiklio teritorijoje patenkinti, kai sutrinka didžiausios infrastruktūros veikimas (žr. pasiūlymo I priedą).

3.2.3 Tiekimo užtikrinimo priemonės. Kompetentinga institucija privalo užtikrinti tiekimą valstybės narės saugomiems vartotojams (namų ūkiams, mokykloms, ligoninėms ir pan.) stengdamasi išvengti diskriminavimo ir pernelyg didelės naštos naujiems rinkos dalyviams ir mažoms įmonėms (7 straipsnis).

3.2.4 Rizikos įvertinimas. Institucijos privalo vertinti riziką remdamosi tam tikrais kriterijais (8 straipsnis).

3.3 Ekstremaliųjų situacijų valdymo planas ir krizės lygmenys

3.3.1 Pasiūlyme išsamiai pristatomas plano turinys (jame be kitų aspektų apibrėžiamos visų atsakingų subjektų užduotys, procedūros, kurių reikia laikytis kilus krizei, valstybių bendradarbiavimo mechanizmai ir kt.). Planas grindžiamas krizės lygmenis, kurie nustatomi atsižvelgiant į grėsmės mastą. Yra trys lygmenys: išankstinio išpėjimo, pavojaus ir ekstremalusis (9 straipsnio 1 ir 2 dalys).

3.3.2 Komisijai yra suteikti platūs įgaliojimai, kadangi ji gali patikrinti, „ar ekstremalioji situacija paskelbta pagrįstai ir ar dėl gamtinių dujų įmonėms ir vidaus rinkos veikimui nesudaroma pernelyg didelė našta“. Be to, ji gali paprašyti kompetentingos institucijos pataisyti priemonę ar ją atšaukti, kai priemonė sudaro pernelyg didelę našta ar nėra pagrįsta (9 straipsnio 6 dalis).

⁽²⁾ OL L 127, 2004 4 29, p. 92.

3.3.3 Komisija apie Bendrijos masto ekstremaliąją situaciją gali paskelbti (be kitų galimybių) vienos kompetentingos institucijos prašymu nurodydama geografinę priemonės taikymo sritį. Pagrindinė Komisijos užduotis – koordinuoti kompetentingų institucijų veiksmus talkininkaujant Dujų tiekimo koordinavimo grupei (10 straipsnio 1 dalis).

3.4 Dujų tiekimo koordinavimo grupė

3.4.1 Dujų tiekimo koordinavimo grupė įkurta 2004 m. direktyva ir susideda iš kompetentingų institucijų, ACER, ENTSO-G, „šiam sektoriui atstovaujančių įstaigų ir atitinkamų vartotojų“ atstovų. Komisija priima sprendimą dėl Dujų tiekimo koordinavimo grupės sudėties ir jai pirmininkauja (11 straipsnis).

3.4.2 Dujų tiekimo koordinavimo grupės užduotis – talkininkauti Komisijai įgyvendinant reglamente numatytas priemones.

3.5 Keitimasis informacija

3.5.1 Susidarius nacionalinei ekstremaliajai situacijai, kompetentingai institucijai kasdien teikiama informacija apie valandinį dujų srautą visuose tarpvalstybiniuose dujų įleidimo ir išleidimo taškuose, o susidarius Bendrijos masto ekstremaliajai situacijai, Komisija turi teisę prašyti kompetentingos institucijos pateikti su įvairiais aspektais susijusią informaciją (taip pat ir šios institucijos sukauptą informaciją) (12 straipsnio 1–5 dalys).

3.5.2 Komisiją taip pat reikia informuoti apie su trečiosiomis šalimis sudarytus tarpvyriausybinius susitarimus ir komercines sutartis (12 straipsnio 6 dalis). Be to, numatyta skelbti metines ataskaitas (13 straipsnis).

4. Bendrosios pastabos

4.1 2004 m. direktyvos pakeitimas yra viena iš priemonių, kurių imtasi siekiant užtikrinti tiekimo saugumą. Taip pat reikia paminėti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančią Direktyvą 2003/55/EB, ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 713/2009, įsteigiantį Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą ir trečiąjį energijos vidaus rinkai skirtą teisės aktų paketą⁽³⁾. Labai svarbu šias priemones tiksliai ir griežtai vykdyti.

4.2 EESRK palankiai vertina pasiūlymą priimti reglamentą, kuris, atsižvelgiant į išvardytus faktus, yra būtinas. Kalbant apie teisinės priemones, Komitetas mano, kad reglamentas yra tinkama teisinė priemonė, kadangi juo numatytos priemonės greitai įsigalioja ir jis taikomas vienodai.

4.3 EESRK pritaria, kad pasiūlymu būtų iš esmės sustiprintas ekstremaliųjų situacijų valdymo koordinavimas ir apribota dabartinė veiksmų laisvė. Teigiama yra tai, kad šiuo pasiūlymu Komisijai suteikiama daugiau galių.

4.4 Komitetas taip pat labai palankiai vertina tai, kad sukurti įvairių kritinių situacijų išsamūs planai ir priemonės. Jis atkreipia dėmesį, kad minėtų planų ir priemonių įgyvendinimui reikės didelių įvairių atsakingų institucijų pastangų telkiant žmogiškuosius ir finansinius išteklius.

4.5 Kitas teigiamas aspektas – įvairių atsakingų institucijų su infrastruktūra susijusių įpareigojimų sukonkretinimas atskaitos tašku pasirenkant konkretų pavojų (N-1 principas). Tuo pat metu reikia pabrėžti, kad kai kurios valstybės narės, įgyvendindamos reglamentą, privalės sukurti infrastruktūrą, todėl patirs didelių sąnaudų.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Komitetas mano, kad 3 straipsnio 1 dalyje minimą valstybinių institucijų atsakomybę ir kompetenciją reikia atskirti nuo įmonių ir privačių subjektų atsakomybės ir kompetencijos, todėl siūlo šį straipsnį reformuluoti ir patikslinti:

— už dujų tiekimo saugumo užtikrinimą pagal savo atitinkamas atsakomybės sritis atsako valstybių narių kompetentingos institucijos ir Komisija,

— gamtinių dujų įmonės ir pramoniniai dujų vartotojai privalo bendradarbiauti ir taikyti kompetentingų institucijų priimtas priemones.

5.2 EESRK laikosi nuomonės, kad reglamento pasiūlyme (ir savo ruožtu jį taikant atskirose valstybėse narėse) daugiau dėmesio reikia skirti vartotojų teisėms, bent jau šiems jų aspektams:

a) Tarifai. Kadangi dalį priemonių taikymo išlaidų bus galima visiškai arba iš dalies perkelti ant vartotojų pečių nustatant tarifus, reikia nepamiršti, kad demokratinėje visuomenėje priimdamos sprendimą šiuo klausimu valdžios institucijos privalo atsižvelgti į vartotojų ekonomines ir socialines sąlygas.

b) „Namų ūkių“ ir „saugomų vartotojų“ sąvokų, kurios pasiūlyme yra apibūdintos gana abstrakčiai, aiškesnis apibrėžimas (18 aiškinamoji dalis, kurioje minimos „mokyklos“ ir „ligoninės“). Reikia pateikti smulkesnį sąrašą, nors jis ir nebūtų išsamus.

c) Teisė gauti informaciją. Vartotojai turi gauti išsamią informaciją apie valdžios institucijų priimamas priemones, padėties kitimo prognozes, įstaigas, į kurias reikia kreiptis, ir pan. Šie aspektai pasiūlyme neaptariami.

5.3 EESRK nuomone, būtina dėti pastangas, kad, kaip nurodyta pasiūlyme priimti reglamentą, visos valstybės narės būtų pajėgios užtikrinti tiekimą galutiniams vartotojams iki 2014 m. Šiuo tikslu reikia numatyti arba sukurti N-1 tinklą arba numatyti atitinkamus saugojimo pajėgumus. 2011 ir 2014 m. valstybės narės parengs ataskaitas apie šiam lygiui pasiekti taikytas priemones. Jei kuriai nors valstybei narei nepavyks pasiekti nustatyto lygio, kitos valstybės narės bus atleistos nuo įpareigojimo tiekti dujas sutrikus tiekimui.

(3) OL L 211, 2009 8 14, p. 94, OL L 211, 2009 8 14, p. 1.

5.4 EESRK manymu, nutrukus tiekimui, būtina garantuoti konkrecią buitinių ir nedidelių dujų vartotojų apsaugą. Tuo tikslu visos valstybės narės privalo išpareigoti užtikrinti dujų tiekimą ir šildymą remiantis galiojančiomis nuostatomis.

5.5 EESRK mano, kad sutrikus tiekimui visi dujų sektoriaus paslaugų teikėjai privalės išpareigoti taikyti būtinas reagavimo į ekstremaliąsias situacijas priemones. Tik taip ES dujų rinkoje ilgainiui pavyks užtikrinti sąžiningą konkurenciją be diskriminacijos. Europos Komisijos pasiūlyme numatytos išimtyms naujiems rinkos dalyviams ir mažoms įmonėms (7 straipsnio 3 dalis) turi būti panaikintos.

5.6 Jau vykdomi alternatyvių dujotiekių, kurie taps tvariais vidutinės trukmės ir ilgalaikiais sprendimais, projektai. 2009 m. lapkričio 5 d. Švedijos ir Suomijos vyriausybės davė sutikimą „Nord Stream“, dviejų paralelinių dujotiekių, kuriais iš Rusijos per Baltijos jūrą į Vokietiją bus tiekiamos dujos, statybai (iki tol sutikimą jau buvo davusi Danijos vyriausybė). Numatoma, kad dujotiekis pradės veikti 2011–2012 m. Austrų konsorciumo OMV vykdomo, ES ir JAV pritarimo sulaukusio projekto „Nabucco“ tikslas – dujas iš Kaspijos jūros, Centrinės Azijos, Artimųjų Rytų regionų tiekti Europai išvengiant tranzito per Rusiją. Šis projektas konkuruoja su „South Stresam“ (Gazprom ir ENI) dujų tiekimo iš Rusijos į Bulgariją ir kitus Europos regionus projektu. Tačiau, turint omenyje tai, kad pasiūlyme priimti reglamentą numatytos priemonės įsigalios tik nuo 2011 m., kyla nuogastavimų dėl dujų tiekimo saugumo artimiausioje ateityje, ypač žiemos laikotarpiu. EESRK neabejoja, kad ES ir nacionalinės valdžios institucijos taikys prevencines priemones, kad būtų išvengta tokių krizių kaip 2009 m. sausio mėnesį. Reikėtų apsvarstyti galimybę įkurti krizės valdymo padalinį, kuris būtų įgaliotas imtis reagavimo į ekstremaliąsias situacijas priemonių.

5.7 Atsižvelgdamas į šio pasiūlymo tikslą, EESRK pabrėžia 2009 m. lapkričio 16 d. Maskvoje pasirašytos ES ir Rusijos sutarties dėl išankstinio perspėjimo (angl. *early warning system*) iškilus tiekimo problemoms ir 2009 m. lapkričio 18 d. Stokholme vykusiame aukščiausiojo lygio susitikime abiejų šalių pademonstruoto noro bendradarbiauti energetikos srityje svarbą.

5.8 Trečiajame energijos vidaus rinkos teisės aktų pakete numatytos priemonės ir šiame pasiūlyme priimti reglamentą numatytos priemonės papildo vienos kitas, todėl svarbu jas priimti. Iš jų

atskirai derėtų paminėti šias: nacionalinių energetikos veiksmų planų energijos nepriteklius problemoms spręsti sudarymas, reguliavimo institucijų nepriklausomybė ir pažeidžiamų vartotojų apsauga uždraudžiant atjungimą kritiniu laikotarpiu.

5.9 EESRK laikosi nuomonės, kad atitinkamos ES politinės institucijos turi persvarstyti dujų rinkos liberalizavimo politiką, kadangi ji nesuderinama su tiekimo saugumu. Šiuo požiūriu Evert Faber van der Meulen (ES studijų koordinatorių, Leideno Universitetas) kritikuoja Europos Komisijos „polinkį į liberalumą“ teigdamas, kad liberalizavimas turėtų būti laikomas „ilgalaikiu“ tikslu (žr. „Gas Supply and EU–Russia Relations“). Tam tikra patirtis parodė, kad panaikinus rinkų reguliavimą nepagausėjo investicijų į švarią energiją ir nepasistūmėjo į priekį tiekimo įvairinimas. Pavyzdžiu galėtų būti Jungtinės Karalystės atvejis: „*The call for a U-turn in two decades of government policy has created one of the most liberal energy markets came as the Comitée on Climate Change, chaired by Lord Turner, concluded that deregulated markets did not produce the needed investment in low carbon energy and a diversity of supply*“ („U-turn urged on UK energy policy“, *Financial Times*, 2009 m. spalio 12 d.). Be to, dėl energetikos sektoriaus liberalizavimo ir privatizavimo proceso prarasta daug kvalifikuoto darbo vietų. Manoma, kad dėl elektros rinkos liberalizavimo 15 ES valstybių buvo prarasta 34 proc. darbo vietų (atskirose valstybėse narėse buvo prarasta: Vokietijoje – 34 proc., Italijoje – 40 proc., Nyderlanduose – 39 proc., Ispanijoje – 34 proc., Švedijoje – 33 proc.). Tuo tarpu dėl dujų rinkos 12 valstybių narių (CZ, DK, DE, ES, IT, LV, LT, HU, AT, PT, SI, FI) vien per ketverius metus prarado 12 proc. darbo vietų (C. Hermann ir R. Atuzmüller (2008 m.) „*Liberalisation and Privatisation of Public Services and de Impact on Employment, Working Conditions and Labour Relations*.“ *Transfer*, 2008 m. vasara, 14 tomas, nr. 2, p. 303).

5.10 EESRK pabrėžia, kad aptariamas klausimas yra labai sudėtingas ir strateginio pobūdžio, todėl valstybėms narėms teks priimti esminius sprendimus tiekimo saugumo klausimu, kurie neatsiejami nuo šio pasiūlyme priimti reglamentą pateikiamų sprendimų, susijusių su transportavimo tinklais, atsinaujinančiais energijos ištekliais ir energijos taupymu. Taigi, 2009 m. krizė parodė, kad susidarius ekstremaliajai situacijai būtinas didesnis ES solidarumas ir glaudesnis bendradarbiavimas. Aptariamas reglamentas yra reikšmingas žingsnis atitinkama linkme, bet jo veiksmingumą lems griežtas įgyvendinimas laikantis nustatytų terminų.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Indėlis į tvarų vystymąsi. Sąžiningos prekybos ir su prekyba susijusių nevalstybinių tvarumo užtikrinimo programų vaidmuo“

COM(2009) 215 galutinis

(2010/C 339/12)

Pranešėjas **Richard ADAMS**
Bendrapranešėja **Madi SHARMA**

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. gegužės 5 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Indėlis į tvarų vystymąsi. Sąžiningos prekybos ir su prekyba susijusių nevalstybinių tvarumo užtikrinimo programų vaidmuo“

COM(2009) 215 galutinis.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. sausio 7 d. priėmė savo nuomonę.

459-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. sausio 20–21 d. (sausio 20 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 184 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Jau daugelį metų EESRK aktyviai skatina plataus masto tvarios gamybos iniciatyvas, kurias įgyvendina tiek įmonės, tiek ir NVO sektorius. Todėl Komitetas itin palankiai vertina Komisijos komunikatą, kuriame pabrėžiamas ir remiamas nuolat didėjantis vartotojams skirtų ženklavimo programų poveikis, suteikiantis vartotojams galimybę pasirinkti.

1.2 Nors EESRK sutinka, kad šių vartotojams skirtų ženklų dinamiską ir į rinką reaguojantį pobūdį skatina jų savanoriškas taikymas, rekomenduoja ištekliams ir teisinėmis nuostatomis suteikti paramą veiklai, kuria didinamas tokių programų skaidrumas, poveikis ir patikimumas, taip pat gamintojų gebėjimas daryti joms įtaką ir dalyvauti jose gaunant sertifikavimą. Nepriklausoma tarptautinė socialinių ir aplinkos apsaugos standartų organizacijų asociacija *ISEAL Alliance* sudaro sąlygas programų vykdytojams bendradarbiauti siekiant padėti tvirtą pagrindą standartų nustatymui ir objektyviai analizei. Reikėtų siekti suderinti metodus, kur tai įmanoma, ir užtikrinti, kad programos skiriantys veiksniai būtų skaidriai paaiškinti.

1.3 Komitetas pabrėžia, kad sąžininga prekyba atliko itin svarbų vaidmenį skatinant praktinius vartotojų veiksmus tvarumą užtikrinančio pirkimo srityje ir sudarė sąlygas įvairių formų pilietinės visuomenės veiklai. Sveikintinas papildomas Komisijos išpareigojimas remti pilietinės visuomenės organizacijas, kad jos ugdytų vartotojų sąmoningumą ir didintų jų paramą tvarumo užtikrinimo programoms šioje srityje, nes be to, jis dar skatina piliečių solidarumą ir pažangius veiksmus. Paramos nukreipimas į valstybes nares, kuriose tokios programos nebuvo parengtos,

būtų itin veiksmingas ten, kur aktyviai veikia vystymąsi ir tvarumą propaguojantys pilietinės visuomenės veikėjai.

1.4 Pastaraisiais metais išaugęs visų formų tvarumą užtikrinančio pirkimo iniciatyvų skaičius rodo, kad atėjo tinkamas metas Komisijai rimtai apvarstyti, kokį poveikį pagrindiniai standartai ir procesai gali daryti jos išpareigojimams, duotiems PPO, ypač susijusiems su tarptautine prekybos politika, vykdoma besivystančių šalių atžvilgiu, kurioje labiau atsižvelgiama į socialinius ir aplinkos apsaugos veiksnius (1).

2. Įžanga

2.1 Dažnai sąžiningos prekybos ir kiti ženklai skiriasi dėl istorinių priežasčių. Sąžiningos prekybos ženklas buvo sukurtas reaguojant į jaučiamą neteisybę skurdžių atžvilgiu vykdamą tarptautinę prekybą. Jį paskatino „pažangieji“ solidarumą ir vystymąsi propagavę judėjimai, dažniausiai pradėję veikti XX a. aštuntajame dešimtmetyje. To paties laikotarpio pramonės inicijuotas įmonių socialinės atsakomybės (ISA) judėjimas tiekimo grandinei ėmė taikyti socialinius ir aplinkos apsaugos standartus ir pateikė bendrą vartotojams ir gamintojams priimtina požiūrį. Tie judėjimai vienas kitam darė poveikį. Pavyzdžiui, sąžininga prekyba patvirtino būtiniausias darbo sąlygų standartus, o į ISA procesus buvo įtrauktas vartotojams suteikiamų garantijos ženklas. Šiandieną, kai klimato kaita ir išteklių naudojimas kelia pavojų pasaulio ateičiai, visų tokių garantijos ar sertifikavimo ženklų tiesiogiai vartotojams skirti aspektai gali būti priskirti „tvarumo užtikrinimo“ ženklų kategorijai.

(1) Šiuo klausimu reikėtų pažymėti ES ir Korėjos laisvosios prekybos sutartimo skyrių dėl prekybos ir tvaraus vystymosi (13 skyrius).

2.2 2005 m. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ES pirmininkavusios JK prašymu priėmė nuomonę „Etiška prekyba ir vartotojų apsaugos programos“⁽²⁾. Joje daroma išvada, kad tokios savanoriškos programos (dažniausiai sertifikavimas arba garantijos ženklai) gali būti labai naudingos tvariam vystymuisi ir paskatinti vartotojus tiesioginiais veiksmais ryžtingai ir sąžiningai reaguoti į globalizacijos iššūkius. Šioje nuomonėje taip pat nagrinėjami reikalavimai, būtini siekiant užtikrinti, kad programos tinkamai veiktų, politikos apibrėžties atitiktis visoje ES ir skubi aiškinimo ir koordinavimo būtinybė. Galiausiai joje buvo raginama nustatyti strategiją, kuri būtų pažangus vartotojų apsaugos programų pagrindas palyginti su kitomis politikos priemonėmis, kuriomis siekiama tų pačių tikslų. Komitetas nurodė, kad tai suteiktų ES institucijoms ir valstybėms narėms naudingos informacijos politikos suderinamumo ir praktinių priemonių, skirtų investuotoms lėšoms įvertinti, klausimu. Todėl Komitetui itin malonu, kad į minėtas išvadas buvo visapusiškai atsižvelgta nagrinėjamame komunikate ir kad jos buvo išplėtotos.

2.3 Per ketverius metus nuo minėtos nuomonės paskelbimo garantijos ženklais pažymėtų produktų pardavimo kiekis neįprastai išaugo. Pavyzdžiui, sąžiningos prekybos ženklų pažymėtų produktų parduota 400 proc. daugiau, o „Utz Certified“ ženklų – 365 proc. Ši tendencija tebevyrauja – ekonomikos nuosmukis, kaip matyti, jai nepadarė poveikio. Didžiausios tarptautinės perdavimo ir gamybos įmonės perorientuoja ištaisius prekės ženklus ir produktų kategorijas į sąžiningą prekybą, o mažmenininkai analogiškai – visas produktų linijas. Paskatinti vartotojų susidomėjimo, buvo sukurti ar geriau išvystyti keletas kitų su tvarumu susijusių garantijos ženklų. Galima pateikti ryškių pavyzdžių, kaip tokios tvarumo užtikrinimo programos daro palyginamą poveikį. Dėl to kilo klausimų, ar vartotojams aiškūs įvairių ženklų skirtumai ir konkreti nauda gamintojams.

2.4 Šiuo klausimu EESRK nuolat labai domėjosi. Pirmojoje savo nuomonėje „Sąžiningos prekybos ženklinimo judėjimas Europoje“, priimtoje 1996 m.⁽³⁾, Komitetas rekomendavo tris pagrindinius dalykus: turėtų būti sukurtos itin kokybiškos tarptautinės sertifikavimo ir patikros sistemos, šis procesas turėtų būti savanoriškas, o Komisija turėtų remti tiek sąžiningos prekybos gamintojų organizacijas besivystančiose šalyse, tiek ir visuomenės švietimo ir sąžiningumo didinimo kampanijas Europoje.

2.5 2009 m. spalio mėn. Komitetas dar kartą patvirtino tokią poziciją savo nuomonėje „Sąžiningos prekybos maisto produktai“⁽⁴⁾, kurios pranešėjas Hervé Coupeau. Nors šios nuomonės nuostatos atitinka pranešėjo H. Coupeau tekstą, tačiau joje konkrečiai nagrinėjamas Komisijos komunikatas ir pateikiama įvairių išsamių rekomendacijų, atitinkančių Komiteto priimtą poziciją.

(2) OL C 28, 2006 2 3, p. 72–81.

(3) OL C 204, 1996 7 15, p. 41.

(4) OL C 318, 2009 12 23, p. 29.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1 Įvairių formų „tvarumo užtikrinimo“ ženklai vartotojams tapo įprastu dalyku. Tokie ženklai leidžia vartotojams paremti įvairius tvaraus vystymosi tikslus. Sąžiningos prekybos ženklas konkrečiai įvardijamas kaip ženklas, kuriuo visų pirma įvertinama ir patvirtinami šie dalykai: būtiniausias tarptautinius standartus atitinkančios ar pranokstančios darbo ir aplinkos apsaugos sąlygos, palankūs prekybos susitarimai ir tam tikrų priemonių mokėjimas besivystančių šalių gamintojams. Toks požiūris komunikate tvirtai pabrėžiamas. Kadangi šis klausimas gali būti painus vartotojams, priede Komisija pateikia visuotinai pripažįstamą sąžiningos prekybos apibrėžtį ir nurodo kitus ženklinimo būdus⁽⁵⁾:

- 1) **sąžiningos prekybos (siaurąja termino prasme);**
- 2) **kitų šios rinkos dalies sertifikuotų produktų, oficialiai nepriklausančių sąžiningos prekybos programai, tačiau skirtų tvarumo problemoms suprantantiems vartotojams (Rainforest Alliance, Utz Certified);**
- 3) **produktų, kuriems taikomi būtiniausi standartai ir kurie suskirstyti pagal pramonės sektorius (pavyzdžiui., Kavos bendruomenės kodeksas (angl. Code for the Coffee Community (CCCC), Etiška arbatos partnerystė (angl. Ethical Tea Partnership));**
- 4) **likusių produktų (žaliavų „be pavadinimo“ tiekimas).**

3.2 Komisija pripažįsta, kad, nepaisant įvairių vartotojams skirtų ženklų ir nuorodų taikymo, bandymas reguliuoti tokias programas gali duoti priešingų rezultatų. Šios programos iš esmės yra savanoriškos ir dinamiškos, reaguoja į prekybos ir vartotojų paklausą, todėl jų reguliavimas gali be reikalo suvaržyti tolesnį jų plėtojimą.

3.3 Vis dėlto, vartotojų pasitikėjimas ir sąžiningumas gali būti padidintas užtikrinus programų aiškumą ir skaidrumą, nepriklausoma stebėseną taip pat yra svarbus reikalavimas. Siūloma ir tikimasi atlikti išsamesnę programų poveikio ir naudos analizę, nors Komisija dar kartą aiškiai nurodo, kad neketina apibrėžti atitinkamų privačių programų tvarumo standartų, nepaisant to, ji siūlo bendruosius principus. Tie principai yra tokie:

- **išsaugoti privačių programų nevyriausybinių pobūdį visoje ES,**
- **ištirti, ar įmanoma įvairių programų sinergija, ir teikti aiškesnę informaciją vartotojams ir gamintojams,**
- **siekti, kad visi vienodai suprastų pagrindinės procedūros reikalavimus,**
- **nustatyti įvairių su prekyba susijusių privačių tvarumo užtikrinimo programų poveikio objektyvius faktus.**

(5) Komunikate kalbama apie sąžiningos prekybos kriterijus, apibrėžtus 2006 m. birželio 6 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl Sąžiningos prekybos ir plėtros (A6-0207/2006).

3.4 Kai kurių iš šių garantijos programų tikslas yra tas pats kaip ir pagrindinis PPO ir ES prekybos politikos siekis – skurdesnių šalių vystymasis. Komunikate teigiama, kad jeigu privačios tvarumo užtikrinimo sertifikavimo iniciatyvos yra skaidrios ir nediskriminuojančios, jos gali papildyti prekybos liberalizavimo procesą.

3.5 Kadangi 16 proc. ES BVP atitinkančių lėšų sumą išleidžia vietos valdžios institucijos, komunikate nagrinėjama, koku pagrindu tvarumo užtikrinimo reikalavimai galėtų būti įtraukti į viešuosius pirkimus. Nurodoma, kad nors reikalavimas, kad produktai būtų sertifikuojami pagal tam tikrą ženklinimo programą, prieštarauja viešųjų pirkimų taisyklėms, tinkamų gamybos kriterijų įtraukimas yra teisėtas, o konkretaus etiškos prekybos ženklo suteikimas yra vienas iš atitikties įrodymų ⁽⁶⁾.

3.6 Komisija parėmė sąžiningos prekybos ir kitas prekybines tvarumo užtikrinimo iniciatyvas 2007 ir 2008 m. skirdama joms daugiau nei 19 milijonų EUR finansavimą, kurio didžioji dalis buvo panaudota sąmoningumui ES didinti. Siekiama toliau teikti paramą poveikio vertinimui ir rinkos skaidrumui ir paraginti valstybes nares imtis panašių veiksmų.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Sąvokos „sąžiningas“ ar „sąžininga prekyba“ neįmanoma teisiškai kontroliuoti, o tai reiškia, kad bet kas, remdamasis mažiau svaresniais įrodymais arba sukurdamas mažiau naudos gamintojams, nei tai daroma pagal sąžiningos prekybos ženklinimo programą, turi galimybę tvirtinti, kad gamyba yra sąžininga. Tokiomis aplinkybėmis labai svarbu, kad vartotojas žinotų apie vykdomus sertifikavimo ir patikros procesus. Praktiškai atkreipiame dėmesį į tai, kad kitos su prekyba susijusios nevalstybinės tvarumo užtikrinimo arba įmonių tvarumo užtikrinimo programos vengia naudoti sąvokas „sąžiningas“ arba „sąžininga prekyba“, kad jos nebūtų painiojamos su sąžiningos prekybos programa.

4.2 Nuo paskutinio Komisijos komunikato šiuo klausimu praėjo dešimt metų. Per šį laikotarpį visuomenės susidomėjimas nepaprastai išaugo. Jį paskatino vis geriau piliečių suvokiami tvarumo užtikrinimo klausimai ir atitinkama įmonių veiklos kryptis tiekimo srityje užtikrinti tam tikrą etinių, socialinių ir aplinkos apsaugos standartų lygį. Todėl šis dokumentas, skirtas rinkai, kurios vertė 2009 m. Europoje pasiekė daugiau nei 2 milijardus EUR (parduodant sąžiningos prekybos ženklo produktus) ir mažiausiai dar tiek pat parduodant kitų „tvarumo užtikrinimo“ ženklų produktus, paskelbtas pačiu laiku. Vis dėlto, minėtos sumos sudaro

⁽⁶⁾ Tai rodo ir 2009 m. spalio 29 d. Europos Komisijos sprendimas nusiųsti oficialų paklausimą Nyderlandams dėl Šiaurės Olandijos provincijos sudarytos viešosios sutarties dėl kavos aparatų tiekimo ir priežiūros. Komisijos nuomone, Šiaurės Olandijos provincijos taikyta viešųjų pirkimų tvarka neatitinka ES viešųjų pirkimų taisyklėse nustatytų reikalavimų ir taip suvaržo konkurenciją.

santykinai mažą Europos prekybos iš besivystančių šalių importuotomis prekėmis dalį ir reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Komisijos komunikate sąvoka „rinkos dalis“, vartojama kitiems nei sąžiningos prekybos ženklu apibūdinti, turi apimti ir sąžiningą prekybą, kuri pati savaime yra „tvarumo užtikrinimo“ ženklinimo rinkos dalis.

4.3 Vis dėlto, tam tikrose šalyse ir produktų rinkose tvarumo užtikrinimo ženklinimas dingsta iš šios rinkos dalies. Pavyzdžiui, Nyderlanduose, pasak vietinės NVO „Tropical Commodities Coalition“ (TCC), 25 proc. suvartojamos kavos pažymėta „etiškos prekybos“ ženklu. Todėl labai svarbu paaiškinti vartotojams kylančius nesusipratimus.

4.4 Būtina pripažinti, kad sąvokos „sąžininga prekyba“ (arba „gera kilmė“ (angl. *Good Origin*) ar panašios ženklinimo sąvokos) vartojimas vartotojui reiškia **absoliučią** produkto gamybos etinę vertę, nors dažnai realybėje tai tik konkretus, tačiau labai menkas gamybos patobulinimas. Paprastai tokių kategoriškų teiginių priešzastis – supaprastinimo tendencijos siekiant geresnių pardavimo rezultatų, o ne tyčinis siekis apgauti, tačiau nepatenkinus vartotojų lūkesčių kyla jų nusivylimo pavojus.

4.5 Sąžiningos prekybos atveju ženklas yra tik vienas iš dviejų vienas kitą papildančių sąžiningos prekybos kanalų – kitas yra integruota tiekimo grandinė. Komunikate beveik nenagrinėjama, kokios ilgalaikės sąžiningos prekybos judėjimo, jos kampanijos vietos lygiu, politinės veiklos šiaurinėje pasaulio dalyje ir Pietų šalių gamintojų rėmimo pasekmės.

4.6 Nors Europos Komisija užtikrinimo programas pateikia kaip papildančias PPO prekybos liberalizavimo procesą, sąžiningos prekybos judėjimas nepritaria tokiam požiūriui, kai jis taikomas pačiam judėjimui; jis labiau linkęs tai vertinti kaip alternatyvią prekybos partnerystę.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Komitetas gerbia Komisijos poziciją nereglamentuoti tvarumo užtikrinimo programų, kadangi reglamentavimas ES lygiu dažnai sumažina socialinio ir aplinkosauginio ženklinimo užmojus ir dinamiką. Tačiau nenustačius teisinės bazės, būtinas sąžiningai atliekamas nepriklausomas sertifikavimas ir aiškus vartotojų supratimas, ką kiekviena nepriklausoma tvarumo užtikrinimo iniciatyva iš tiesų garantuoja. Tai reiškia, kad visos tokios programos turėtų būti pagrįstos pagal ISO 65 akredituotomis sertifikavimo procedūromis.

5.2 Būtų tikslinga skatinti nustatyti bendrą standartų sistemą, kuri aiškiai apimtų pasikartojančius įvairių programų aspektus, pavyzdžiui, darbo sąlygų standartų ir pesticidų naudojimo. Taip pat būtina, kad išsamiai vertinant poveikį būtų atsižvelgiama į didelius skelbiamų privalumų skirtumus. Tie privalumai, pavyzdžiui, sąžiningai prekybai – tai geresnių galimybių smulkiems ūkininkams patekti į rinką užtikrinimas, „UTZ Certified“ ženklui – tai geresnio ūkių valdymo užtikrinimas; sąžiningos prekybos pagrindinis tikslas – atskirų gamintojų organizacijų teisių stiprinimas, o „Rainforest Alliance“ programa siekia bioįvairovės.

5.3 Nors Komisija nesiima pati nustatyti standartų, ji pritaria didelio masto pagrindinių programų skirtumų ir privalumų lyginamajam tyrimui. Pripažįstama, kad rinkos skaidrumas yra esminis reikalavimas, keliamas į pardavimus orientuotoms etinės garantijos programoms. EESRK iš esmės pritaria tokiam projektui, kurį įgyvendinant bus sukurtas interneto portalas, skirtas minėtoms programoms analizuoti ir svarstyti. Tačiau pagrindiniai klausimai, kuriuos privaloma išsiaiškinti, yra šie: kokių rezultatų programos pasiekė tose srityse, kuriose jų tikslai sutampa, ir kokios konkrečios naudos jos atnešė tose srityse, kuriose jos skiriasi. Privalome pažymėti, kad dabartinė UNCTAD „portalo“ (7) grafinė aplinka neatsako į šiuos klausimus, joje nepaisoma didelių programų skirtumų ir jai trūksta aiškumo ir tikslumo, būtino tokiai priemonei.

5.4 Siūloma suteikti paramą veiklai, kuria plėtojamos tvarumą užtikrinančio ženklavimo skaidrumą ir patikimumą garantuojančios procedūros ir didinami gamintojų gebėjimai gauti sertifikavimą, patekti į rinką ir įgyvendinti organizacijos, nuo kurios tai priklauso, reikalavimus. Pavyzdžiui, galima būtų skirti išteklių

asociacijai *ISEAL Alliance* (8), kad ji galėtų tęsti programų suderinimo, kai tai įmanoma, darbą ir paaiškinti unikalius jų aspektus, kai suderinimas neįmanomas. *ISEAL* – tai daugybę suinteresuotųjų subjektų vienijanti organizacija, kurioje galima konsoliduoti bendrus skirtingų ženklavimo programų aspektus ir nepriklausomai įvertinti bei paaiškinti jų skirtumus.

5.5 Vykstant dabartinėms diskusijoms apie sąžiningą prekybą ir su prekyba susijusias nevalstybines tvarumo užtikrinimo programas, esminį vaidmenį, be abejonės, turi atlikti gamintojų organizacijos iš besivystančių šalių (9) ir būtina išsamiau atsižvelgti į jų patirtį įgyvendinant įvairias tvarumo programas. Komitetas mano, kad nuomonę apie tvarumo užtikrinimo programas ir jų poveikio vertinimą turėtų pareikšti ir gamintojų organizacijos, turinčios pačių svarbiausių iniciatyvų įgyvendinimo patirties.

5.6 Didžioji dalis visų sąžiningos prekybos ir su prekyba susijusių nevalstybinių tvarumo užtikrinimo programų ženklais pažymėtų prekių Europoje parduodama tik nedaugelyje valstybių narių. Komitetas tvirtai rekomenduoja Komisijai prioritetine tvarka remti ir finansuoti pilietinės visuomenės organizacijas valstybėse narėse, kuriose su tvarumu susijusios vartotojų sąmoningumo ugdymo programos yra silpnos ir kuriose šią veiklą gali vykdyti patikimi pilietinės visuomenės veikėjai.

5.7 ES prekybos politikoje jau kuris laikas pripažįstamas sąžiningos prekybos indėlis ir jos potencialas daryti poveikį pasaulio prekybos politikai. Komitetas ragina Komisiją užtikrinti, kad nuolat didėjantis ES piliečių susidomėjimas tvaria ir socialiai naudinga prekyba atsispindėtų jos išipareigojimuose PPO, susijusiuose su prekybos taisyklėmis.

2010 m. sausio 20 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

(7) <http://193.194.138.42/en/Sustainability-Claims-Portal/Discussion-Forum/Fair-Trade/Web-links/>

(8) *ISEAL* – tai tarptautinė socialinių ir aplinkos apsaugos standartų organizacijų asociacija, kurios Geros praktikos kodeksais kaip tarptautiniais pamatiniais dokumentais remiasi tokios standartų sistemos.

(9) Tai taikoma *World Fair Trade Organization (WFTO) & Fair Trade Labeling Organisations International (FLO)*, kurios į savo valdymo sistemas jau įtraukė besivystančių šalių gamintojų organizacijas, taip pat taikoma *Rainforest alliance* (jos Tarptautinis standartų komiteto nariai yra žemės savininkai, ūkininkai, NVO, bendruomenės nariai, mokslininkai, technikai ir kiti suinteresuotieji subjektai, ir *Utz Certified*, kurios valdybą sudaro kavos augintojų, kavos prekiautojų, skrudintojų ir NVO atstovai, o jos Elgesio kodeksą įvertino ir pripažino visi *Utz Certified* programoje dalyvaujantys suinteresuotieji subjektai.

2010 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 100 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	770 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	400 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), kompaktinis diskas, leidžiamas du kartus per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	300 EUR per metus
<i>ES oficialusis leidinys</i> , C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame kompaktiniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

2010 metais kompaktinius diskus pakeis skaitmeniniai diskai.

Pardavimas ir prenumerata

Įvairių mokamų leidinių, tokių kaip *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, galima užsiprenumeruoti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>

